२२६
राय/रा/मा

Varanasi Tantrika Texts Series
No. 1

मातृकाभेदतन्त्रम्

MĀTṚKĀBHEDA-TANTRAM

Edited by

RAM KUMAR RAI

Prachya Prakashan
Varanasi - 221002
1983

First Edition : 1983

PRACHYA PRAKASHAN
74-A, Jagatganj
VARANASI—221002 (INDIA)
Phone : 53252

All Rights Reserved

No part of this book may be translated or reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publishers.

Price Rs.

Sole Distributors :
CHOWKHAMBA SANSKRIT SERIES OFFICE
Post Box No. 8
VARANASI-221001 (INDIA)

Printed by P. K. Rai at the Anoop Printing Works, Varanasi, and Published by Rakesh Rai for Prachya Prakashan, Varanasi.

PREFACE

The religious Śāstras of the Hindus are classed under four heads, viz. (i) The Śruti, (ii) Smṛti, (iii) Purāṇa and (iv) Tantra. Also there are four Yugas or ages, viz. (i) Satya, (ii) Tretā, (iii) Dvāpara, and (iv) Kali. To each of these ages approptiate Śāstras have been assigned to meet the requirements of the people living in the respective ages. According to various Tantras a suitable Śāstra is given to each Yuga : Śruti to Satya; Smṛti to Tretā; Purāṇa to Dvāpara; and Tantra to Kali.

The truth to be taught over remains the same, only the method of its realisation and teaching varies with the ages. Smṛti, Purāṇa and Tantra all assume Śruti as their basis and are, in fact, merely special presentments of the same truths for the respective ages. The term Śruti is often used in reference to the Tantra which is said to be the fifth Veda. Thus, the Sruti and Tantra seem to be placed on the same footing. Besides, it has been emphasised that for practical application the teachings of Tantra are to be prefferred in this Kali age to the Ācāras dictated in the Veda This statement is enough to establish the importance of the Tantras in the Kali age,

The Tantras are veritable Encyclopedias of Knowledge, as they deal with all matters of common belief and interest from the doctrine of the origin of the

world to the laws which govern kings and the societies which they have been divinely appointed to rule, medicine, and science generally. The Tantras are not only the basis of popular Hindu practices on which account they are known as Sādhanā Śāstra, but are the repository of esoteric beliefs and practices, particularly those relating to Yoga and Mantra-tattva. Indeed, as regards the last, which is one of the most peculiar and at the same time most profound aspect of Hindu teaching, the Tantras are to such an extent the acknowledged repository of this spiritual science that they have received a yet another name as the Mantra-Śāstra. Their claim to such a name could not have been made good were there not some ground for their own assertion that they are the Yoga Śāstra for the Kli age. Thus it would be an error to call Tantras a petty Śāstra of certain religious sects only.

The general charcteristics of the Tantras are unique as compared to those of the other Śāstras. In the first place the Tantras contain provisions for Sādhanā for all irrespective of caste, creed or sex. The Vedas, on the other hand, do not provide for those who do not belong to the supperior castes. Śūdras and women are strictly excluded from Vedic study and practices.

In the next place the Tantra is above all a practical Śāstra, primarily concerned with action and ritual. The Hindus establish a definite relationship between *Kriyā* (action) and *Jñāna* (liberating knowledge). Although action cannot directly secure knowledge that

leads to liberation, which still does not follow except through right action which consists in nothing but certain exercises physical, mental and spiritual, generically termed SĀDHANĀ. And the Tāntras have everything on this account and hence are called Śadhanā-Śāstra.

However, most of the Tantras are either lost altogether or their Texts available today are mostly faulty except those Edited by Sir Authur Avalon with the greatest care. We propose to publish in the present series authoritative Texts of a vast number of Tantras hitherto either unpublished or published with cheap and faulty readings. We intend to take up first the publication of such Tantras which have not been published by Sir Arthur Avalon. Later on we may bring out some of the other bigger and major Tantras also to make our series complete.

The Mātṛkābheda Tantra, issued as the first volume in the series is an Alchemical Tantra wherein the processes for preparing gold, silver, gem and mercury are described elaborately. It is well-known that alchemy is a subject for the Buddhist Tantras which are comparatively modern. Mātṛkābheda is unique in that it is the first, if not the only orthodox Tantra to deal with this subject, and it may be assigned an earlier date in comparison to the Buddhist Tantras on the subject.

This Mātṛkādheda Tantra is divided into fourteen chapters or *Paṭalas*, and like other Tantras it is also presented in the form of a dialogue between Śiva and

Caṇḍikā (Śakti). A brief summary of the subject matter may be given as follows.

Chapter I raises two questions; one, of alchemic interest i. e., of the preparation of gold, silver. gem etc., and the other, regarding wine, technically called *kāraṇa.* At the very beginning of the chapter the preparation of silver is spoken of. After worshipping Siddha-Kālikā, according to the directions of the Cīna-tantra or Dakṣiṇā Kālikā, as per directions of the Kālī-tantra, an amount of sambala, (*viaticum*) should be heated with milk for some time; then it should be taken out and thrown into water; afterwards it should be placed on fire with an amount of copper, with mystical formulas uttered over it. Some time hence it will be found that the alloy, so made, is silver and nothing else.

The chapter ends with an elaborate discussion of Caṇḍikā's question how wine is turned into milk and how it may be free from its unwelcome odour. There are twenty-three verses in this chapter.

Chapter II deals with the general process of creation, especially the birth of children out of the mother's womb. This chapter is but the sum and substance of the Garbhopaniṣad, so to speak. Its importance lies in that it has a bearing upon the science of embryology. This chapter contains twenty-two verses.

Chapter III discusses a very important question wherein lies the peculiarity of the Tantra. Every other Hindu Scripture dissuades men from the enjoyment of pleasures and persuades them to attain alvation through

abstention but the Tantra is just the reverse; it stresses that salvation can be attained through enjoyment. Accordingly, here also the question how salvation may be attained by enjoyment is incidentally discussed. It is said that when a Sādhaka is not attached to the things of enjoyment but thinks that they are for the satisfaction of Kuṇḍalī Devī (inner guiding Principle) then he does not get entangled. Then follows a description of the Homa-kuṇḍa for the performance of inner sacrifice which leads to salvation. Then another question of tantric importance is raised i. e., the non-observance of caste distinction. Wine, if taken according to the dictates of the Tantra-Śāstra, leads to liberating knowledge. Wine is called *surā* because it imports divinity (*suratva*) as soon as it is enjoyed. There are forty-five verses in this chapter.

Chapter IV discusses the merits of wine called Kāraṇa. The acceptance of the *nirmālya* of Śiva and *kāraṇa* is sometimes prohibited. So, Caṇḍikā raises this question and Śiva in the course of his answers says that wine is the most potent cause of *nirvāṇa* (Self-realisation). It is purer than the water of the Ganges itself. But the character of it should not be disclosed to the Paśu-sādhakas even at the risk of one's life. This chapter contains thirty verses.

Chapter V discusses at length the processes of preparing mercury. According to the rules laid down in the Toḍala Tantra, worship of the Devī is necessary and then Japa should be done over the thing heated for the

purpose. This chapter has some importance from the chemical point of view. Then, how a Sādhaka may attain *siddhi* with the help of an unmarried or a married girl has been fully described. This chapter contains altogether fortythree verses.

Chapter VI relates that everything of this earth may be attained by the grace of Cāmuṇḍā Kālī if the process of her worship is rightly looked into and that nobody can do any harm to her worshipper. It also describes the Solar and the Lunar eclipses and asserts that an eclipse is nothing but the contact of Śiva and Śakti; so the time when an eclipse occurs is said to be very auspicious. Then the procedure of the worship and the mantras of Cāmuṇḍā are also described in this chapter very elaborately by means of which a *sādhaka* may attain *siddhi*. This chapter contains sixtynine verses.

Chapter VII is divided into three parts. The first part explains the morning duties with some hymns about Śrīvidyā (Tripurasundarī). Part II describes the *Kavaca* of Tripurā. Part III describes the nature of Sandhyā, its *Dhyāna* and the place in which Śiva (Śambhu) should be worshipped, there being different results attributed to the different places of worship. Lastly, the dimension of Śivaliṅga and its worship are spoken of. There are sixty-nine verses in this chapter.

Chapter VIII describes the characteristic glory of Śiva-liṅga. Viśveśvara of Banaras is said to be the sixteenth part of the complete liṅga of Śiva in Kailāsa.

Lakṣmī and Nārāyaṇa are said to be not even a hundredth part of the *Pārada-liṅga* of Śiva. *P* indicates Viṣṇu, *Ā* indicates Kalikā, *R* indicates Śiva, and *D* indicates Brahmā. So, Pārada alone is the soul of Brahmā, Viṣṇu and Śiva; and one who worships the Pārada liṅga attains to the position of the undying Śambhu Himself. There are various obstacles in making a Pārada Śiva for which *śānti*, *svastyayana* etc. are necessary at the very outset. Twelve earthen liṅgas should be first worshipped with sixteen *upacāras* for the purpose according to the dictates of the Toḍala Tantra. There are thirty-four verses in this chapter.

Chapter IX describes the processes how minerals are reduced to ashes and the efficacy of these ashes as drugs. The chapter contains thirty-one verses.

Chapter X is very important from the tantric point of view. It proves how the Guru (Preceptor), the Mantra and the Devatā (Deity) are practically identical, they being the manifestations or attributes of one and the same Principle. The best of the Sādhakas gain the Mahāmantra from the mouth of the Guru and the body of the Deity develops from the Bīja or seed which is nothing but the Mantra itself. By meditating conjointly on the Guru, Mantra and Devatā the Sādhaka attains *Siddhi*, i. e., arrives at the principle towards salvation; so these three are said to be inseparable from one another. There are twenty-four verses in this chapter.

Chapter XI describes in the beginning the procedure relating to the offering of wells, palaces etc., to the Devī,

with the glory thereof and the merits to be attained thereby. Then the description as to the respective dimension of the Yajñasūtra (sacred thread worn by the Brahmin) is given according to the respective Veda by which the individual Brahmin swears. A Brahmin who puts on a sacred thread without knowing the technicality of its dimension is like a Caṇḍāla, indeed, however great he may be, no matter if he be as great as Vyāsa himself. This chapter contains forty-four verses.

In chapter XII the Ādhāras for worshipping are described with the respective results to be obtained therefrom. Śālagrāma, Maṇi (gem), Yantra (diagram), Pratimā (image), Ghaṭa (jar), Jala (water), Pustikā (book), Gangā (the Ganges), Śiva-liṅga and Prasūna (flower) are the chief Ādhāras on which a deity may be worshipped. Mahāvidyā is only one in reality; simply there is a difference in names. One who is not faithful to the mantra does not attain Siddhi. Then the Sādhana on a cremation ground is described in a few lines. There are seventy-nine verses in this chapter.

Chapter XIII deals with the Japa (recitation) with Māla (beads) and describes the nature of the beads with reference to the particular Deity (Devatā) worshipped by the Sādhaka. The Mahāśaṅkhamālā is the best of all. The mantra of any Vidyā (female Ḍeity) may be uttered on the Mahāśaṅkhamālā and the Sādhaka may attain Siddhi thereby. The mantra should be recited everyday and sacrifices of animals, too, should be daily made. There are forty-five verses in this chapter.

Chapter XIV describes three kinds of Bhoga (enjoyment)—Divya-bhoga, Vīra-bhoga and the Paśu-bhoga. The Vīra is then defined and very highly spoken of. Surā (wine) is said to be urgently necessary in the Vīra-bhāva (Kulācara). It is Brahman Itself. Being cursed it became Surā and as soon as the curse is removed it becomes Sudhā (nectar) indeed. The Guru (preceptor) should be worshipped by a Sādhaka and his wife together. The wife and the son of the preceptor are also to be respected like the peceptor himself as they are no other than his own selves, so to speak.

At the end of the chapter we find some hymns about the Pādukā of the preceptor. The last chapter contains forty-two verses and the hymns on the Pādukā of the preceptor at the end are seven in number.

Thus ends the Mātṛkābheda-Tantra in fourteen Paṭalas (chapters).

मातृकाभेदतन्त्रस्य विषयसूची

प्रथमपटलस्य १—४ पृ०

	श्लोकसंख्या
ग्रन्थारम्भः	१
रत्नादिनिर्माणप्रश्नः	२— ४
तत्र रौप्यनिर्माणप्रकारकथनम्	५—१६
कारणस्य दुग्धरूपताविषये प्रश्नः	१७
कारणस्य दुग्धरूपताकथनम्	१८—२०
मद्यस्य गन्धहीनताविषये प्रश्नः	२१
मद्यस्य गन्धहीनताकरणम्	२२—२३

द्वितीयपटलस्य ५—७ पृ०

पुत्रोत्पत्तिविषये जिज्ञासा	१— ३
महादेवस्य गर्भोत्पत्तिप्रकारकथनम्	४—१२
पुत्रकन्यादिजन्मकथनम्	१३—१६
पुष्पमाहात्म्यकथनम्	१७—२२

तृतीयपटलस्य ८—१३ पृ०

भोगस्य मोक्षकारणतायां देव्याः प्रश्नः	१
भोगस्य मोक्षकारणत्वकथनम्	२—१६
होमकुण्डविषयकजिज्ञासा	१७
चतुर्विधहोमकुण्डकथनम्	१८—२३
चतुर्विधाहुतिकथनम्	२४—२५
चतुर्विधमुक्तिकथनम्	२५—२६
बाह्यहोमज्ञानहोमविमर्शः	२७—२९
देव्या मद्यपानविषये जिज्ञासा	३०
मद्यपानव्यवस्था	३१—३४
सशक्तिचतुर्वर्णानां मद्यपानप्रशंसा	३५—३६

	श्लोकसंख्या
मद्यपानस्य ब्रह्मज्ञानकारणत्वम्	३७—४०
सुरायाः शापमोचनस्य कर्त्तव्यता	४१—४३
प्रसङ्गतो मुक्तिमार्गनिर्णयः पशुसन्निधौ तन्निर्णये निन्दाकथनञ्च	४४—४५
चतुर्थपटलस्य १४—१८ पृ०	
शिवनिर्माल्यस्य कारणस्य च अग्राह्यत्वविषये देव्या जिज्ञासा	१— २
कारणोपन्यासेन सुरानिर्माल्ययोः प्रशंसाकथनम्	३— ९
निर्वाणस्य महामोक्षस्य मद्यपानमेव कारणम्	१०—१२
गङ्गाम्भसोऽपि कारणस्योत्कर्षनिरूपणम्	१३—१५
प्रसङ्गतो महाशङ्खमालाप्रशंसा	१६—१७
महाशङ्खस्य शालग्रमादौ स्पर्शनिषेधः	१८
कारणस्पर्शेन मालाया उत्कर्षः, गङ्गास्पर्शेन च तदभाव इत्यत्र हेतुप्रश्नः	१९—२०
तत्र भगवत उत्तरदानम्	२१—२६
प्रसङ्गतो महाशङ्खमालाप्रशंसा	२७—३०
पञ्चमपटलस्य १९—२४ पृ०	
पारदभस्मनिर्माणप्रश्नः	१
तत्र महादेवस्य तदर्थं शान्तेः कर्त्तव्यताकथनम्	२
शान्तिप्रकारकथनम्	३—१४
गुरवे दक्षिणादानस्याऽऽवश्यकता	१५
भस्मनिर्माणविधानप्रश्नः	१६
तत्र भस्मनिर्माणप्रकारकथनम्	१७—२६
देव्याः स्वयम्भूकुसुमादिविषये जिज्ञासा	२७
महादेवस्य तत्रोत्तरम्	२८—३३
पारदभस्मपरीक्षानिर्माणप्रसङ्गेन स्वर्णनिर्माणकथनम्	३४—३८
पारदभस्मप्रशंसा	३९—४३

श्लोकसंख्या

षष्ठपटलस्य २५—३१ पृ०

महारोगादिदुःखमुक्त्युपायप्रश्नः	१– ३
तत्र महादेवस्योत्तरम्	४– ५
ग्रहणविषये देव्या जिज्ञासा	६– ७
तत्र ग्रहणशब्दस्यार्थकथनम्	८–१०
तत्प्रकारकथनम्	११–१४
ग्रहणप्रशंसा	१५–१८
ग्रहणतत्त्वप्रकाशनिषेधः	१९–२०
चामुण्डामत्रपूजाविषये प्रश्नः	२१
चामुण्डामन्त्रपूजादिकथनम्	२२–२४
चण्डीपाठप्रकारकथनम्	२५–५०
चण्डीपाठप्रशंसनम्	५०–५५
चण्डिकाया ध्यानमन्त्रादिकथनम्	५६–६३
चण्डीपाठात् सर्वसिद्धिकथनम्	६४–६९

सप्तमपटलस्य ३२—४० पृ०

त्रिपुरामन्त्रज्ञानप्रशंसा	१
त्रिपुरायास्त्रैविध्यकथनम्	२
प्रातःकृत्यादिप्रश्नः	३
तद्विषयकशिववाक्यानि	४–११
श्रीगुरुस्तवकवचविषये देव्याः प्रश्नः	१२–१३
श्रीगुरुस्तोत्रकथनम्	१४–२४
श्रीगुरुकवचकथनम्	२५–३५]
,, कवचप्रशंसा	३६–४४
महादेवस्य वक्तव्यविषये जिज्ञासा	४५–४७
श्रीविद्याविषये सन्ध्याध्यानादिप्रश्नः	४८
श्रीविद्यायाः प्रातरादिभेदेन रूपत्रैविध्यकथनम्	४९–५३
श्रीमत्त्रिपुरसुन्दरीपूजाग्रे शम्भुपूजाया अवश्य-कर्त्तव्यत्वकथनम्	५३–५६
शम्भुपूजायामाधारभेदप्रश्नः	५७

	श्लोकसंख्या
तत्राऽऽधारभेदकथनम्	५८–६०
शिवसंस्कारकथनम्	६१–६४
लिङ्गप्रमाणप्रश्नः	६५
लिङ्गप्रमाणकथनम्	६६–६९
अष्टमपटलस्य ४१—४४ पृ०	
देव्याः पारदमाहात्म्यविषये लिङ्गरूपविषये च जिज्ञासा	१– ३
महादेवस्य तत्रोत्तरम्	४– ७
सर्वलिङ्गतः पारदनिर्मितलिङ्गस्य प्राधान्यकथनम्	८–१०
तत्र लिङ्गनिर्माणविषये देव्या जिज्ञासा	११
पारदताडननिषेधः	१२
तत्र विघ्नादिशमनप्रश्नः	१३
पारदशिवनिर्माणे शान्त्यादेरावश्यकता	१४
शान्तिप्रणालीकथनम्	१५–२९
पारददृढीकरणप्रणाली	३०–३४
नवमपटलस्य ४५—४७ पृ०	
प्रकारान्तरेण पारदभस्मनिर्माणप्रणाली	१– ५
तत्र पूजादिप्रकारः	६–१०
तत्र होमकुण्डप्रमाणादिकम्	११–१५
दक्षिणादानस्याऽऽवश्यकता	१६–१७
तत्र प्रयोगः	१८–२६
पारदभस्मव्यवहारप्रशंसा	२७–२८
पुत्रवतो गृहिण एतत्प्रयोगनिषेधः	२९–३१
दशमपटलस्य ४८—५१ पृ०	
गुरुमन्त्रयोरेकत्वविषये देव्याः प्रश्नः	१
तत्र महादेवस्योत्तरम्	२- ४
अचाक्षुषस्य ध्यानविषये प्रश्नः	५
तत्र महादेवस्योत्तरम्	६- ७

	श्लोकसंख्या
देव्याः पशुप्रदानवाक्यप्रश्नः	८
तत्र महादेवस्योत्तरम्	९-११
दिव्यवीरमते पशुदानस्याऽऽवश्यकता	१२-१५
प्रसङ्गतो बलिदानप्रशंसा	१६
यज्ञावशेषभोजनस्याऽऽवश्यकता	१७-१८
पटलश्रवणप्रशंसा	१९-२२
तन्त्रश्रवणप्रशंसा	२३-२४

एकादशपटलस्य ५२—५६ पृ०

देव्याः प्रासाद-मण्डप-कूपादिनिवेदनविधानप्रश्नः, तन्माहात्म्यप्रश्नश्च	१-२
प्रासादोत्सर्गविधानकथनम्	३-२२
कूपोत्सर्गे विशेषः	२३-२८
कूपाद्युत्सर्गप्रशंसाकथनम्	२९-३५
देव्या यज्ञसूत्रविधानप्रश्नः	३६
महादेवस्य यज्ञसूत्रविधानकथनम्	३७-४३
अज्ञातसङ्केतस्य यज्ञसूत्रधारणनिन्दा	४४

द्वादशपटलस्य ५७—६५ पृ०

पूजाधारकथनम्	१-४
तत्र पार्थिवलिङ्गस्य निषेधः	४
शालग्रामादौ यन्त्रलिखननिषेधः	५-६
प्रतिमापूजायां विशेषः	७-८
यन्त्रे कृते मूर्त्तेरकर्त्तव्यता	९
प्रतिमायां पूजायां यन्त्रलिखननिषेधः	१०
दैवाद् यन्त्रलिखने कर्त्तव्यव्यवस्था	११
तदकरणे दोषः	१२-१३
शिवलिङ्गलक्षणकथनम्	१४
पार्थिवादिशिवलिङ्गाधिकरणकशिवपूजासु विशेषः	१४-२०
शम्भुपूजाप्रशंसा	२१-२२

	श्लोकसंख्या
बिल्वपत्रेण पूजायां फलाधिक्यकथनम्	२३-२५
पुनः शिवपूजाप्रशंसा	२६
लिङ्गोपरि पुष्पगन्धादिदानप्रशंसा	२७-२९
लिङ्गोपति जलदानफलम्	३०
लिङ्गोपरि पुष्पदानफलम्	३१-३३
लिङ्गोपरि दूर्वादानफलम्	३४
शिवस्नपनफलम्	३५
देव्या ब्रह्मशक्तिविष्णुशक्तिविषये जिज्ञासा	३६-२१
तत्र महादेवस्योत्तरम्	३७-४०
मन्त्रधारिणो वातुलत्वरोगित्वविषये देव्याः प्रश्नः	४१
तत्र मन्त्रच्छन्नादिदोषेण बातुलत्वादिकथनम्	४२-४६
मन्त्रहरणदोषकथनम्	४७
तत्र साधकस्यावस्थाविशेषकथनम्	४८-४९
अष्टविधमन्त्रच्छन्नदोषनाशोपाये देव्या जिज्ञासा	५०
महादेवस्योपायकथनम्	५१-६२
प्रसङ्गतः श्मशानसाधनकथनम्	६३-७०

त्रयोदशपटलस्य ६६—७० पृ०

मालाविषये देव्या जिज्ञासा	१
तत्र देवताविशेषे मालाविशेषकथनम्	२-७
मालाग्रन्थिकथनम्	८-१४
मालाजपे कम्पनादौ दोषकथनम्	१५-१७
दोषे जाते शान्तिकथनम्	१७-२२
तत्र दरिद्रस्य विशेषः	२३-२५

चतुर्दशपटलस्य ७१—७६ पृ०

देव्या भोगविषये प्रश्नः	१-२
तत्रोत्तरप्रसङ्गेन त्रिविधभोगकथनम्	२
दिव्यभोगकथनम्	३
वीरभोगकथनम्	४

	श्लोकसंख्या
पशुभोगकथनञ्च	४
दिव्यभावगतिः	५
वीरभावगतिः	५
सायुज्यादिमोक्षाधिकारिणः	६
पशुभावगतिः	६-१०
देव्या दिव्यवीरलक्षणजिज्ञासा	११
उत्तरप्रसङ्गेन महादेवस्य वारुणीप्रशंसा	
तन्मुखेन दिव्यवीरलक्षणकथनञ्च	१२-२१
साधिकालक्षणकथनम्	२२
साधिकायाः प्रकारभेदः	
साधिकाया विशेषेण गुरुपूजाप्रकारञ्च	२२-२३
साधिकाया विशेषेण गुरुपूजाऽकरणे दोषः	२४
तत्र विशेषविधिनिषेधाः	२५-३२
देव्या गुरुपूजाप्रकारे प्रश्नः	३३
तत्र महादेवस्योत्तरम्	३४
गुरुपुत्रपूजनप्रशंसा	३५-३६
एकाधिकगुरुपुत्रपूजननिषेधः	३७-३९
गुरुपुत्रपूजनस्यावश्यकर्त्तव्यता	४०-४१
गुरुपुत्रापूजने दोषः	४२
श्रीमद्गुरुपादुकास्तोत्रम्	९३ पृ०

मातृकाभेदतन्त्रम्

प्रथमः पटलः

ॐ नमो देव्यै

कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नोपशोभिते ।
पप्रच्छ परया भक्त्या भैरवं परमेश्वरम् ॥ १ ॥

श्रीचण्डिकोवाच—

त्रिपुरापूजनं नाथ स्वर्णरत्नैर्विशेषतः ।
कलिकाले स्वर्णरूप्यं गुप्तभावं तथा मणिम् ॥ २ ॥
केनोपायेन देवेश स्वर्णरूप्यादि लभ्यते ।
तद्वदस्व विशेषेण यथा रत्नादिकं भवेत् ॥ ३ ॥
यन्नोक्तं सर्वतन्त्रेषु तद्वदस्व दयानिधे ॥ ४ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यथा रत्नादिकं भवेत् ।
मत्तेजसा पारदेन किं रत्नं न हि लभ्यते ॥ ५ ॥
तथा सामुद्रकेणैव सुशुभ्रलवणेन च ।
सम्बलस्य प्रकारं हि शृणु देवि प्रयत्नतः ॥ ६ ॥
चीनतन्त्रानुसारेण पूजयेत्सिद्धकालिकाम् ।

---

६. सम्बलस्येति । 'दारमुच' इति यस्य प्रसिद्धिरिति ।

अथवा पूजयेद्देवीं दक्षिणां कालिकां पराम् ।
कालीतन्त्रोक्तविधिना सप्ताहं जपपूजनम् ॥ ७ ॥
सत्ये चैकन्तु त्रेतायां द्विगुणं द्वापरे त्रयम् ।
एवं सर्वत्र जानीयाच्चतुर्गुणजपः कलौ ॥ ८ ॥
आनीय बहुयत्नेन सम्बलं तोलकद्वयम् ।

---

७. कालीतन्त्रेति । अत्र संक्षेपतः कालीतन्त्रोक्ता पूजा निरूप्यते : अथार्चनविधिं वक्ष्ये देव्याः सर्वसमृद्धिदम् । येनानुष्ठितमात्रेण स्वयं भैरवरूपवान् । ... ...आदौ यन्त्रं प्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वाऽमरतां व्रजेत् ।। आदौ त्रिकोणं विन्यस्य त्रिकोण तद्बहिर्न्यसेत् । ततो विलिखेन्मन्त्री त्रिकोणत्रयमुत्तमम् ।। वृत्तं विलिख्य विधिवल्लिखेत् पद्मं सुलक्षणम् । वै ततो वृत्तं विलिख्यैव लिखेद् भूपुरमेककम ।। चतुरस्रं चतुर्द्वारमेवं मण्डलमालिखेत् । पीठपूजां ततः कृत्वा स्ववामेऽर्घ्यं न्यसेत् प्रिये ।। मूलविद्यां षडंगेन मूलमन्त्रेण चार्चयेत् । ततो हृदयपद्मान्तः स्फुरन्तीं परमां कलाम् ।। यन्त्रमध्ये समावाह्य न्यासजालं प्रविन्यसेत् । ततो ध्यात्वा महादेवीमुपचारान् प्रकल्पयेत् ।। नमस्कृत्य महादेवीं तत आवरणं यजेत् । कालीं कपालिनीं कुल्लां कुरुकुल्लां विरोधिनीम् ।। विप्रचित्तान्तु सम्पूज्य बहिः षट्कोणके ततः । उग्रामुग्रप्रभां दीप्तांतथा मध्यत्रिकोणके ।। नीलां घनां बलाकाञ्च तथैवान्यत्रिकोणके । मात्रां मुद्रां मिताञ्चैव तथैवान्तस्त्रिकोणके ।। सर्वाः श्यामा असिकरा मुण्डमालाविभूषिताः । तर्जनीं वामहस्तेन धारयन्त्यः शुचिस्मिताः ।। ततो वै मातरः पूज्या ब्राह्मी नारायणी तथा । माहेश्वरी च चामुण्डा कौमारी चापराजिता ।। वाराही च तथा पूज्या नारसिंही तथैव च ।। सर्वासामपि देवीनां बलिः पूजा तथैव च । अनुलेपनकं गन्धो धूपदीपौ तथैव च ।. त्रिस्त्रिः पूजा प्रकर्त्तव्या सर्वासामपि साधकैः ।। गुरुपंक्तिं षडङ्गञ्च दिक्पालांश्च ततोऽर्चयेत् ।। एवं पूजां पुरा कृत्वा मूलेनैव यथाविधि । नैवेद्यादीन्यथाशक्त्या दद्याद् देव्य पुनः पुनः ।। ततो वै दश वरांस्तु दीपं दद्यात् तु साधकः । पुष्पादिकं पुनर्दद्यान्मूलेनैव यथाविधि ।। ततः सावहितो मन्त्री गुरुं नत्वा शिरःस्थितम् । देवीं ध्यात्वा चाष्टोत्तरसहस्रं प्रजपेन्मनुम् ।। तेजोमयं जपफलं देव्या हस्ते समर्पयेत् । गुह्यातिगुह्यगोप्त्री त्वमिति मन्त्रेण मन्त्रवित् ।। ततः शिरसि वै पुष्पं दत्त्वाष्टांगं प्रणम्य च । विसृज्य परया भक्त्या संहारेणैव भक्तितः ।। उद्वास्य हृदये देवीं तन्मयो भवति ध्रुवम् ।।

वसुराद्यं शिवं चाद्यं मायाबिन्दुविभूषितम् ।
बीजत्रयं चाष्टशतं प्रजपेत् सम्बलोपरि ॥ ९ ॥
अशीतितोलकं मानं कृष्णधेनुसमुद्भवम् ।
दुग्धमानीय यत्नेन चाष्टोत्तरशतं जपेत् ॥ १० ॥
वस्त्रयुक्तेन सूत्रेण दुग्धमध्ये विनिक्षिपेत् ।
उत्तापं जनयेद्धीमान् मन्दमन्देन वह्निना ॥ ११ ॥
बिन्दु वेदान्तपर्यन्तमर्द्धशोषं भवेद् यदा ।
तदैवोत्तोल्य तद्द्रव्यं तोयमध्ये विनिक्षिपेत् ॥ १२ ॥
ततः परीक्षा कर्त्तव्या प्रदद्यात् पावकोपरि ।
निर्धूमं वावके द्रव्यं दृष्ट्वा उत्थाप्य यत्नतः ॥ १३ ॥
तत्रैव प्रजपेन्मन्त्रं सर्ववन्द्यनवात्मकम् ।
आनीय बहुयत्नेन शुद्धं ताम्रं मनोहरम् ॥ १४ ॥
सार्द्धेन तोलकं ताम्रं वह्निमध्ये विनिक्षिपेत् ।
यथा वह्निस्तथा ताम्रं दृष्ट्वा उत्थाप्य यत्नतः ॥ १५ ॥
गुञ्जाप्रमाणं तद्द्रव्यं तत्क्षणाद् यदि योजयेत् ।
सत्यं सत्यं हि गिरिजे रौप्यं भवति निश्चितम् ॥ १६ ॥

श्रीचण्डिकोवाच—

कारणं दुग्धरूपं वा केन रूपेण शङ्करः ।
तत्प्रकारं महादेव कृपया वद शङ्कर ॥ १७ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

टङ्कनम् आनयेद्धीमान् तोलकन्तु चतुष्टयम् ।

---

९. वसुराद्यमित्यादि । 'क्लीं ह्रीं क्लीं' इत्येवं मन्त्रः ।

११. वस्त्रयुक्तेन 'रक्तवस्त्रयुक्तेन'

१२. विन्दुवेदान्तशब्दस्य चत्वारिंशदित्यर्थः ।

१८. टङ्कनं 'सोयागा' इति भाषेति ।

वह्नियोगेन गिरिजे लाजरूपञ्चकारह ॥ १८ ॥
आम्रपुष्पं तद्द्विगुणं पिष्ट्वा मिलनमाचरेत् ।
तस्योपरि जपेन्मन्त्रं महामायां हि चण्डिके ॥ १९ ॥
एतत्तु गुटिकां कृत्वा मेलनं कारयेद्यदि ।
तदैव दुग्धरूपं स्यात्सत्यं सत्यं हि शैलजे ॥ २० ॥

श्रीचण्डिकोवाच—

गन्धहीनं भवेन्मद्यं केनोपायेन शङ्कर ।
तत्सर्वं श्रोतुमिच्छामि यदि स्नेहोऽस्ति मां प्रति ॥ २१ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

शिवं वह्निसमारूढं वामनेत्रविभूषितम् ।
बिन्दुनादसमायुक्तं गन्धमादाय संलिखेत् ॥ २२ ॥
उद्यतां पदमुच्चार्य चाष्टोत्तरशतं यदि ।
प्रजपेत् साधकश्रेष्ठो दुर्गन्धादिविनाशनम् ॥ २३ ॥

इति श्रीमातृकाभेदतन्त्रे शिवपार्वतीसंवादे प्रथमः पटलः ॥ १ ॥

---

१९. महामायां ह्रीँ इत्यर्थः ।

२२. शिवमित्यादि । तेन 'ह्रीँ गन्ध उद्यताम' इति मन्त्रेण भवितव्यमिति प्रतीयते ।

२३. 'उद्यता'मित्यत्र 'उज्झयता'मिति पाठः समीचीनतया प्रतिभाति ।

द्वितीयः पटलः

श्रीदेव्युवाच—

वद ईशान सर्वज्ञ सर्वतत्त्वविदां वर ।
यत् त्वया कथितं नाथ मम सङ्गे विहारतः ॥ १ ॥
कथं वा जायते पुत्रः शुक्रस्य कुत्र संस्थितिः ।
वर्द्धमानं सदा लिङ्गं प्रवेशो वा कथं भवेत् ॥ २ ॥
भीतियुक्ता ह्यहं नाथ त्राहि मां दुःखसङ्कटात् ॥ ३ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

मणिपूरं महापद्मं सुषुम्णामध्यसंस्थितम् ।
तस्य नालेन देवेशि नाभिपद्मं मनोहरम् ॥ ४ ॥
वक्रत्रयसमायुक्तं सदा शुक्रविभूषितम् ।
ऊर्ध्वं नालं सहस्रारे अतः शुक्रविभूषितम् ॥ ५ ॥
तस्मादेव स्तनद्वन्द्वं वर्द्धमानं दिने दिने ॥ ६ ॥
मध्यनालं सुषुम्णान्तं वृन्ताकारं सुशीतलम् ।
आयोन्यग्रमधोनालं सदानन्दमयि शिवे ॥ ७ ॥
शृणु चार्वङ्गि सुभगे तन्मध्ये लिङ्गताडनात् ।
यद्रूपं परमानन्दं तन्नास्ति भुवनत्रये ॥ ८ ॥
नाभिपद्मन्तु यद्रूपं तच्छृणुष्व समाहितः(ताः) ।
बिन्दुस्थानं मध्यदेशे सदा पद्मविराजितम् ॥ ९ ॥
बाह्यदेशे चाष्टपत्रं चतुरस्रं तु तद्बहिः ।
चतुर्द्वारसमायुक्तं सुवर्णाभं सवृत्तकम् ॥ १० ॥

तत्पत्रेण भवेत्पुष्पं वृन्तयुक्तं त्रिपत्रकम् ।
प्रफुल्ले तु त्रिपत्रारे बाह्ये रुधिरदर्शनम् ॥ ११ ॥
एतन्मध्ये महेशानि यदि स्याल्लिङ्गताडनम् ।
पद्ममध्ये गते शुक्रे सन्ततिस्तेन जायते ॥ १२ ॥
पुरुषस्य तु यच्छुक्रं शक्तेरक्ताधिको भवेत् ।
तदा कन्या भवेद्देवि विपरीतः पुमान् भवेत् ॥ १३ ॥
उभयोस्तुल्यशुक्रेण क्लीवं भवति निश्चितम् ॥ १४ ॥

---

१२. एतन्मध्य इत्यादि । तत्रापि कालादिनियममाह—शाक्तानन्दतरङ्गिणीप्रथमपरिच्छेदधृतज्ञानभाष्ये—रजस्वला च या नारी विशुद्धा पञ्चमे दिने । पीडिता कामवाणेन ततः पुरुषमीहते ॥ भगलिङ्गसमायोगान्मैथुनं स्यात् तदा तयोः । अन्योऽन्यस्पर्शनादेव जायते च महासुखम् ॥ क्षरते च यदा रेतः प्राणापानविसंश्रितम् । क्षितिरापस्तथा तेजो वायुराकाशमेव च ॥ सर्वेषां तत्र तत्वं स्याद्देहस्थरक्तबीजयोः॥ इति ।

पद्ममध्य इत्यादि । पद्ममध्ये शुक्रगमनप्रकारस्तु प्रपञ्चसारे : स्वस्थानतश्च्युताच्छुक्राद् बिन्दुमादाय मारुतः । गर्भाशयं प्रविशति यदा तुल्यं तदापरः ॥ आर्त्तवात् परमं बीजमादायास्याश्च मूलतः । यदा गर्भाशयं नेष्यत्यथ संमिश्रयेनन्मरुत् ॥ संक्षोभ्य संवर्द्धयति तन्मलं शोणिताधिकम् । स्त्री स्याच्छुक्राधिकं ना स्यात् समेन च नपुंसकम् ॥ वायुवह्न्यम्भसां योगे गर्भवृद्धिः प्रजायते । तथा ज्ञानभाष्ये : नाभिपद्मे महादेवि भ्राम्यते च समीरणैः । कुम्भकारो यथा चक्रे घटते च घटादिकम् ॥ तथा समीरणो गर्भे घटते प्राणिनां तनुम् ।

वीर्यवद्गर्भकारणमुक्तं राघवभट्टधृताध्यात्मविवेके : पूर्णषोडशवर्षा स्त्री पूर्णविंशेन सङ्गता । शुद्धगर्भाशये मार्गे रक्ते शुक्रेऽनिले हृदि ॥ वीर्यवन्तं सुतं सूते ततो न्यूनाब्दयोः पुनः । रोगाल्पायुरधन्यो वा गर्भो भवति नैव वा ॥ इति ।

१३. पुरुषस्येत्यादि । शारदातिलकेऽप्युक्तम् : रक्ताधिका भवेन्नारी भवेद्रेतोऽधिकः पुमान् । उभयोः समतायान्तु नपुंसकमिति स्थितिः ।

१४. उभयोरित्यादि । तत्राधिकतुल्यतादिकं प्रमाणीकृतं राघवभट्टेन : द्वाविंशती रजोभागाः शुक्रमात्राश्चतुर्दश । गर्भसञ्जनने काले पुंस्त्रियोः सम्भवन्ति हि ॥ नारी । रजोऽधिकांशे स्यान्नरः शुक्राधिकांशके । उभयोरुक्तसंख्यायां स्यान्नपुंसकसम्भवः ॥ इति

शृणु चार्वङ्गि सुभगे पुष्पमाहात्म्यमुत्तमम् ।
मध्ये तच्छुक्रसंयोगे वर्द्धते तद्दिने दिने ।
एवंदिङ्मासप्राप्ते तत्पुष्पं वृन्तसंयुतम् ॥ १५ ॥
गलिते परमेशानि व्यक्तो भवति सन्ततिः ॥ १६ ॥

श्रीदेव्युवाच—

किञ्चिद्रोगादिसम्भूते कृमिकीटादिसम्भवे ।
तस्मज्जीवं प्रणश्यन्ति सा नारी जीव्यते कथम् ॥ १७ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

अस्य पुष्पस्य माहात्म्यं किं वक्तुं शक्यते मया ।
बिन्दुस्थानं सहस्रन्तु पुष्पमध्ये प्रियंवदे ॥ १८ ॥
बुद्बुदा यत्र तिष्ठन्ति तत्रैव सन्ततिर्भवेत् ।
एवं क्रमेण देवेशि सहस्रं सन्ततिर्यदि ।
वर्द्धमानं महापुष्पं पीडा किञ्चिन्न जायते ॥१९ ॥
मया सार्द्धं महेशानि विहारं कुरु यत्नतः ।
विहारे यो भवेत्पुत्रो गणेशः स च कीर्त्तितः ॥ २० ॥
अपरे परमेशानि तव पुत्रप्रसादतः ।
पृथिव्यां जायते सृष्टिर्न्निर्विघ्नेन यथोचितम् ॥२१ ॥
एतच्छ्रुत्वा ततो देवि मदनानलविह्वला ।
शिवेनालिङ्गिता देवी शिवाकारेण वै तदा ॥२२ ॥

इति श्रीमातृकाभेदतन्त्रे शिवपार्वतीसंवादे द्वितीयः पटलः ॥ २ ॥

तृतीयः पटलः

श्रीदेव्युवाच—

सर्वत्राहं श्रुता नाथ भोगं चेन्द्रियपुष्टिदम् ।
भोगेन मोक्षमाप्नोति कथं वदसि योगभृत् ॥ १ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

भोगेन लभते योगं भोगेन कुलसाधनम् ।
भोगेन सिद्धिमाप्नोति भोगेन मोक्षमाप्नुयात् ॥ २ ॥
तस्माद्भोगं सदा कार्यं बाह्यपूजा यथेच्छया ।
भोजनस्य विधानं यत्तच्छृणुष्व प्रियंवदे ॥ ३ ॥
मूलाधारे तु या शक्तिर्भुजगाकाररूपिणी ।
जीवात्मा परमेशानि तन्मध्ये वर्त्तते सदा ॥ ४ ॥
भोजनेच्छा भवेत्तस्मान्निर्लिप्तो जीवसंज्ञकः ।
सैव साक्षाद् गुणमयी निर्गुणो जीव उच्यते ॥ ५ ॥
जीवस्य भोजनं देवि भ्रान्तिरेव न संशयः ।
गुणयुक्ता कुण्डलिनी चन्द्रसूर्याग्निरूपिणी ॥ ६ ॥
मूलाधाराच्च तां देवीमाजिह्वान्तां विभावयेत् ।
शोधितान् मत्स्यमांसादीन्सम्मुखे स्थापयेद् बुधः ॥ ७ ॥

---

७. शोधितानित्यादि । मत्स्यमांसादिशोधनमाह महानिर्वाणतन्त्रे पञ्चमोल्लासे : मांसमानीय पुरतस्त्रिकोणमण्डलोपरि । फटाभ्युक्ष्य वायुवह्निबीजाभ्यां मन्त्रयेत्त्रिधा ॥ कवचेनावगुण्ठ्याथ संरक्षेच्चास्त्रमन्त्रतः । धेन्वा वममृतीकृत्य मन्त्रमेतदुदीरयेत् ॥ विष्णोर्वक्षसि या देवी या देवी शंकरस्य च । मांसं मे पवित्रीकुरु कुरु तद्विष्णोः परमं पदम् ॥ इत्थं मीनं समानीय प्रोक्तमन्त्रेण संस्कृतम् । मन्त्रेणानेन मतिमांस्तं मीनमभिमन्त्रयेत् ॥ "ॐ त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्यो-

मूलमन्त्रं समुच्चार्यं जुहोमि कुण्डलीमुखे ।
अनेन मनुना देवि प्रतिग्रासं समाहरेत् ॥ ८ ॥
प्रतिग्रासे परेशानि एवं कुर्याद्विचक्षणः ।
तदैव ब्रह्मरूपोऽसौ सत्यं सत्यं सुरेश्वरि ॥ ६ ॥
भुज्यते कुण्डली देवी इति चिन्तापरो हि यः ।
मन्त्रसिद्धिर्भवेत्तस्य ज्ञानसिद्धिर्न चान्यथा ॥ १० ॥
एवं कृते ब्रह्मरूपः शिवरूपः स्वयं हरिः ।
योगसिद्धिर्भवेत्तस्य चाष्टसिद्धिर्भविष्यति ॥ ११ ॥
शत्रुभिर्दीयते यत्तु कृत्रिमं दारुणं विषम् ।
भक्षणात्तत्क्षणे देवि ह्यमृतं नात्र संशय ॥ १२ ॥
मन्त्रेण शोधितं द्रव्यं भक्षणादमृतं भवेत् ।
यदैव कालकूटन्तु समुद्रमथने प्रिये ॥ १३ ॥
तदा चानेन मनुना तत्क्षणात् खादितं मया ॥ १४ ॥
सर्पाकारा कुण्डलिनी या देवी परमा कला ।
भुज्यते सर्परूपेण तत्रैव दारुणं विषम् ॥ १५ ॥
इति ते कथितं कान्ते भोजनस्य विधानकम् ।
एतत्सर्वं महेशानि गोप्तव्यं पशुसङ्कटे ॥ १६ ॥

श्रीदेव्युवाच—

शृणु नाथ परानन्द परापरकुलात्मक ।
वद मे परमेशान होमकुण्डन्तु कीदृशम् ॥ १७ ॥

श्रीशिव उवाच—

मणिपूरस्य बाह्ये तु नाभिपद्मं मनोहरम् ।

मुक्षीय मामृतात् ॥ अथवा सर्वतत्वानि मूलेनैव विशोधयेत् । केवलं मूलमन्त्रेण यद्-द्रव्यं शोधितं भवेत् ॥ तदेव देवताप्रीत्यै सुप्रशस्तं मयोच्यते ॥ इति । महानिर्वाण तन्त्रम् पञ्चमोल्लास, २०६-२१०, २३१-२३४ ।

अष्टपत्रं तथा वृत्तं तन्मध्ये कुण्डदुर्लभम् ॥ १८ ॥
चतुरस्रादिकं देवि तत्कुण्डं कामरूपकम् ।
सर्वकुण्डस्य देवेशि विप्रः कर्त्ता विधीयते ॥ १९ ॥
वर्त्तुलं बाहुजातस्य वैश्यस्य चार्द्धचन्द्रकम् ॥ २० ॥
त्रिकोणं पादजातस्य होयकुण्डं सुरेश्वरि ।
एवं कुण्डं महेशानि नालत्रयविभूषितम् ॥ २१ ॥
ऊर्ध्वनालं सहस्रारे परामृतविभूषितम् ।
मध्यनालं नाभिपद्मे मूलाधारे च सुन्दरि ॥ २२ ॥
आलिङ्गाग्रमधोनाल सदानन्दमयं शिवे ।
होमकुण्डमिदं देवि सर्वतन्त्रे परिष्कृतम् ॥ २३ ॥
येन होमप्रसादेन साक्षाद्ब्रह्ममयो भवेत् ।
विप्रस्य चाहुतिर्होमं विज्ञातव्यं चतुष्टयम् ॥ २४ ॥
क्षत्रियस्य त्रयं देवि वैश्यस्य चाहुतिद्वयम् ।
शूद्रस्यैकाहुतिर्देवि मुक्तिश्चापि चतुर्विधा ॥ २५ ॥
महामोक्षं ब्राह्मणस्य सायुज्यं क्षत्रियस्य च ।
सारूप्यञ्चोरुजातस्य सालोक्यं शूद्रजातिषु ॥ २६ ॥
बाह्यकुण्डं बह्यहोमे एवं हि सुरवन्दिते ।
जातिभेदे कुण्डभेदं कुर्यात् साधकसत्तमः ॥ २७ ॥
बाह्यहोमे काम्यसिद्धिर्भविष्यति न संशयः ।
ज्ञानहोमे मोक्षसिद्धिर्लभते नात्र संशयः ॥ २८ ॥
इति ते कथितं कान्त तन्त्राणां सारमुत्तमम् ।

---

१९. चतुरस्र इत्यादि, अत्र संवादि प्रमाणमुक्तं तन्त्रान्तरतन्त्रेऽपि : विप्राणां चतुरस्रं स्याद् राज्ञां वर्त्तुलमिष्यते। वैश्यानामर्द्धचन्द्राभं शूद्राणां त्र्यस्रमीरितम् ॥ इति।

२६. महामोक्षमित्यादि। अत्र संवादि प्रमाणन्तु निर्वाणतन्त्रे द्वितीपटले : ब्राह्मणस्य महामोक्षं सायुज्यं क्षत्रियस्य च। सारूप्यञ्चोरुजातस्य शूद्रस्य सहलोकताम् ॥ इति।

न वक्तव्यं पशोरग्रे शपथो मे त्वयि प्रिये ॥ २९ ॥

श्रीदेव्युवाच—

मद्यपाने महापुण्यं सर्वतन्त्रे श्रुतं मया ।
जातिभेदं न कथितमिदानीं तत्प्रकाशय ॥ ३० ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

सर्वयज्ञाधिपो विप्रः संशयो नास्ति पार्वति ।
सौत्रामण्यां कुलाचारे चत्वारो ब्राह्मणादयः ॥ ३१ ॥
ब्राह्मणस्य महामोक्षं मद्यपाने प्रियंवदे ।
ब्राह्मणः परमेशानि यदि पानादिकञ्चरेत् ॥३२ ॥
तत्क्षणाच्छिवरूपोऽसौ सत्यं सत्यं हि शैलजे ॥ ३३ ॥
तोये तोयं यथा लीनं यथा तेजसि तेजसम् ।
घटे भग्ने यथाऽऽकाशं वायौ वायुर्यथा प्रिये ॥ ३४ ॥
तथैव मद्यपानेन ब्राह्मणो ब्रह्मणि प्रिये ।
लीयते नाऽत्र सन्देहः परमात्मनि शैलजे ॥ ३५ ॥
सायुज्यादि महामोक्षं नियुक्तं क्षत्रियादिषु ।
सा नारी मानवी मद्यपाने देवि न संशयः ॥ ३६ ॥
सूक्ष्मसूत्रे यथा वह्निर्देहमध्ये तथा शिवा ।
तपोरूपं बृहत्सूत्रं पूजारूपं तथा हरिः ॥ ३७ ॥
संयुक्तं कुरुते यत्र वर्द्धमानो महांकुशः ।

---

३२. ब्राह्मणस्येत्यादि । अत्र संवादि प्रमाणमुक्तं गुप्तसाधनतन्त्रे सप्तमपटले : यदि विप्रो भवेद्देवि पञ्चतत्वपरायणः । सत्यं सत्यं महेशानि परतत्वे प्रलीयते ॥ यथा जलं तोयमध्ये लीयते परमेश्वरि । तथैव तत्त्वसेवायां लीयते परमात्मनि ॥ क्षत्रियः परमेशानि सहयोगे वसेद् ध्रुवम् । वैश्यस्तु लभते देवि स्वरूपं नात्र संशयः ॥ शूद्रस्तु परमेशानि सहलोके सदा वसेत् । एतदन्यो महेशानि यदि तत्वपरायणः ।। सत्यं सत्यं महेशानि मुक्तिफलमखण्डितम् । सेनानीः परमेशानि देवीदेहे प्रलीयते ॥ शोधनञ्च मया प्रोक्तं नीलतन्त्रादियामले । न कस्मैचित् प्रवक्तव्यं प्रकाशाच्छिवहा भवेत् ॥ इति ।

मद्यपानं विना देवि तज्ज्ञानं न हि लभ्यते।
अत एव हि विप्रेण मद्यवानं सदा चरेत् ॥ ३८ ॥
वेदमाताजपेनैव ब्राह्मणो न हि शैलजे।
ब्रह्मज्ञानं यदा देवि तदा ब्राह्मण उच्यते ॥ ३९ ॥
देवानाममृतं ब्रह्म तदियं लौकिकी सुरा।
सुरत्वं भोगमात्रेण सुरा तेन प्रकीर्त्तिता ॥ ४० ॥
मन्त्रत्रयं सदा पाठ्यं ब्रह्मशापादि मोचनम्।
प्रकुर्यात्तु द्विजेनैव तदा ब्रह्ममयी सुरा ॥ ४१ ॥

---

३९. येदमातेति। प्रकरणेऽस्मिन् "ब्राह्मणस्य मद्यपानविधायकवचनम्''' अभिषिक्तब्राह्मणपरमिति ज्ञातव्यम्। नन्वभिषेके—स्वस्ववर्णं परित्यज्य शिवत्वं लभते ध्रुवमिति वचनादभिषिक्तस्य जातिविचाराभावात् कथमभिषिक्तपरमिति चेत्, सत्यं स्वजातिचिह्न रक्षकस्य ज्ञानदुर्बलस्य पानार्थमेतद्वचनमित्यवेहि। अथवाऽभिशप्तसुरापाननिषेधार्थं सुरापाननिषेधकवचनम्। सुरा तु चतुर्युग एव पवित्रकारिणी केवलमभिशापेनैवापेया, अतः शापमोचनपूर्वरूपतया पेयैवे"ति प्राणतोषिणी। तन्त्रसारकारास्तु तत्वशोधनप्रकारमुक्त्वा "एतद्द्रव्यदानन्तु शूद्रस्यैव''' '''। एतद् द्रव्यन्तु शूद्रस्य नान्येषान्तु कदाचन ॥''' तद्भावेऽनुकल्पविधानम्। तथा च गोक्षीरं ब्राह्मणो दद्याद् गव्यमाज्यञ्च बाहुजः।''' तेनक्षत्रियादीनां मुख्यस्य दानेऽधिकारो न पाने। यत्तु पीत्वा पीत्वा पुनः पीत्वा पतित्वा च महीतले। उत्थाय च पुनः पीत्वा पुनर्जन्म न विद्यते ॥ भैरवीतन्त्रे : पाने भ्रान्तिर्भवेद्यस्य घृणा स्याद्रक्तरेतसोः। शुचौ चाशुद्धताभ्रान्तिः पापाशङ्का च मैथुने ॥ स भ्रष्टः पूजयेद्देवीं चण्डीमन्त्रं कथं जपेत्। तथा मदिरायां मैथुने च जातिवृत्तिं न चाचरेत्। एतत्तु चतुर्थाश्रमिपरम्" इत्युक्तवन्तः। अनयोः पर्यालोचनया "ब्राह्मणैः पीयते मद्यं न मद्यं द्विजपुङ्गवैः" इति निरुत्तरतन्त्रपञ्चमपटलीयप्रमाणैकवाक्यतया च एवमेव प्रतीयते यद् एतादृशस्यैव ब्राह्मणस्य मद्यादावधिकारिता न तु केवलं जात्या ब्राह्मणस्य। एवञ्च मद्यपानविधायकवचनेषु ब्राह्मणशब्दस्य विशेषार्थपरत्वे न काचिदनुपपत्तिः स्यादिति सुधीभिश्चिन्त्यम्। कारणस्याग्राह्यत्वविषयकवचनानि तु चतुर्थपटले द्वितीयश्लोकटिप्पण्याम् निवेदयिष्यन्ते।

४१. मन्त्रत्रयमित्यादि। संक्षेपतो यत्सुराशोधनमुक्तं तन्त्रसारे तदेवोपस्थाप्यते :

हविरारोपमात्रेण वह्निर्दीप्तो यथा भवेत् ।
शापमोचनमात्रेण सुरा मुक्तिप्रदायिनी ॥ ४२ ॥
अत एव हि देवेशि ब्राह्मणः पानमाचरेत् ।
स ब्राह्मणः स वेदज्ञः सोऽग्निहोत्री स दीक्षितः ॥ ४३ ॥
बहु किं कथ्यते देवि स एव त्रिगुणात्मकः ॥ ४४ ॥
मुक्तिमार्गमिदं देवि गोप्तव्यं पशुसंकटे ।
प्रकाशात्कार्यहानिः स्यान्निन्दनीयो न चान्यथा ॥ ४५ ॥

इति श्रीमातृकाभेदतन्त्रे हरगौरीसंवादे तृतीयः पटलः ॥ ३ ॥

यथा सुरभाण्डं धृत्वा पठेत् : एकमेव परं ब्रह्म स्थूलसूक्ष्ममयं ध्रुवम् । कचोद्भवां ब्रह्महत्यां तेन ते नाशयाम्यहम ॥ सूर्यमण्डलसम्भूते वरुणालयसम्भवे ।अमाबीजमये देवि शुक्रशापाद्विमुच्यताम् ॥ वेदानां प्रणवो बीजं ब्रह्मानन्दमयं यदि । तेन सत्येन ते देवि ब्रह्महत्यां व्यपोहतु ॥ ततः ॐ वां वीं वूं वैं वौं वः ब्रह्मशापविमोचितायै सुरादेव्यै नमः। तदुपरि दशधा जपेत्। ततः ॐ शां शी शूं शैं शौं शः शुक्रशापविमोचितायै सुधादेव्यै नमः । इति तदुपरि दशधा जपेत् । एवं ह्रीं श्रीं क्रां क्रीं क्रूं क्रैं क्रौं क्रः कृष्णशापं विमोचयामृतं स्रावय स्वाहेति दशधा जपेत्। ततो मूलमन्त्रं तदुपरि अष्टधा जप्त्वा देवतामयं विभावयेदिति द्रव्यशुद्धिः ।

चतुर्थः पटलः

श्रीचण्डिकोवाच—

कारणेन महामोक्षं निर्माल्येन शिवस्य च ।
श्रुतं वेदे पुराणे च तव वक्त्रे सुरेश्वर ॥ १ ॥
अग्राह्यं तव निर्माल्यमग्राह्यं कारणं विभो ।
मृषा वाक्यं महादेव कथं वदसि योगभृत् ॥ २ ॥

---

१. निर्माल्येनेत्यादि । अत्र संवादि प्रमाणम् : शिवदत्तं विष्णुदत्तं गिरिजादत्तमेव च । नैवेद्यमुदरे कृत्वा नरः सायुज्यमाप्नुयात् ॥ इति । तथा : रोगं हरति निर्माल्यं शोकन्तु चरणोदकम् ॥ नैवेद्यं सर्वपापानि शम्भोर्दहति निश्चितम् ॥ इति हरतत्वदीधितिधृततन्त्रकौमुदीवचनद्वयम् ।

२. अग्राह्यमित्यादि । शिवनिर्माल्यस्याग्राह्यतोक्ता कालिकापुराणे : अग्राह्यं शिवनिर्माल्यं पत्रं पुष्पं फलं जलमिति । पद्मपुराणे च : द्रव्यमन्नं फलं तोयं शिवस्य न स्पृशेत् क्वचित् । न नयेच्छिवनिर्माल्यं कूपे सर्वं विनिक्षिपेत् ॥ मक्षिकापादमात्रं यः शिवस्वमुपजीवति । लोभान्मोहात्पतत्येव कल्पान्तं नरके नरः ॥ इति । पुराणसंग्रहेऽपि : शिव उवाच । अनर्हं मम नैवेद्यं पत्रं पुष्पं फलं जलम् । शालग्रामशिलालग्नं सर्वं याति पवित्रताम् ॥ नैवेद्यञ्च नरो भुक्त्वा शुद्ध्यै चान्द्रायणञ्चरेदिति एतदेव देव्याः प्रश्ने बीजम् ।

अत्र देव्याः प्रश्ने बीजरूपेण वचनान्युच्यन्ते : तथाच रुद्रयामले : वेदत्यागान्मद्यपानाच्च शूद्रदारनिषेवणात् । तत्क्षणाज्जायते विप्रश्चण्डालादपि गर्हितः ॥ इति । कालीकुलार्णवे : सुरा वै मलमन्नानां पुरीषं मलमुच्यते । तस्माद् ब्राह्मणराजन्यौ वैश्यश्च न सुरां पिबेत् ॥ सुरादर्शनमात्रेण कुर्यात्सूर्यावलोकनम् । तत्समाघ्राणमात्रेण प्राणायामत्रयञ्चरेदिति ॥ कुब्जिकातन्त्रे च : भुक्त्वा मत्स्यञ्च मांसञ्च स्पृष्ट्वा हेतुञ्च भैरवि । त्रिरात्रोपोषितो भूत्वा पञ्चगव्येन शुध्यतीति ॥ कालीकुलामृते चतुर्थपटले च : ब्राह्मणस्तु सुरां दत्वा ब्राह्मण्यादेव हीयते । ब्राह्मणः पशुराख्यातः पाशवं कल्पमाचरेत् ॥ इति ।

श्रीशङ्कर उवाच—

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि ।
तत्तत्सर्वं प्रवक्ष्यामि सावधानावधारय ।। ३ ।।
चतुरशीतिलक्षेषु योनिगर्त्तं तथैव हि ।
भ्रमणं कुरुते जीवस्ततो मोक्षस्य भाजनम् ।। ४ ।।
एतन्मध्ये महाज्ञानं यदि स्याद्वीरवन्दिते ।
तदा मोक्षमवाप्नोति भ्रमणं केन वा भवेत् ।। ५ ।।
अत एव महेशानि गुप्तभावमथाकृतम् ।
यस्य जन्म न पूर्णत्वं स कथं मोक्षभाजनम् ।
यस्य पापाधिकं देवि स कथं स्वर्गभाजनम् ।। ६ ।।
अत एव महेशानि गुप्तभावं मया कृतम् ।
निर्माल्येन भवेत्स्वर्गं निर्वाणं सुरया भवेत् ।। ७ ।।
पापयुक्तो हि चाण्डालो निर्माल्यं गृह्यते यदा ।
तदा मोक्षमवाप्नोति शिवरूपी न चान्यथा ।। ८ ।।
महापातकयुक्तोऽपि कारणं प्रपिबेद्यदि ।
ज्ञानान्मुक्तिर्भवेत्सत्यं जातिभेदादिकं न हि ।। ९ ।।
सर्वजातिषु निर्वाणं ज्ञानेन परमेश्वरि ।
अत एव महेशानि गुप्तभावं मया कृतम् ।। १० ।।
गुप्तभावार्थयद्वाक्यं परिहासार्थमेव च ।

वाराहीतन्त्रे नवमपटले च : मद्यं मांसं तथा मत्स्यं मैथुनं परमेश्वरि । मानुषेण वलिं पञ्च ब्राह्मणो न स्मरेत्क्वचित् ।। इति । श्रीक्रमे च : न दद्याद् ब्राह्मणो मद्यं महादेव्यै कथञ्चन । वामकामो ब्राह्मणोऽपि मद्यं मांसं न भक्षयेत् ।। इति । कुलचूडामणौ च : यत्रासवमवश्यन्तु ब्राह्मणस्तु विशेषतः । गुडार्द्रकं तदा दद्यात्ताम्रे वा विसृजेन्मधु ।। इति । मेरुतन्त्रे प्रथमपटले : वामामर्गेण तच्चाद्यवर्णं हित्वा प्रशस्यते । ब्राह्मणस्तु सुरां पीत्वा रौरवं नरकं व्रजेत् । वाममार्गी ब्राह्मणोऽपि मद्यं मांसं न भक्षयेत् ।। इति ।

तदर्थमेव तद्वाक्यं न मिथ्या परमेश्वरि ।। ११ ।।
निर्वाणविषये देवि मद्यं परमकारणम् ।
मद्यपानं विना देवि महामोक्षो न लभ्यते ।। १२ ।।

श्रीचण्डिकोवाच—

गङ्गायां ज्ञानतो मोक्षं तथैव म्रियते यदि ।
गङ्गायाश्चाधिकं नाथ कारणं परदुर्लभम् ।। १३ ।।

श्रीशङ्कर उवाच—

पूर्णब्रह्ममयी देवि सुरादेवि न चान्यथा ।
तस्याश्च षोडशांशैका या गङ्गा सुरपूजिता ।। १४ ।।
तथैव तुलसी देवी शतांशैका सुरेश्वरी ।
विमोक्षार्थी च यो मर्त्त्यस्तीर्थसेवां न चाचरेत् ।। १५ ।।
यथैव मालिकामध्ये महाशंखं विमोक्षदम् ।
तथैव कारणं देवि सदा मोक्षप्रदायकम् ।। १६ ।।

---

१६. महाशंखमित्यादि । महाशंखमाला वैशिष्ट्यं तत्कारणस्यास्थ्नः पञ्चाशद्वर्णबीजात्मकत्वकथनेनाह प्राणतोषणीधृतनित्यातन्त्रे द्वितीयपटले : भगरूपा महामाया शुक्रतर्पणतत्परा । जगदाकर्षिणी विद्या जगद् गुह्या वरानने ।। तत्रैव गृह्यते सारं जगतां बीजरूपकम् । तद्बीजं परमेशानि पञ्चाशद्वर्णरूपकम् ।। गर्भं प्राप्य भवेदस्थि शिशोर्मज्जासमन्वितम् । तदस्थि त्वर्द्धमप्यस्ति पञ्चाशद्वर्णरूपकम् ।।

महाशंखस्वरूपमाह ताराकल्पे : नृललाटास्थिखण्डेन रचिता जपमालिका । महाशंखमयी माला । इति । कर्णनेत्रान्तरस्थास्थिमहाशंखः प्रकीर्तितः । इति च । बृहन्नील तन्त्रे चतुर्थपटलेऽपि : युद्धे मृतस्य देवेशि चण्डालस्यास्थिकेन च । मस्तकस्य विशेषेण महाशंखः प्रकीर्त्तितः ।। इति । मुण्डमालातन्त्रे द्वितीयपटलेऽपि : नरांगुल्यस्थिभिर्माला ग्रथिता पर्वभेदतः । सर्वसिद्धिप्रदा मोक्षदायिनी वरवर्णिनि ।। नाड्या संग्रथिता माला कार्या रक्तेन वाससा । नाडीभिर्ग्रथिता माला महासिद्धिप्रदा प्रिये ।। इति । महाशंखविशेषस्य वर्जनीयत्वमाह नित्यातन्त्रे : स्वेच्छामृतं स्त्रियं विप्रं तिर्यगयोनिगतं तथा । रोगिणं यवनं वृद्धं दीक्षितञ्चापि वर्जयेत् ।। ग्राह्यत्वमप्याह तत्रैव : वज्राहतं सर्प-

कारणेन विना देवि मोक्षज्ञानादिकं न हि ।
महाशंखं विना देवि न मन्त्रः सिद्धिदायकः ॥ १७ ॥
साक्षाद् ब्रह्ममयी माला महाशंखाख्यया पुनः ।
शिलायन्त्रे च वृन्दायां गङ्गायां सुरपूजिते ।
नैव स्पृशेन्महाशङ्खं स्पर्शनात्काष्ठवद्भवेत् ॥ १८ ॥

श्रीचण्डिकोवाच—

गङ्गा तु कारणं वारि मद्यं परमकारणम् ।
कारणस्पर्शमात्रेण मालाः शुद्धा भवन्ति हि ॥ १९ ॥
गङ्गास्पर्शेन देवेश काष्ठवन्मालिका कथम् ।
वद मे परमेशान इति मे संशयो हृदि ॥ २० ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

कारणं देवदेवेशि मोक्षदं सर्वजातिषु ।
तथा स्वर्गादिजनकं गङ्गातोयं न संशयः ॥ २१ ॥
कारणे निवसेद्देवि महाकाली परा कला ।
महाविद्या वसेन्नित्यं सुरायां परमेश्वरि ॥ २२ ॥
महाशङ्खे वसेन्नित्यं पञ्चाशद्वर्णरूपिणी ।
महाविद्या वसेन्नित्यं महाशङ्खे च सर्वदा ॥ २३ ॥
गङ्गास्पर्शनमात्रेण गङ्गायां लीयते प्रिये ।
काष्ठस्पर्शनमात्रेण काष्ठे वह्निस्तृणे यथा ॥ २४ ॥
गङ्गास्पर्शे तथा देवि गङ्गायां लीयते प्रिये ।

दष्टं पतित्वा वा जले मृतम् । व्याघ्रादिनिहतं वापि सम्मुखे वा रणे मृतम् ॥ चण्डालाद्याः प्रधानास्ते अधमाः शूद्रजातयः । इति ।

१८. शिलायन्त्र इत्यादि । उक्तमेतत्स्वतन्त्रतन्त्रेऽपि : आनीयच्छिन्नशीर्षस्य नरस्य पतितस्य च । तुलसीगोमयास्पृष्टं तथा गङ्गोदकेन च ॥ यवनब्राह्मणास्यस्य तत्कार्यं साधकैर्जनैः अस्पृश्यं तच्च जानीयाच्छालग्रामशिलादिभिः ॥ इति ।

तत्क्षणे च महाशङ्खः काष्ठवन्नात्र संशयः ॥ २५ ॥
शिलायन्त्रे तुलस्यादौ तथैव परमेश्वरि ॥ २६ ॥
महाशङ्खाख्यमालायां यो जपेत्साधकोत्तमः ।
अष्टसिद्धिः करे तस्य स एव शम्भुरव्ययः ।
मौलौ गङ्गा स्थिता यस्य गङ्गास्नानेन तस्य किम् ॥ २७ ॥
वाराणसी कामरूपं हरिद्वारं प्रयागकम् ।
गण्डकीं बदरिकां देवि गङ्गासागरसङ्गमम् ॥ २८ ॥
यस्य भक्तिर्महाशङ्खे तस्य दर्शनमात्रतः ।
तीर्थस्नानफलं सर्वं लभते नात्र संशयः ॥ २९ ॥
इति ते कथितं कान्ते सर्वं परमदुर्लभम् ।
न वक्तव्यं पशोरग्रे प्राणान्ते परमेश्वरि ॥ ३० ॥

इति श्रीमातृकाभेदतन्त्रे हरगौरीसंवादे चतुर्थः पटलः ॥ ४ ॥

पंचमः पटलः

श्रीचण्डिकोवाच—

पारदं भस्मनिर्माणं केनोपायेन शङ्कर ।
तदहं श्रोतुमिच्छामि यदि तेऽस्ति कृपा मयि ॥ १ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

पारदे भस्मनिर्माणे नानाविघ्नानि पार्वति ।
अत एव हि तत्रादौ शान्तिं कुर्याद्द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
वरयेत्कर्मकर्त्तारं वक्ष्यमाणविधानतः ।
पूजयेत्षोडशं लिङ्गं पार्थिवं पार्वतात्मजे ॥ ३ ॥
षोडशेनोपचारेण तोडलोक्तविधानतः ।
भोगयोग्यं प्रदातव्यं मधपर्कं सुरेश्वरि ॥ ४ ॥
पञ्चामृतेन देवेशं स्नापयेच्छुद्धवारिणा ।
पुरुषस्य यथायोग्यं युग्मवस्त्रं निवेदयेत् ॥ ५ ॥
चतुरङ्गुलिविस्तारं रौप्यनिर्माणपीठकम् ।
अलङ्कारं यथायोग्यं पुरुषस्य निवेदयेत् ॥ ६ ॥
अलक्तकयुतं वापि दद्यान्मलयजं शिवे ।

---

४. षोडशेनेत्यादि । षोडशोपचारा उक्ताः शिवार्चनचन्द्रिकायाम् : आसनं स्वागतं पाद्यमर्घ्यमाचमनीयकम् । मधुपर्काचमस्नानवसनाभरणानि च ॥ गन्धपुष्पे धूपदीपौ नैवेद्यं वन्दनं तथा । प्रयोजयेदर्च्चनायामुपाचरांस्तु षोडश ॥ इति । प्रकारान्तरं यथा कृष्णार्चनचन्द्रिकाधृत-मन्त्र रत्नावल्याम् : पाद्यार्घ्याचमनीयञ्च स्नानं वसनभूषणे । गन्धपुष्पे धूपदीपौ नैवेद्याचमनं ततः ॥ ताम्बूलमर्चना स्तोत्रं तर्पणञ्च नमस्क्रियाम् । प्रयोजयेदर्चनायामुपचारांस्तु षोडश ॥ इति । तोडलतन्त्रोक्तशिवपूजा तु निरूपयिष्यते सप्तमपटले ।

षडङ्गधूपं देवेशि प्रदद्याच्च पुनः पुनः ॥ ७ ॥
घृतयुक्तं तथा दीपं दद्यात्कल्याणहेतवे ।
नैवेद्यं विविधं रम्यं नानाफलसमन्वितम् ॥ ८ ॥
शर्करासंयुतं कृत्वा पायसं विनिवेदयेत् ।
दद्यात्तोयं महेशानि विजयासंयुतं प्रिये ॥ ९ ॥
षडक्षरं महामन्त्रं गजान्तकसहस्रकम् ।
प्रजपेत्साधकश्रेष्ठस्ततः सिद्धो भवेद् ध्रुवम् ॥ १० ॥
अथवा परमेशानि धनदां धनदायिनीम् ।
पूजयेद्बहुयत्नेन षोडशेनोपचारतः ॥ ११ ॥

---

७. षडङ्ग इत्यादि । षडङ्गधूपो यथा शारदायाम् : गुग्गुलु अगुरूशीरशर्करामधु, चन्दनैः । धूपयेदाज्यसंमिश्रैर्नीचैर्देवस्य देशिकः ॥ ४थः पः १०६-१०७ । षडङ्गधूपमेतत्तु सर्वदेवप्रियं सदा ॥

१०. षडक्षरमित्यादि । "ॐ नमः शिवाय" इति । अत्र तोडलतन्त्रोक्तप्रमाणन्तु निवेदयिष्यतेऽष्टमपटले । गजान्तकेति : अष्टोत्तरसहस्रमित्यर्थः ।

११. धनदामित्यादि । धनदाप्रयोगस्तु गुप्तसाधनतन्त्रे नवमपटले : श्रीशिव उवाच । अथातः संप्रवक्ष्यामि धनदां सर्वसिद्धिदाम् । यामाराध्य महादेवि कुबेरो धननायकः ॥ दान्तं बिन्दुसमारूढं महामायां हरिप्रियाम् । रतिप्रिये ततः पश्चाद्वह्निजायां ततः प्रिये ॥ नवाक्षरो महामन्त्रो द्रुतं सिद्धिप्रदायकः । कुबेरोऽस्य ऋषिः प्रोक्तः पंक्तिश्छन्द उदाहृतम् ॥ देवता धनदा देवि सर्वसिद्धिप्रदायिनी । धर्मार्थकाममोक्षाख्यचतुर्वर्गफलप्रदा ॥ षड्दीर्घमायया चैव षडङ्गन्यासमाचरेत् । ध्यानमस्याः प्रवक्ष्यामि येन सिद्धो भवेन्नरः ॥ ॐ देवीं काञ्चनकान्तकान्तिविमलां रक्तांशुकाच्छादितां हेमाम्भोजयुगाभयांकुशकरीं रत्नोल्लसत्कुण्डलाम् । सर्वाभीष्टफलप्रदां त्रिनयनां नागेन्द्रहारोज्ज्वलां वन्दे सर्वभयापहां त्रिजगतां पापापहारीं पराम् ॥ स्वकीयात्मस्वरूपां तां भावयेच्चित्स्वरूपिणीम् । एवं ध्यात्वा महेशानि मानसैः पूजनञ्चरेत् ॥ अर्घ्यपात्रं स्थापयित्वा धेनुयोनिं प्रदर्शयेत् । पीठपूजां ततः कृत्वा ततः पीठमनुं जपेत् ॥ आधारशक्तिमारभ्य यजेत्पद्मासनं प्रिये । प्रणवादिनमोऽन्तेन पूजयेत्साधकाग्रणीः ॥ पुनर्ध्यात्वा महेशानि मूलेनावाहनञ्चरेत् । षडंगेन च संपूज्य जीवन्यासं समाचरेत् ॥ मूलमन्त्रं समुच्चार्य

द्वादशाहं यजेद्धीमान्दिक्सहस्रं ततो जपेत् ।
तद्दशांशं महेशानि होमं कुर्याद्विचक्षणः ॥ १२ ॥
होमकर्माद्यशक्तश्चेद् द्विगुणं जपमाचरेत् ।
यदि प्रीता भवेत्सा हि तदा किं वा न सिध्यति ॥ १३ ॥
प्रत्यहं परमेशानि कुबेरो दीयते वसु ।
भस्मनिर्माणकं देवि विचित्रं तस्य किं शिवे ॥ १४ ॥
गुरवे दक्षिणां दद्याद्यथाविभवविस्तरैः ।
ततः सिद्धो भवेन्मन्त्री नात्र कार्या विचारणा ॥ १५ ॥

श्रीचण्डिकोवाच—

विधानं देवदेवेश भस्मनिर्माणकर्मणि ।
सकृत्कृते येन रूपे भस्मसाज्जायते विभो ॥ १६ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

आनीय पारदं देवि स्थापयेत्प्रस्तरोपरि ।
तस्योपरि जपेन्मन्त्रं सर्ववन्ध्यनवात्मकम् ॥ १७ ॥
साष्टसहस्रं देवेशि प्रजपेत्साधकाग्रणीः ।
स्वयम्भुपुष्पसंयुक्ते वस्त्रे चारुणसन्निभे ॥ १८ ॥

ततो द्रव्यं समुच्चरेत् । देवायै च ततः पश्चाद्योगात्मकमनुं स्मरेत् ॥ पाद्याद्यैः पूजयेद्देवीं यथाविभवविस्तरैः । यन्त्रमस्याः प्रवक्ष्यामि तज्ज्ञात्वामृतमश्नुते ॥ नवयोन्यात्मकं चक्रं विलिखेत्कर्णिकोपरि । द्विदलं पद्ममालिख्य चतुरस्रं ततो बहिः ॥ कोणेषु वज्रं संलिख्य मध्ये बीजं समुल्लिखेत् । इदं यन्त्रं महेशानि साक्षाद्देवीस्वरूपकम् ॥ लक्ष्मीं पद्मां पद्मालयां श्रियञ्चैव हरिप्रियाम् । शवाञ्च कमलाञ्चैव अब्जाञ्च चञ्चलान्तथा ॥ लोलाञ्च प्रणवाद्येता नमोऽन्तेन प्रपूजयेत् । पुनर्मध्ये ततो देवीं पूजयेत्साधकोत्तमः ॥ प्राणायामं ततः कृत्वा यथाशक्ति जपञ्चरेत् गुह्यातीति जपफलं देव्या हस्ते समर्पयेत् ॥ प्राणायामं ततः कृत्वा प्रणामाष्टाङ्गमाचरेत् । अथोत्थाय महेशानि विशेषार्घ्यं निवेदयेत् ॥ आत्मसमर्पणं कृत्वा विहरेच्च निजेच्छया । इति ।

१७. सर्ववन्ध्येत्यादि : "ॐ ऐं ह्रीं क्लीं ह्रीं ह्रौं क्लीं नमः' इति नवाक्षरमन्त्रः ।

संस्थाप्य पारदं देवि मृत्पात्रयुगले शिवे ।
पुष्पयुक्तेन सूत्रेण बध्नीयाद् बहुयत्नतः ॥ १९ ॥
मुक्तिधाराजलेनैव धान्यस्य परमेश्वरि ।
लेपयेद् बहुयत्नेन रौद्रे शुष्कञ्च कारयेत् ॥ २० ॥
पुनश्च लेपयेद्धीमान् ततो वह्नौ विनिक्षिपेत् ।
अष्टमीनवमीरात्रौ क्षिपेन्नैव सुरेश्वरि ॥ २१ ॥
अथवा परमेशानि मृत्पात्रे स्थापयेद्रसम् ।
वल्लीरसेन तद्द्रव्यं शोधयेद् बहुयत्नतः ॥ २२ ॥
घृतनारीरसेनैव तथैव शोधनञ्चरेत् ।
एवं कृते तु गुटिकां यदि स्याद् दृढबन्धनम् ॥ २३ ॥
धुस्तूरञ्च समानीय मध्ये शून्यञ्च कारयेत् ।
कृष्णाख्यतुलसीयोगे तथा घृतकुमारिका ॥ २४ ॥
एवं कृते वह्नियोगे भस्मसाज्जायते किल ।
भस्मयोगे भवेत्स्वर्णं धनदायाः प्रसादतः ॥ २५ ॥
विवर्णं जायते द्रव्यं यदि पूजां न चाचरेत् ॥ २६ ॥

श्रीचण्डिकोवाच—

स्वयम्भु कीदृशं नाथ कुण्डगोलन्तु कीदृशम् ।
स्वपुष्पं कीदृशं नाथ वज्रपुष्पन्तु कीदृशम् ।
सर्वकालोद्भवं नाथ कीदृशं वद शङ्कर ॥ २७ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

विवाहरहिता कन्या प्रथमं पुष्पसंयुता ।
तच्छोणितं महेशानि स्वयम्भु नात्र संशयः ॥ २८ ॥
भर्त्तरि विद्यमाने तु या कन्या चान्यजा शिवे ।
तदुद्भवं कुण्डपुष्पं सर्वकार्यार्थसाधकम् ॥ २९ ॥
मृते भर्त्तरि देवेशि या कन्या अन्यजा शिवे ।

तदुद्भवं गोलपुष्पं देववश्यकरं परम् ॥ ३० ॥
विवाहितायाः कन्यायाः प्रथमे ऋतुसम्भवे ।
तच्छोणितं महेशानि स्वपुष्पं सर्वमोहनम् ॥ ३१ ॥
विवाहितायाः कन्यायाः पुरुषस्य च ताडनात् ।
यदि पुष्पं समुद्भूतं वज्रं तत्परिकीर्तितम् ॥ ३२ ॥
विवाहितायाः कन्यायाः प्रतिमासे च यद्भवेत् ।
सर्वकालोद्भवं पुष्पं कथितं वीरवन्दिते ॥ ३३ ॥
सप्तक्रोशं वह्निमध्ये स्थापयेद् बहुयत्नतः ।
तत उत्थाय तद् द्रव्यं स्वर्णपात्रे निधाय च ॥ ३४ ॥
प्रजपेत्परमेशानि प्रासादाख्यं महामनुम् ।
ततः सिद्धो भवेन्मन्त्री नान्यथा मम भाषितम् ॥ ३५ ॥
एतन्मन्त्रं महेशानि गजान्तकसहस्रकम् ।
जपित्वा पूजयेत्पश्चात्पार्थिवं शिवलिङ्गकम् ॥ ३६ ॥
ततः परीक्षा कर्त्तव्या शृणु मत्प्राणवल्लभे ।
शुद्धताम्रं वह्निमध्ये मृत्पात्रे तोलकं मितम् ॥ ३७ ॥
द्रवीभूते च ताम्रे च गुञ्जामानं क्षिपेद्यदि ।
तत्क्षणे परमेशानि स्वर्णं भवति निश्चितम् ॥ ३८ ॥
गुञ्जाप्रमाणं तद् द्रव्यं भोजनं कुरुते यदि ।
सर्वरोगपरित्यक्तो जायते मदनोपमः ।
मन्त्रसिद्धिर्भवेत्तस्य जायते चिरजीविता ॥ ३९ ॥
प्रत्यहं परमेशानि शतनारीं रमेद्यदि ।

---

३४. सप्तक्रोशमिति : 'क्रोशं प्रहरम्' इति ।

३५. प्रासादाख्यमित्यादि : 'सान्तमौकारसंयुक्तं बिन्दुभूषितमस्तकम् । प्रासादाख्यो मनुः प्रोक्तो भजतां कामदो मणिः ॥" तेन "हौँ" इति मन्त्रकोशः ।

३६. गजान्तकसहस्रकम् : अष्टोत्तरसहस्रमित्यर्थः ।

वीर्यादिरहितं न स्यात्तेजोवृद्धिकरं परम् ॥ ४०
मरणं नैव पश्यामि यदि ध्यानयुतो भवेत् ।
तस्य वित्तं विलोक्यैव कुबेरोऽपि तिरस्कृतः ॥ ४१ ॥
गानेन तुम्बुरुः साक्षाद्दानेन वासवो यथा ।
महेश इव योगीन्द्रो निर्ऋतिरिव दुर्धरः ॥ ४२ ॥
महाबलो महावीर्यो महासाहसिकः शुचिः ।
महास्वच्छो दयावांश्च सर्वप्राणिहिते रतः ।
बहु किं कथ्यते देवि स एव गणनायकः ॥ ४३ ॥

इवि श्रीमातृकाभेदतन्त्रे हरगौरीसंवादे पञ्चमः पटलः ॥ ५ ॥

षष्ठः पटलः

श्रीचण्डिकोवाच—

वद ईशान सर्वज्ञ सर्वतत्वविदां वर ।
महारोगे महादुःखे महादारिद्र्यसंकटे ॥ १ ॥
नाना व्याधिगते वापि नानापीडादिसंकटे ।
राज्यनाशे राजभये कारागारगते पुनः ॥ २ ॥
रायदण्डे च देवेश तथा च ग्रहपीडिते ।
केनोपायेन देवेश मुच्यते वद शङ्कर ॥ ३ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

शृणु चार्वङ्गि सुभगे यन्मां त्वं परिपृच्छसि ।
तत्तत्सर्वं प्रवक्ष्यामि सावधानावधारय ॥ ४ ॥
या चाद्या परमा विद्या चामुण्डा कालिका परा ।
तस्याः प्रयोगमात्रेण किं न सिध्यति भूतले ॥ ५ ॥

श्रीचण्डिकोवाच—

राहुश्चाण्डालो विख्यातः सर्वत्र परमेश्वर ।
पुण्यकालः कथं देव तस्य स्पर्शो दिवाकरे ॥ ६ ॥
निशाकरे तथा नाथ इति मे संशयो हृदि ।
कथयस्व परानन्द पश्चादन्यत्प्रकाशय ॥ ७ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

शृणु चार्वङ्गि सुभगे ग्रहणश्चोत्तमोत्तमम् ।
ग्रहणं त्रिविधं देवि चन्द्रसूर्याग्निसंयुतम् ॥ ८ ॥

शक्तेर्ललाटके नेत्रे वह्निस्तिष्ठति सर्वदा ।
वामनेत्रे तथा चन्द्रो दक्षे सूर्यः प्रतिष्ठितः ॥ ९ ॥
शम्भुनाथेन देवेशि रमणं क्रियते यदा ।
तदैव ग्रहणं देवि शक्तियुक्तो यदा शिवः ॥ १० ॥
वामनेत्रे चुम्बने तु शशाङ्कग्रहणं तदा ।
दक्षनेत्रे चुम्बने च भास्करग्रहणं तदा ॥ ११ ॥
ललाटे चुम्बने चाग्निग्रहणं परमेश्वरि ।
शिववीर्यं यतो वह्निरतोऽदृश्यः सुरेश्वरि ॥ १२ ॥
राहुः शिवः समाख्यातस्त्रिगुणा शक्तिरीरिता ।
शिवशक्त्योः समायोगो ग्रहणं परमेश्वरि ॥ १३ ॥
शिवशक्तिसमायोगः कालं ब्रह्ममयं प्रिये ।
अत एव महेशानि राश्यादीन् न विचारयेत् ॥ १४ ॥
तिथिनक्षत्र योगेन यद्योगं परमेश्वरि ।
तदैव परमेशानि राश्यादिगणनश्चरेत् ॥ १५ ॥
शिवशक्तिसमायोगात्सर्वं ब्रह्ममयं जगत् ।
मासपक्षतिथीनाञ्च नोच्चार्यं परमेश्वरि ॥ १६ ॥
दृष्टिमात्रेण जप्तव्यं तदा सिद्धिर्भवेद् ध्रुवम् ।
तत्कालं परमं कालं विज्ञेयं वीरवन्दिते ॥ १७ ॥
तत्र यद्यत्कृतं सर्वमनन्तफलमीरितम् ।

---

१३. त्रिगुणा शक्तिरिति । चन्द्रसूर्याग्निरूपिणीत्यर्थः ।

१८. तत्र यद्यदित्यादि । "अत्रानन्तफलकीर्तनाद् जपदशांशहोमादिकमपि न कर्तव्यम् । तदुक्तं गायत्रीतन्त्रे प्रथमपटले : चन्द्रसूर्योपरागे च जप्त्वा ब्रह्ममयो भवेत् । मन्त्रस्य परमेशानि न च होमादिकञ्चरेत् ॥ कृते होमादिके भद्रे तज्जपं विफलं भवेत् । जपमात्रे महेशानि अनन्तस्तन्मनुर्यथा ॥ अनन्तस्य महेशानि दशांशं केन जायते । इति ।" एतत्कल्पस्तु ज्ञानिनाम् इ प्राणतोषणी ।

पुरैव कथितं सर्वं बहु किं कथ्यतेऽधुना ॥ १८ ॥
एतत्सुगुप्तभेदं हि तव स्नेहात्प्रकाशितम् ।
न वक्तव्यं पशोरग्रे न वक्तव्यं सुरेश्वरि ॥ १९ ॥
एतत्तत्वं प्रयत्नेन ब्रह्मा जानाति माधवः ।
प्रगोप्तव्यं प्रयत्नेन स्वयोनिरिव शैलजे ॥ २० ॥

श्रीचण्डिकोवाच—

चामुण्डाया महामन्त्रं कीदृशं परमेश्वर ।
आराधनं कीदृशं वा तद्वदस्व दयानिधे ॥ २१ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

शृणु चार्वङ्गि सुभगे चामुण्डामन्त्रमुत्तमम् ।
यस्य विज्ञानमात्रेण पुनर्जन्म न विद्यते ॥ २२ ॥
कालीबीजयुगं देवि कूर्चबीजं ततः परम् ।
त्र्यक्षरी परमा विद्या चामुण्डा कालिका स्वयम् ॥ २३ ॥
सप्ताहं पूजयेद्देवीमुपाचरैश्च षोडशैः ।
पूजान्ते प्रजपेन्मन्त्रं त्रिसहस्रं वरानने ॥ २४ ॥
रत्रौ तु पञ्चतत्वेन पुजयेत्परमेश्वरीम् ।
तथा रात्रौ जपेन्मन्त्रं कुलशक्तिसमन्वितम् ॥ २५ ॥

---

२३. कालीबीजयुगमित्यादि । तेन 'क्रीं क्रीं हूं' इति मन्त्रो भवति ।

२५. रात्रौ तु पञ्चतत्वेनेति । पञ्चतत्वमुक्तं गुप्तसाधनतन्त्रे सप्तमपटले : श्रीशिव उवाच । शृणु देवि प्रवक्ष्यामि तत्वं परमदुर्लभम् । मन्त्रोद्धारक्रमेणैव तत्सर्वं कथयामि ते भान्तमकारसंयुक्तं थान्तं वायुयुतं कुरु । विन्दुयुक्तं पुनर्भान्तमाकारं बिन्दुसंयुतम् ॥ चन्द्रबीजं समुच्चार्य अंकारं तदनन्तरम् । पुनर्भान्तं तकारञ्च चन्द्रवायुयुतं शिवे ॥ पुनर्भान्तं महेशानि पञ्चमस्वरसंयुतम् । थान्तं वह्निसमारूढमाकारसंयुतं कुरु ॥ पुनर्भान्तं महेशानि सूर्यस्वरविभूषितम् । तान्तमुकारसंयुक्तं धान्तमविन्दुसंयुतम् ॥ पञ्चतत्वमिदं देवि सर्वतन्त्रेषु गोपितम् ॥ इति । कालीकुलार्णवे च : मद्यं मांसं तथा मत्स्यं मुद्रा मैथुनमेव च । पञ्चमात्तु परं नास्ति शाक्तानां भोगमोक्षयोः ॥ इति ।

यन्त्रनिर्माणयोग्यं हि पीठं दद्यात्सुविस्तरम् ।
भोगयोग्यं प्रदातव्यं मधुपर्कं यथोचितम् ॥ २६ ॥
शक्तेर्यथा विधेयं स्याद् युवत्याः परमेश्वरि ।
तथा वस्त्रं प्रदातव्यं सर्वकल्याणहेतवे ॥ २७ ॥
अलङ्कारं यथायोग्यं तत्र तत्र नियोजयेत् ।
नैवेद्यं विविधं रम्यं नानाद्रव्यसमन्वितम् ॥ २८ ॥
सामिषान्नं प्रदातव्यं परमान्नं सशर्करम् ।
पुजयेत् परया भक्त्या बलिदानं ततः परम् ॥ २९ ॥
प्रत्यहं परमेशानि चाद्यन्ते वा बलिं हरेत् ।
साङ्गे जाते महेशानि चाथवा बलिमाहरेत् ॥ ३० ॥
एवं कृते महासिद्धिं लभते नात्र संशयः ।
धनार्थी धनमाप्नोति पुत्रार्थी पुत्रवान्भवेत् ॥ ३१ ॥
विवादे जयमाप्नोति राजद्वारे जयी भवेत् ।
सर्वत्र विजयी भूत्वा देवीपुत्र इव क्षितौ ॥ ३२ ॥
रोगेभ्यो घोररूपेभ्यः पूजयित्वा प्रमुच्यते ।
इच्छासिद्धिर्भवेत्तस्य सर्वसिद्धिर्न चान्यथा ॥ ३३ ॥
कारागारगते देवि मुच्यते नात्र संशयः ।
प्रयोगं परमेशानि सारं परमदुर्लभम् ॥ ३४ ॥
अतिस्नेहेन देवेशि तव स्थाने प्रकाशितम् ।
अथवा परमेशानि पठेच्चण्डीं सनातनीम् ॥ ३५ ॥
पूजयेच्चण्डिकां देवीं सुगन्धिपुष्पसंयुतैः ।
धूपदीपेन गन्धेन नैवेद्येन सुरेश्वरि ॥ ३६ ॥
अवश्यं पञ्चतत्वेन पूजयेच्चण्डिकां पराम् ॥ ३७ ॥

---

३७. पञ्चतत्त्वेनेत्यादि । तत्त्वशोधनमुक्तं महानिर्वाणतन्त्रे अष्टमोल्लासे : आसादयेत् तु तत्वानि स्थापयेदग्रतः शिवे । तारादिप्राणबीजान्तं शतावृत्या जपन् मनुम् ॥ सर्व-

आदावृष्यादिसूक्तेन चार्घ्यान्ते परमेश्वरि ।
पञ्चतत्वं समानीय शोधयेच्छास्त्रवित्तमः ॥ ३८ ॥
तर्पणञ्च ततः कृत्वा चार्घ्यपात्रे विनिक्षिपेत् ।
अर्घ्योदकेन संप्रोक्ष्य पूजयेत्पीठदेवताम् ॥ ३९ ॥
प्रणवञ्च समुद्धृत्य मायाबीजं ततः परम् ।
प्रभां मायां जयां सूक्ष्मां विशुद्धां नन्दिनीं तथा ॥ ४० ॥
सुप्रभां विजयां सर्वसिद्धिदां परिपूजयेत् ।
वज्रनखदंष्ट्रायुधाय हूं फडित्यन्ततस्ततः ॥ ४१ ॥
नमोऽन्तेन तु देवेशि आसनञ्च समर्च्चयेत् ।
गुरुपङ्क्तिं पूजयित्वा पुनर्ध्यानं समाचरेत् ॥ ४२ ॥
आवाहनं ततोमुद्रां जीवन्यासं प्रपूजनम् ।
षडङ्गेन तु सम्पूज्य परिवारान् प्रपूजयेत् ॥ ४३ ॥
शङ्खनिधिं पद्मनिधिं तथा ब्राह्म्यादिकं यजेत् ।
इन्द्रादींश्चैव वज्रादीन् पूजयेत्साधकोत्तमः ॥ ४४ ॥
प्रणवादिनमोऽन्तेन पूजयेत्साधकोत्तमः ।
पुनर्देवीं महेशानि पञ्चतत्वेन पूजयेत् ॥ ४५ ॥
प्राणायामं ततः कृत्वा गुरुमन्त्रेष्टदेवताम् ।
ऐक्यं विभाव्य देवेशि मूलमन्त्रं जपेच्छतम् ॥ ४६ ॥

तत्वेषु चक्रेश इमं मन्त्रमुदीरयेत् । "ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविर्ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतम् ॥ ब्रह्मैव तेन गन्तव्यं ब्रह्मकर्मसमाधिना । सप्तधा वा त्रिधा जप्त्वा तानि सर्वाणि शोधयेत् ॥ ततो ब्राह्मेण मनुना समर्प्य परमात्मने । ब्रह्मज्ञैः साधकैः सार्द्धं विदध्यात्पानभोजनम् । इति । तत्रैव पञ्चमपटले : मद्यं मांसं तथा मत्स्यं मुद्रा मैथुनमेव च । शक्तिपूजाविधावाद्ये पञ्चतत्वं प्रकीर्त्तितम् ॥ पञ्चतत्वं विना पूजा अभिचाराय कल्पते । नेष्टसिद्धिर्भवेत्तस्य विघ्नस्तस्य पदे पदे ॥ शिलायां शस्यवापे च यथा नैवांकुरो भवेत् । पञ्चतत्वविहीनायां पूजायां न फलोद्भवः ॥ इति पञ्चतत्वैः पूजायाः प्राशस्त्यमुक्तम् ।

प्राणायामं ततः कृत्वा कारणादीन्समाहरेत् ।
तस्यै दत्वा स्वयं पीत्वा पठेच्चण्डीं सुरेश्वरि ॥ ४७ ॥
साङ्गे जाते तु माहात्म्ये पुनः पानं समाचरेत् ।
ततस्तु प्रपठेद्धीमान् क्रमेण पानमाचरेत् ॥ ४८ ॥
समाप्ते तु विलोमेन पुनर्मन्त्रं शतं जपेत् ।
यदि भाग्यवशाद्देवि शक्तियोगं लभेन्नरः ॥४९ ॥
तत्क्षणे हि विजानीयात्सर्वसिद्धिः करे स्थिता ।
एवं कृत्वा महेशानि यदि पाठं समाचरेत् ॥ ५० ॥
माहात्म्यं तस्य पाठस्य किं वक्तुं शक्यते मया ।
शतवक्त्रं यदि भवेत्तदा वक्तुं न शक्यते ॥ ५१ ॥
पञ्चवक्त्रेण देवेशि किं वक्तुं शक्यतेऽधुना ।
सकृत्पाठेन देवेशि किं पुनर्ब्रह्म केवलम् ॥ ५२ ॥
अवश्यं लभते शान्ति सर्वत्र परमेश्वरि ।
यदि शान्ति न लभते मम वाक्यं मृषा तदा ॥ ५३ ॥
षोडशेनोपचारेण प्रथमं पूजनश्चरेत् ।
द्वितीये पञ्चतत्वेन पूजयेच्चण्डिकां प्रिये ॥ ५४ ॥
सहस्रावृत्तिपाठेन यत्फलं लभते नरः ।
सकृत्पाठस्य देवेशि कलां नार्हति षोड्शीम् ॥ ५५ ॥
ध्यानमस्याः प्रवक्ष्यामि यथा ध्यात्वा पठेन्नरः ॥ ५६ ॥
ॐ या चण्डी मधुकैटभादिदैत्यदलनी या माहिषोन्मादिनी
या धूम्रेक्षणचण्डमुण्डमथनी या रक्तबीजाशनी ।
शक्तिः शुम्भनिशुम्भदैत्यदलनी या सिद्धिलक्ष्मीः परा
सा देवी नवकोटिमूर्त्तिसहिता मां पातु विश्वेश्वरी ॥ ५७ ॥
ध्यानमेतच्चण्डिकायाः शृणुष्व वीरवन्दिते ॥ ५८ ॥
शृणु मन्त्रं प्रवक्ष्यामि त्रैलोक्येषु च दुर्लभम् ।

वेदाद्यं वाग्भवं मायां कामबीजं ततः परम् ॥ ५९ ॥
स्थिरमायां महामायां कामबीजं ततो नमः ।
नवाक्षरं महामन्त्रं जपेदादौ शतं प्रिये ॥ ६० ॥
विपरीतं महामन्त्रं पाठान्ते तु शतं जपेत् ।
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि ऋषिच्छन्दः सुदुर्लभम् ॥ ६१ ॥

ॐ सप्तशतीमहास्तोत्रस्य मेधातिथिर्ऋषिर्गायत्र्यनुष्टुब्बृहतीपंक्ति-त्रिष्टुब्जगत्यश्छदांसि महाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वीदेवतास्तवकं ऐं ह्रीं क्लीं बीजानि क्ष्रौं शक्तिः ममामुककामसिद्ध्यर्थे विनियोगः ॥ ६२ ॥

प्रणवेन महेशानि षडङ्गन्यासमाचरेत् ।
इति ते कथितं कान्ते चण्डीपाठस्य लक्षणम् ॥ ६३ ॥
सावर्णिः सूर्य इत्यादि सावर्णिर्भविता मनुः
एतन्मात्रं पठेद्देवि किञ्चिन्न्यूनाधिकं न हि ॥ ६४ ॥
वारत्रयं पठेद्देवि सञ्जप्य तु दिनत्रयम् ॥ ६५ ॥
महारोगे सहादुःखे राजपीडादिदारुणे ।
नाना व्याधिगते वापि राज्यनाशे तथा भये ॥ ६६ ॥
ग्रहपीडादिसंजाते ब्रह्महत्यादिपातके ।
एवं पाठेन देवेशि मुच्यते नात्र संशयः ॥ ६७ ॥
बहु किं कथ्यते देवि सर्वशान्तिं लभेन्नरः ।
सर्वशङ्काविनिर्मुक्तो जायते मदनोपमः ॥ ६८ ॥
एवं कृते महेशानि यदि सिद्धिर्न जायते ।
पुनस्तेनैव कर्त्तव्यं ततः सिद्धो भवेद् ध्रुवम् ॥ ६९ ॥

इति श्रीमातृकाभेदतन्त्रे हरपार्वतीसंवादे षष्ठः पटलः ॥ ६ ॥

---

५९. वेदाद्यमित्यादि । तेन "ॐ ऐं ह्रां क्लीं ह्रीं ह्रोंक्लीं नमः" इति मन्त्रो भवति ।
६१. विरीतमित्यादि । तेन "नमः क्लीं ह्रीं ह्रीं क्लीं ह्रीं ऐंॐ" इति मन्त्रो भवति ।

सप्तमः पटलः

श्रीशिव उवाच—

अथातः संप्रवक्ष्यामि त्रिपुरामन्त्रमुत्तमम् ।
यस्य विज्ञानमात्रेण पुनर्जन्म न विद्यते ॥ १ ॥
त्रिपुरा त्रिविधा देवि बाला प्रोक्ता पुरा शिवे ।
तथैव भैरवी देवी नित्यातन्त्रे मयोदिता ।
इदानीं सुन्दरीं देवीं शृणु पार्वति सादरम् ॥ २ ॥

श्रीदेव्युवाच—

महामन्त्रं श्रुतं नाथ वामकेश्वरयामले ।
प्रातःकृत्यादि देवेश आराधनक्रमं वद ॥ ३ ॥

श्रीशिव उवाच—

प्रातरुत्थाय मन्त्रज्ञः सहस्रारे निजं गुरुम् ।
पूर्वोक्तध्यानमुच्चार्य पूजयेद् बहुयत्नतः ॥ ४ ॥
तथा च श्रीगुरोर्ध्यानं गुप्तसाधनतन्त्रके ।
कथितञ्च मया पूर्वं मन्त्रं शृणु वरानने ॥ ५ ॥

---

५. तथा चेत्यादि । श्रीगुरोर्ध्यानमुक्तं गुप्तसाधनतन्त्रे द्वितीयपटले : श्रीशङ्कर उवाच''''''कुलवृक्षान् नमस्कृत्य गुरुं ध्यायेत् पराम्बुजे । शरच्चन्द्रसमाभासं शरत्पङ्कजलोचनम् ॥ ईषद्धास्यं शारदीयपूर्णेन्दुसदृशाननम दिव्यस्रगम्बरधरं दिव्यगन्धानुलेपनम् ॥ सुरक्तशक्तिसंयुक्तवामभागमनोहरम् । वराभयकराम्भोजं सर्वलक्षितम ॥ सहस्रारे महापद्मे गुरुं शिरसि चिन्तयेत् । एतत् ते कथितं देवि श्रीगुरोर्ध्यानमुत्तमम् ॥ इति । श्रीगुरोर्ध्यानञ्च तत्रैव : सहस्रारे महापद्मेकिञ्जल्कगणशोभिते । प्रफुल्लपद्मपत्राक्षीं घनपीनपयोधराम ॥ सहस्रवादनां नित्यां क्षीणमध्यां शिवां गुरुम् । पद्मरागसमाभासां

वाग्बीजञ्च महामायां विष्णुशक्तिं समुच्चरेत् ।
हसखफ्रें तथानन्दभैरवस्य मनुं ततः ॥ ६ ॥
तस्य शक्तेर्मनुं पश्चात् ततश्चैवं ह्सौः स्मृतः ।
श्रीगुरोश्च तथा शक्तेर्मन्त्रमेतत्सुरेश्वरि ॥ ७ ॥
श्रीगुरोरानन्दनाथान्ते अथातः शक्तिरीरिता ।
वाग्बीजादीन्समुच्चार्य अमुकानन्दनाथ च ॥ ८ ॥
श्रीपादुकां समुच्चार्य पूजयामि नमस्ततः ।
वाग्बीजञ्च शम्भुपत्नीं तदुत्तरे हरिप्रियाम् ॥ ९ ॥
भूतबीजं समुच्चार्य प्रवदेच्च तदात्मकम् ।
समर्पयामि देवेशि पूजाविधिरिति प्रिये ॥ १० ॥
ततश्चाष्टाक्षरं मन्त्रमष्टोत्तरशतं जपेत् ।
जपं समर्पयित्वा तु नमेदञ्जलिना प्रिये ॥ ११ ॥

श्रीदेव्युवाच—

स्तुतिश्च कवचं नाथ श्रोतुमिच्छामि साम्प्रतम् ।
श्रीगुरोः कवचं स्तोत्रं त्वया प्रोक्तं पुरा प्रभो ॥ १२ ॥
इदानीं स्त्रीगुरोः स्तोत्रं कवचं मयि कथ्यताम् ।
यस्य विज्ञानमात्रेण पुनर्जन्म न विद्यते ॥ १३ ॥

रक्तवस्त्रसुशोभनाम् ॥ रत्नकङ्कणपाणिञ्च रत्ननूपुरशोभिताम् । शरदिन्दुप्रतीकाशवक्त्रोद्भासितकुण्डलाम् ॥ स्वनाथवामभागस्थां वराभयकराम्बुजाम् ॥ इति ।

६-७. वाग्बीजञ्चेत्यादि । अत्र ऐँ ह्रीँ श्रीँ हंसखफ्रूँ इति मन्त्रः,। 'हसक्ष मलवरयूँ आनन्दभैरवाय वषट्' हसक्ष मलवरयीँ सुधादेव्यै वषट् इति आनन्दभैरवस्य तच्छक्तेश्च मनुरिति प्राणतोषणी ।

८. श्रीगुरोरित्यादि । एवञ्चात्र ऐँ ह्रीँ श्रीँ अमुकानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः, ऐँ ह्रीँ श्रीँ ह्स्रौः तदात्मकं समर्पयामि इति मन्त्रेण पूजा कर्त्तव्येति ।

११. ततश्चेति ऐँ ह्रीँ श्रीँ हसखफ्रेँ ह्सौः इत्यष्टाक्षरो मन्त्र इति ।

श्रीशिव उवाच—

श्रृणु देवि प्रवक्ष्यामि स्तोत्रं परमगोपनम् ।
यस्य श्रवणमात्रेण संसारान्मुच्यते नरः ॥ १४ ॥
नमस्ते देवदेवेशि नमस्ते हरपूजिते ।
ब्रह्मविद्यास्वरूपायै तस्यै नित्यं नमो नमः ॥ १५ ॥
अज्ञानतिमिरान्धस्य ज्ञानाञ्जनशलाकया ।
यया चक्षुरुन्मीलितं तस्यै नित्यं नमो नमः ॥ १६ ॥
भवबन्धनपारस्य तारिणी जननी परा ।
ज्ञानदा मोक्षदा नित्या तस्यै नित्यं नमो नमः ॥ १७ ॥
श्रीनाथवामभागस्था सदा या सुरपूजिता ।
सदा विज्ञानदात्री च तस्यै नित्यं नमो नमः ॥ १८ ॥
सहस्रारे महापद्म सदानन्दस्वरूपिणी ।
महामोक्षप्रदा देवी तस्यै नित्यं नमो नमः ॥ १९ ॥
ब्रह्मविष्णुस्वरूपा च महारुद्रस्वरूपिणी ।
त्रिगुणात्मस्वरूपा च तस्यै नित्यं नमो नमः ॥ २० ॥
चन्द्रसूर्याग्निरूपा च सदाऽऽघूर्णितलोचना ।
स्वनाथश्च समालिङ्ग्य तस्यै नित्यं नमो नमः ॥ २१ ॥
ब्रह्मविष्णुशिवत्वादिजीवन्मुक्तिप्रदायिनी ।
ज्ञानविज्ञानदात्री च तस्यै नित्यं नमो नमः ॥ २२ ॥
इदं स्तोत्रं महेशानि यः पठेद्भक्तिसंयुतः ।
स सिद्धि लभते नित्यं सत्यं सत्यं न संशयः ॥ २३ ॥
प्रातःकाले पठेद्यस्तु गुरुपूजापुरःसरम् ।
स एव धन्यो लोकेऽस्मिन्देवीपुत्र इव क्षितौ ॥ २४ ॥

(इति श्रीमातृकाभेदतन्त्रे सर्वतन्त्रोत्तमोत्तमे हरगौरीसंवादे शक्तिरूपिगुरोः स्तोत्रं समाप्तम् ॥)

श्रीशङ्कर उवाच—

स्तोत्रं समाप्तं देवेशि कवचं शृणु सादरम् ।
यस्य श्रवणमात्रेण वागीशसमतां व्रजेत् ॥ २५ ॥
स्त्रीगुरोः कवचस्यास्य सदाशिव ऋषिः स्मृतः ।
तदाख्या देवता प्रोक्ता चतुर्वर्गफलप्रदा ॥ २६ ॥
क्लीं बीजं मे शिरः पातु तदाख्यातं ललाटकम् ।
क्लीं बीजं चक्षुषोः पातु सर्वाङ्गं मे सदाऽवतु ॥ २७ ॥
ऐं बीजं मे मुखं पातु ह्लीं जङ्घां परिरक्षतु ।
श्रीं बीजं स्कन्धदेशं मे वाग्भवं मे भुजद्वयम् ॥ २८ ॥
ह्कारं मे दक्षभुजं क्षकारं वामहस्तकम् ।
क्षमणौं तदधः पातु लकारं हृदयं मम ॥ २९ ॥
रकारं पृष्ठदेशञ्च रकारं दक्षपार्श्वकम् ।
जूङ्कारं वामपार्श्वे तु सकारं मेरुमेव तु ॥ ३० ॥
मकारं चांगुलीः पातु लकारं मे नखोपरि ।
वकारं मे नितम्बञ्च रकारं जानुयुग्मकम् ॥ ३१ ॥
यीःकारं पादयुग्लं ह्सौः सर्वाङ्गमेव तु ।
ह्सौंर्लिङ्गञ्च लोमञ्च केशञ्च परिरक्षतु ॥ ३२ ॥
ऐं बीजं पातु पूर्वे तु ह्लीं बीजं दक्षिणेऽवतु ।
श्रीं बीजं पश्चिमे पातु उत्तरे भूतसम्भवम् ॥ ३३ ॥
श्रीं पातु चाग्निकोणे च तदाख्यां नैर्ऋतेऽवतु ।
देव्यम्बा पातु वायव्यां शम्भोः श्रीपादुकां तथा ॥ ३४ ॥
पूजयामि तथा चोर्ध्वं नमश्चाधः सदाऽवतु ।
इति ते कथितं कान्ते कवचं परमाद्भुतम् ॥ ३५ ॥
गुरुमन्त्रं जपित्वा तु कवचं प्रपठेद्यदि ।
स सिद्धः सगणः सोऽपि शिवः साक्षान्न संशयः ॥ ३६ ॥

पूजाकाले पठेद्यस्तु कवचं मन्त्रविग्रहम् ।
पूजाफलं भवेत्तस्य सत्यं सत्यं सुरेश्वरि ।। ३७ ॥
त्रिसन्ध्यं यः पठेद्देवि स सिद्धो नात्र संशयः ॥ ३८ ॥
भूर्जे विलिख्य गुटिकां स्वर्णस्थां धारयेद्यदि ।
तस्य दर्शनमात्रेण वादिनो निष्प्रभां गताः ॥ ३९ ॥
विवादे जयमाप्नोति रणे च निर्ऋतिरिव ।
सभायां जयमाप्नोति मम तुल्यो न संशयः ॥ ४० ॥
सहस्रारे भावयं स्तां त्रिसन्ध्यं प्रपठेद्यदि ।
स एव सिद्धो लोकेशो निर्वाणपदमीहते ॥ ४१ ॥
समस्तमङ्गलं नाम कवचं परमाद्भुतम् ।
यस्मै कस्मै न दातव्यं न प्रकाश्यं कदाचन ।। ४२ ॥
देयं शिष्याय शान्ताय चान्यथा पतनं भवेत् ।
अभक्तेभ्योऽपि देवेशि पुत्रेभ्योऽपि न दर्शयेत् ।। ४३ ।।
इदं कवचमज्ञात्वा दशविद्याश्च यो जपेत् ।
स नाप्नोति फलं तस्य परे च नरकं व्रजेत् ।। ४४ ॥

(इति मातृकाभेदतन्त्रे सर्वतन्त्रोत्तमोत्तमे हरिगौरीसंवादे श्रीगुरोः कवचं समाप्तम् ।।)

समाप्तं कवचं देवि किमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ।
तव स्नेहानुबन्धेन किं मया न प्रकाशितम् ।। ४५ ।।
कूर्चबीजं समुच्चार्यं प्राणमन्त्रं ततः प्रिये ।
अनेन वायुयोगेन कुण्डलीचक्रसञ्चरेत् ।। ४६ ।।
अष्टोत्तरशतं मूलमन्त्रं जप्त्वा नमेत् सुधीः
स्नानकर्म ततः कृत्वा सन्ध्यां कुर्यात्पुरोदिताम् ।। ४७ ॥

४६ । कूर्चबीजं 'हूँ' प्राणमन्त्रो 'हंसः' इति ।

श्रीदेव्युवाच—

सन्ध्यायाः कीदृशं ध्यानं वद मे परमेश्वर ।
श्रीविद्याविषये नाथ विशेषो मयि कथ्यताम् ॥ ४८ ॥

श्रीशिव उवाच—

ध्यायेच्च सुन्दरीं देवीं त्रिविधां बीजरूपिणीम् ।
प्रभाते वाग्भवां देवीं मध्याह्ने मदनात्मिकाम् ॥ ४९ ॥
सायाह्ने शक्तिरूपाञ्च त्रिविधां बिन्दुरूपिणीम् ।
पूजाकाले महादेवीं ध्यानानुरूपिणीं शिवाम् ॥ ५० ॥
वाग्भवेनेन्दुसदृशां शुक्लवर्णां विचिन्तयेत् ।
शक्तिबीजं स्वर्णवर्णं रक्तवर्णां विभावयेत् ॥ ५१ ॥
प्रभाते शुक्लवर्णाभां मध्याह्ने नीलसन्निभाम् ।
सायाह्ने रक्तवर्णाभां भावयेत् साधकोत्तमः ॥ ५२ ॥
एवं ध्यात्वा महेशानि सन्ध्यां कुर्याद्विचक्षणः ।
शिवपूजां ततः कृत्वा पूजयेत्परदेवताम् ॥ ५३
ततस्तु पूजयेद्देवीं त्रिपुरां मोक्षदायिनीम् ।
त्रिपुरा परमा विद्या महाविद्या पतिव्रता ॥ ५४ ॥
पतिपूजां विना पूजां न गृह्णाति कदाचन ।
अत एव महेशानि आदौ लिङ्गं प्रपूजयेत् ॥ ५५ ॥
पञ्चाक्षरं पञ्चवक्त्रं पूजयेद्बहुयत्नतः ।
ततस्तु पूजयेद्देवीं त्रिपुरां मोक्षदायिनीम् ॥ ५६ ॥

श्रीदेव्युवाच—

किमाधारे यजेच्छम्भुं कृपया वद शङ्कर ।
आधारभेदे देवेश साधकः फलभाग्भवेत् ॥ ५७ ॥

---

५२ । प्रभात इत्यादि । अत्र यद्वर्णविषये । विसवादि सन्ध्याध्यानमुक्तं गायत्रीतन्त्रे प्रथमपटले : सन्ध्याध्यानं प्रवक्ष्यामि सावधानेन संशृणु । विना ध्यानं महेशानि न सन्ध्याफलमाप्नुयात् ॥ नासाग्रे लोचनं न्यस्य ध्यायेद् ब्रह्मस्वरूपिणीम् । प्रात-

श्रीशङ्कर उवाच—

पूजयेत्पार्थिवे लिङ्गे पाषाणे लिङ्गके तथा ।
स्वर्णलिङ्गेऽथवा देवि रौप्ये ताम्रे च कांस्यके ॥ ५८ ॥
पारदे वाऽथ गङ्गायां स्फाटिके मारकतेऽपि वा ।
कार्यभेदे लौहलिङ्गे भस्मनिर्माणलिङ्गके ॥ ५९ ॥
वालुकानिर्मिते लिङ्गे गोमये वाऽथ पूजयेत् ।
पार्थिवे पूजनं देवि तोडलाख्ये मयोदितम् ॥ ६० ॥

रादित्यसङ्काशां मध्याह्ने शङ्खसन्निभाम् ॥ सायाह्ने मरकतभासां चतुर्बाहुसमन्विताम् ॥ इत्यादि । तत्रैव : मध्याह्ने...चतुर्भुजां कृष्णवर्णाम् इत्यादि, तदपि सुधीभिर्विभाव्यम् ॥

५८. पूजयेदित्यादि । लिङ्गस्य पञ्चसूत्रीकरणमुक्तं लैङ्गे तन्त्रान्तरतन्त्रे च : शिवलिङ्गस्य यन्मानं तन्मानं दक्षसव्ययोः । योन्यग्रमपि यन्मानं तदधोऽपि तथा भवेत् ॥ लिङ्गस्य यादृग् विस्तारः परिणाहोऽपि तादृशः । लिङ्गस्य द्विगुणा देवि योनिस्तदर्धसम्मिता ॥ कर्वीतांगुष्ठतो ह्रस्वं न कदाचिदपि क्वचित् । रत्नादिशिवनिर्माणे मानमिच्छावशाद्भवेत् ॥ इति ।

६०. वालुकानिर्मित इत्यादि । तदुक्तं तोडलतन्त्रे पमञ्चपटले : शृणु देवि प्रवक्ष्यामि पार्थिवं शिवपूजनम् । तत्रादौ परमेशानि गुरुदेवं नमेत् सुधीः ॥ ॐ हराय नमस्कारं मृत्तिकामाहरेत् सुधीः । महेश्वराय नमस्कारं लिङ्गं निर्माय यत्नत ॥ शूलपाणे इहोच्चार्य सुसंप्रतिष्ठितो भव । अनेन मनुना देवि जीवन्यासं विधीयते ॥ शकारं बिन्दुसंयुंक्तं दीर्घयुक्तं षडङ्गकम् । तस्य ध्यानं प्रवक्ष्यामि शृणुष्व सुसमाहिता ॥ ॐ ध्यायेन्नित्यं महेशं रजतगिरिनिभं चारुचन्द्रावतंसं रत्नाकल्पोज्ज्वलांगं परशुमृगवराभीतिहस्तं प्रसन्नम् । पद्मासीनं समन्तात्स्तुतममरगणैर्व्याघ्रकृत्तिं वसानं विश्वाद्यं विश्वबीजं निखिलभयहरं पञ्चवक्त्रं त्रिनेत्रम् ॥ पुष्पं शिरशि सन्धार्य्य मानसैः पूजनञ्चरेत् । पुनर्ध्यात्वा महेशानि शिवे पुष्पं निधाय च ॥ पिनाकधृगिति चोच्चार्य्य इहागच्छद्वयं वदेत् । इह तिष्ठ ततो द्वन्द्वं सन्निधेहिद्वयम् इह ॥ इह सन्नि ततो रुद्धथस्वशब्दञ्च ततो वदेत् । यावत् पूजां समुच्चार्य ततश्चैवं करोम्यहम् ॥ स्नानीयञ्च पशुपति ङे युक्तञ्च नमश्चरेत् । वेदाद्यं योजयेद् देवि ब्राह्मणः साधकोत्तमः ॥ एतत् पाद्यं महेशानि षडक्षरमनुं ततः । विचार्य्य सर्वं देवेशि षोडशैरुपचारकैः ॥ पूजयित्वा महेशानि चाष्टमूर्त्तिं प्रपूजयेत् । शर्वो भवस्तथा रुद्र उग्रो भीमः पशुपतिः ॥ महादेवश्च

संस्कारेण विना देवि पाषाणादौ न पूजयेत् ।
संस्कारश्च प्रवक्ष्यामि विशेष इह यद्भवेत् ॥ ६१ ॥
रौप्यञ्च स्वर्णलिङ्गञ्च स्वर्णपात्रे निधाय च ।
तस्मादुत्तोल्य तं लिङ्गं दुग्धमध्ये दिनत्रयम् ॥ ६२ ॥
त्र्यम्बकेण स्थापयित्वा कालरुद्रं प्रपूजयेत् ।
षोडशेनोपचारेण वेद्यान्तु पार्वतीं यजेत् ॥ ६३ ॥
तस्मादुत्तोल्य तं लिङ्गं गङ्गातोये दिनत्रयम् ।
ततो वेदोक्तविधिना संस्कारमाचरेत् सुधीः ॥ ६४ ॥

श्रीचण्डिकोवाच--

लिङ्गप्रमाणं देवेश कथयस्व मयि प्रभो ।
पार्थिवे च शिलादौ च विशेषो यदि वा भवेत् ॥ ६५ ॥

श्रीशिव उवाच—

मृत्तिकातोलकं ग्राह्यमथवा तोलकद्वयम् ।
एतदन्यं न कर्त्तव्यं कदाचिदपि पार्वति ॥ ६६ ॥

ईशान ञ्युतं कुरु यत्नतः । क्षितिं जलं तथा चाग्निं वायुञ्चाकाशमेव च ॥ यजमानं तथा सोमं सूर्यञ्च मूर्त्तिना सह । सर्वत्र ञ्युतं कृत्वा पूजयेत् साधकोत्तमः ॥ प्रणवादिनमोऽन्तेन वामावर्त्तेन पूजयेत् । मूर्त्तयोऽष्टौ शिवस्यैताः पूर्वादिक्रमयोगतः ॥ आग्नेयान्ताः प्रपूज्याथ वेद्यां लिंगे शिवं यजेत् । अष्टोत्तरसहस्रं वा शतं वा प्रजपेत् ततः ॥ गुह्यातिगुह्यगोप्ता त्वं गृहाणास्मत्कृतं जपम् । सिद्धिर्भवतु मे देव त्वत्प्रसादान्महेश्वर ॥ ततस्तोयं समादाय जपञ्चैव समर्पयेत् । मुखवाद्यं ततः कृत्वा चाष्टाङ्गं प्रणमेत् सुधीः ॥ संहारेण महादेव क्षमस्वेति विसर्जयेत् ।

६३. त्र्यम्बकेणेति । मन्त्रस्तु : ॐ त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्द्धनम् । उर्व्वारुकमिव बन्धनात्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात् ॥" इति । शुक्लयजु : ३.६० ।

६६. मृत्तिकेत्यादि । अत्र संवादि प्रमाणन्तु : मृत्तिकातोलकं ग्राह्यमथवा तोलकद्वयम् । त्रिसूत्रस्य प्रमाणेन घटनं कारयेद् बुधः ॥ अंगुष्ठपर्वमानन्तु कृत्वा लिङ्गं प्रपूजयेत् । मृदादिलिङ्गगठने प्रमाणं परिकीर्त्तितम् ॥ फलमुक्तमवाप्नोति अन्यथा चेत्तद-

शिलादौ परमेशानि स्थूलञ्च फलदायकम् ।
अंगुष्ठमानं देवेशि यद्वा हेमाद्रिमानकम् ॥ ६७ ॥
एवंक्रमेण देवेशि फलं बहुविधं लभेत् ।
स्थूलात्स्थूलतरं लिङ्गं रुद्राक्षं परमेश्वरि ॥ ६८ ॥
पूजनाद्धारणाद्देवि फलं बहुविधं स्मृतम् ॥ ६९ ॥

इति श्रीमातृकाभेदतन्त्रे हरपार्वतीसंवादे सप्तमः पटलः ॥ ७ ।

न्यथा । (इति षट्कर्मदीपिकाधृतविश्वसारतन्त्रम्) । मृत्तिकाभेदेन ब्राह्मणादीनां पूजा फलस्य प्राशस्त्यमुक्तं तत्रैव : शुक्लं हि पार्थिवं लिंगं निर्माय यस्तु पूजयेत् । स एव परमेशानि त्रिवर्गफलभाग्भवेत् ॥ क्षत्रियस्तु वरारोहे रक्तं निर्माय पार्थिवम् । पूजयेत्सततं यस्तु त्रिवर्गफलभाग्भवेत् ॥ हरितं पार्थिवं देवि निर्माय यस्तु पूजयेत् । स च वैश्यो महेशानि त्रिवर्गफलभाग्भवेत् ॥ कृष्णं हि पार्थिवं लिंगं निर्माय यस्तु पूजयेत् । स शूद्रः परमेशानि त्रिवर्गफलभाग्भवेत् ॥ इति । लिङ्गार्चनतन्त्रे द्वितीयपटले : मृत्स्ना तु परमेशानि वर्णभेदेन सुन्दरि । वर्णभेदस्तु तत्रैव तृतीयपटले : चतुर्धा पार्थिवं लिंगं मृत्स्नाभेदेन पार्वति । शुक्लं रक्तं तथा पीतं कृष्णञ्च परमेश्वरि ॥ शुक्लन्तु ब्राह्मणे शस्तं क्षत्रिये रक्तमिष्यते । पीतन्तु वैश्यजातौ स्यात् कृष्णं शूद्रे प्रकीर्त्तितम् ॥ इति । पार्थिवे त्रिसूत्रीकरणञ्चोक्तं कालोत्तरे : लिंगे वेद्यां तथा पीठे समसूत्रनिपातनात् । समञ्चैव विजानीयात्त्रिसूत्रीकरणन्त्विदम् ॥ इति । मृत्तिकाग्रहणस्थानान्याह प्राणतोषणीधृतमत्स्यसूक्ते पञ्चदशपटले : तीर्थमृत्स्नां समाहृत्य निर्माय लिङ्गमद्भुतम् । तीर्थाभावे महेशानि नदीमृत्स्नां शुचिस्मिते ॥ नद्यभावे महेशानि क्षुद्रस्य मृत्तिकां प्रिये । नदीक्षुद्रयोर्लक्षणमपि तत्रैव : पर्वतप्रभवा देवि नदीनाम्नेत्युदाहृता । एतद्भिन्ना महेशानि नदी क्षुद्रा इति प्रिये ॥ निर्झरस्य च देवेशि मृत्स्ना सम्पत्प्रदायिनी । तथा चैव सरोत्पन्ना नानासुखप्रदायिनी ॥ सर्वाभावे महेशानि गोष्पदस्थाञ्च मृत्तिकाम् । अथवा परमेशानि यत्र चित्तं प्रसीदति ॥ इति ।

६७. शिलादौ चेति । अत्र संवदति : रुद्राक्षं शिवलिङ्गञ्च स्थूलात्स्थूलं प्रशस्यते । शालग्रामो नार्मदश्च सूक्ष्मात्सूक्ष्मो विशिष्यते ॥ इति मेरुतन्त्रवचनम् । हेमाद्रिप्रमाणञ्चोक्तं मत्स्यपुराणे षडशीतितमेऽध्याये : उत्तमः पलसाहस्रो मध्यमः पञ्चभिः शतैः । तदर्द्धेनाधम इति ।

६८. स्थूलादिति । स्थूलात् स्थूलतरमिति पार्थिवलिङ्गेतरपरम्, 'मृत्तिकातोलकं ग्राह्य' मित्यादिवचनादिति ।

अष्टमः पटलः

श्रीदेव्युवाच—

शृणु नाथ परानन्द परापरकुलात्मक ।
त्वां विना त्राणकर्त्ता च मम ज्ञाने न वर्त्तते ॥ १ ॥
पूर्णलिङ्गं महेशान शिवबीजं न चान्यथा ।
शिलामध्ये तथा चक्रं लक्ष्मीनारायणं परम् ॥ २ ॥
पारदस्य शतांशकं मम ज्ञाने न वर्त्तते ।
शिवबीजं महादेव शिवरूपं न चान्यथा ।
लिङ्गरूपं कथं देव तद्वदस्व मयि प्रभो ॥ ३ ॥

श्रीशिव उवाच--

यथा ज्योतिर्मयं लिङ्गं कैलासशिखरे मम ।
तस्यैव षोडशांशकः काश्यां विश्वेश्वरः स्थितः ॥ ४ ॥
पूर्णलिङ्गं महेशानि शिवबीजं न चान्यथा ।
शिलामध्ये तथा चक्रं लक्ष्मीनारायणं परम् ॥ ५ ॥
पारदस्य शतांशकं लक्ष्मीनारायणं न हि ।
पकारं विष्णुरूपञ्च आकारं कालिका तथा ॥ ६ ॥
रेफं शिवं दकारञ्च ब्रह्मरूपं न चान्यथा ।
पारदं परमेशानि ब्रह्मविष्णुशिवात्मकम् ॥ ७ ॥
यो यजेत्पारदं लिङ्गं स एव शम्भुरव्ययः ।

स एव धन्यो देवेशि स ज्ञानो स तु तत्त्ववित् ॥ ८ ॥
स ब्रह्मवेत्ता स धनी स राजा भुवि पूजितः ।
अणिमादिविभूतीनामीश्वरः साधकोत्तमः ॥ ९ ॥
स्त्रियः स्वभावचपला गोपितुं न हि शक्यते ।
अत एव हि देवेशि विरता भव पार्वति ॥ १० ॥

श्रीदेव्युवाच--

कथयस्व कृपानाथ करुणा यदि वर्त्तते ।
तव वाक्यं विना देव क्व मुक्तिः क्व च साधुता ॥ ११ ॥

श्रीशिव उवाच—

पारदं शिवबीजं हि ताडनं न हि कारयेत् ।
ताडनाद्वित्तनाशः स्यात्ताडनात् सुतहीनता ।
ताडनाद्रोगयुक्तः स्यात्ताडनान्मरणं भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीदेव्युवाच—

एतद्विघ्नादिकं नाथ सत्यमेव न संशयः ।
विघ्नादिरहितं नाथ कथयस्व दयानिधे ॥ १३ ॥

श्रीशिव उवाच—

पारदे शिवनिर्माणे नानाविघ्नं यतः शिवे ।
अत एव हि तत्रादौ शान्ति स्वस्त्ययनञ्चरेत् ॥ १४ ॥
द्वादशं पार्थिवं लिङ्गमुपचारैश्च षोडशैः ।
पट्टादिसूत्रनिर्माणं रचितं शुक्लमेव वा ॥ १५ ॥
पुरुषस्य यथायोग्यं युग्मवस्त्रं निवेदयेत् ।

---

१५. द्वादशमित्यादि । लिङ्गपूजाधारनियमश्च महिषमर्दिनीतन्त्रे त्रयोदशपटले : स्वर्णपात्रे तथा रौप्ये च प्रस्तरे तथा । पद्मपत्रे पलाशे च तथा वा कदलीदले ॥ पूजनं मृन्मयं लिङ्गं काशीक्षेत्रसमं प्रिये । तैजसे दारवे पात्रे सामान्यफलदं सदा ॥ अन्यत् पात्रञ्च चार्वङ्गि वर्जयेच्छिवपूजने । इति ।

भोगयोग्यं प्रदातव्यं मधुपर्कं सुरेश्वरि ॥ १६ ॥
अलङ्कारं यथाशक्ति दद्यात्कल्याणहेतवे ।
पूजयेद्बहुयत्नेन विल्वपत्रेण पार्वति ॥ १७ ॥
तोडलोक्तेन विधिना प्रत्येकेनायुतं जपेत् ।
आदौ पञ्चाक्षरं मन्त्रमष्टोत्तरशतं जपेत् ॥ १८ ॥
पूजान्ते प्रजपेत् पश्चात् प्रासादाख्यं महामनुम् ।
दक्षिणान्तं समाचर्य्य हविष्याशी जितेन्द्रियः ॥ १९ ॥
ताम्बूलञ्च तथा मत्स्यं वर्जयेन्न कदाचन ।
अस्मिंस्तन्त्रे हविष्यान्नं ताम्बूलं मीनमुत्तमम् ॥ २० ॥
होमयेत् परमेशानि दशांशं वा शतांशकम् ।
होमस्य दक्षिणा कार्या तदा विघ्नैर्न लिप्यते ॥ २१ ॥
ततः परस्मिन् दिवसे पारदमानयेद्बुधः ।
तस्योपरि जपेन्मत्रं सर्ववन्ध्यनवात्मकम् ॥ २२ ॥
व्योमबीजं शिवान्तश्च वर्गाद्यं बिन्दुमस्तकम् ।
वायुबीजं च त्रितयं त्रितयं त्र्यम्बकं प्रिये ॥ २३ ॥
इमं मन्त्रं महेशानि प्रजपेदौषधोपरि ।
पारदे प्रजपेन्मन्त्रमष्टोत्तरशतं यदि ॥ २४ ॥
तदेवौषधयोगेन बद्धो भवति नान्यथा ॥ २५ ॥
ततः परस्मिन्दिवसे शृणु मत्प्राणवल्लभे ।

---

१८. तोडलोक्तेनेत्यादि । तदुक्तं तोडलतन्त्रे पञ्चमपले : नमस्कारं समुद्धृत्य वान्तं नेत्रविभूषितम् । वारुणं मुखवृत्तञ्च वायुं ललाटसंयुतम् ॥ अयं पञ्चाक्षरो मन्त्रः पञ्चाम्नायफलप्रदः । एतेन "नमः शिवाय" इति मन्त्रो भवति । प्रणवादिर्यदा देवि तदा मन्त्रः षडक्षरः । एतेन च "ॐ नमः शिवाय" इति षडक्षरो मन्त्रः ।

२३. व्योमबीजमित्यादि । तेन "हँ क्षँ कँ यँ यँ यँ हँ हँ हँ" इति नवाक्षरो मन्त्रो भवति ।

वरयेत्कर्मकर्त्तारं यथोक्तविभवावधि ॥ २६ ॥
सुवर्णं चम्पकाकारं कर्णयुग्मे निवेदयेत् ।
चतुष्कोणयुतं स्वर्णं ग्रीवायां सुमनोहरम् ॥ २७ ॥
हस्तद्वये महेशानि दद्याद्वलययुग्मकम् ।
वलयं शुक्लवर्णञ्च अङ्गुरीयं तथैव च ॥ २८ ॥
ऊर्मिं दद्यात्पीतवस्त्रं क्षौमवस्त्रयुगं शिवे ।
एवं कृत्वा महेशानि शिवरूपं विचिन्तयेत् ॥ २९ ॥
अथातः सम्प्रवक्ष्यामि विधानं शृणु पार्वति ।
प्रस्तरे चैव संस्थाप्य झिण्टीपत्ररसेन च ।
प्रस्तरेण समालोड्य कुर्यात् कर्दमवत्प्रिये ॥ ३० ॥
निर्माणयोग्यं तत्रैव यदि स्यात्सुरसुन्दरि
तदा निर्माय तं लिङ्गं पुनर्दृढतरं चरेत् ॥ ३१ ॥
स्वपुष्पसंयुते वस्त्रे अङ्गारे च करीषके ।
किञ्चिदुष्णं प्रकर्त्तव्यं यतो दृढतरो भवेत् ॥ ३२ ॥
ततो निर्माय तं लिङ्गं पुनर्दृढतरं चरेत् ।
स्वपुष्पसंयुते वस्त्रे स्थापयेत्पार्थिवे पुनः ॥ ३३ ॥
किञ्चिदुष्णं प्रकर्त्तव्यं यावद् दृढतरो भवेत् ।
विना ह्यौषधयोगेन भस्मो भवति नान्यथा ॥ ३४ ॥

इति श्रीमातृकाभेदतन्त्रे हरगौरीसंवादेऽष्टमः पटलः ॥ ८ ॥

---

३४. भस्मो भवतीति अत्रावधूतैरुच्यते : मुडरीलीजे सूत पर उसको दीजे मण्डलभरके खल करीजे ॥ तब होजाय कादो प्राय उससे शिवजी निर्माय । उसमें दीजेजड़के पानी वज्रसमान करके जानी ॥ इति ।

नवमः पटलः

श्रीशिव उवाच—

भस्मप्रकारं देवेशि शृणु मत्प्राणवल्लभे ।
कर्त्तारं वरयेदादौ यथोक्तविभवावधि ॥ १ ॥
सुवर्णं मौक्तिकयुतं कर्णयुग्मे निवेदयेत् ।
हस्तयुग्मे च वलयं अङ्गुरीयं तथैव च ॥ २ ॥
तोाढद्वयं बाहुयुग्मे शुद्धकाञ्चननिर्मितम् ।
ग्रीवायां दापयेत् स्वर्णं चतुष्कोणं मनोरमम् ॥ ३ ॥
वस्त्रयुग्मं पट्टसूत्रनिर्मितञ्च सुशोभनम् ।
उष्णीषं शुल्कवर्णञ्च उष्णीषं पीतवाससम् ॥ ४ ॥
एवं हि वरयेद्देवि कर्मयोग्यं विचिन्तयेत् ।
चिन्तयेच्छिवरूपञ्च चिन्तयेत् त्रिगुणात्मकम् ॥ ५ ॥
ततः परस्मिन्दिवसे शान्तिस्वस्त्ययनञ्चरेत् ।
निर्मितं शुद्धस्वर्णेन विल्वपत्रेण सुन्दरि ॥ ६ ॥
सहस्रसङ्ख्यया देवि पार्थिवं द्वादशं यजेत् ।
षोडशेनोपचारेण पट्टवस्त्रयुगेन च ॥ ७ ॥
अलङ्कारविचित्रैश्च पूजयेत्परमेश्वरम् ।
भोगयोग्यं प्रदातव्यं मधुपर्कं निवेदयेत् ॥ ८ ॥
स्वर्णासनेन संस्थाप्य प्रत्येकं पूजनञ्चरेत् ।
पूजान्ते प्रजपेन्मन्त्रमष्टोत्तरशतं सुधीः ॥ ९ ॥

षडक्षरं महामन्त्रं प्रासादाख्यं मनुं ततः ।
दिक्सहस्त्रं जपेन्मन्त्रं तद्दशांशं हुनेत् प्रिये ॥ १० ॥
होमस्य द्रव्यं देवेशि शृणु मत्प्राणवल्लभे ।
वालुकानिर्मिते वापि कुण्डे वा परमेश्वरि ॥ ११ ॥
द्वात्रिंशदङ्गुलिमानं विस्तृतं तत्समं प्रिये ।
षोडशाङ्गुलिमानं हि कुण्डं कुर्यात् सुलक्षणम् ॥ १२ ॥
तदूर्ध्वे परमेशानि वेदनेत्राङ्गुलि शिवे ।
एवं हि स्वर्णकुम्भश्च ताम्रकुम्भासमर्थिना ॥ १३ ॥
एतदन्यतरं कुम्भं स्थापयेद्वेदिकोपरि ।
पट्टवस्त्रेण युग्मेन संवेष्ट्य बहुयत्नतः ॥ १४ ॥
होमयेद्बिल्वपत्रेण यथोक्तेन सुरेश्वरि ।
त्रिमध्वक्तेन विधिना ततः सिद्धो भवेद् ध्रुवम् ॥ १५ ॥
ततस्तु दक्षिणा कार्य्या यथोक्तविभवावधि ।
सर्वंद्रव्यमयं मूल्यं द्विगुणं वा प्रदापयेत् ॥ १६ ॥
दक्षिणाविहीना यज्ञाः सिद्धिदा न च मोक्षदाः ।
अत एव महेशानि दक्षिणा विभवावधि ॥ १७ ॥
वराहवत्समानीय जन्ममात्रेऽपि सुन्दरि ।
पारदं तोलकं मानं भक्षयेद्बहुयत्नतः ॥ १८ ॥
पुनस्तोलकमानं हि मातृदुग्धं ततः परम् ।
पुनश्च भक्षयेद्धीमांस्ततो दुग्धन्तु भक्षयेत् ॥ १९ ॥
ततश्च वत्समानीय नवद्वारं प्रयत्नतः ।

---

१०. षडक्षरमित्यादि । तेन 'ॐ नमः शिवाय हौं' इति मन्त्रस्य दशसहस्र-जपतद्दशांशहोमादिकं कर्त्तव्यमिति ।

१५. त्रिमध्वक्तेनेति । मधुत्रयमुक्तं वराहपुराणे : क्षौद्रमिक्षुरसं क्षीरं तथा त्रिमधुरं स्मृतम् । इति वैदिकसर्वस्वे ।

सूत्रयोगेण देवेशि बद्धं कुर्यात् प्रयत्नतः ॥ २० ॥
ततश्च हेलकीमन्त्रमष्टोत्तरशतं जपेत् ।
गजप्रमाणं देवेशि दीर्घप्रस्थन्तु खातकम् ॥ २१ ॥
करीषकेण देवेशि पूर्णं कुर्याद्विचक्षणः ।
तन्मध्ये स्थापयेद्वत्सं सन्दहेद्बहुयत्नतः ॥ २२ ॥
वह्निस्थिते महेशानि न स्पृशेत्कुण्डमुत्तमम् ।
कुण्डे सुशीतले जात उत्थाप्य बहुयत्नतः ॥ २३ ॥
सर्वप्रकाशकं मन्त्रमष्टोत्तरशतं जपेत् ।
विश्वेश्वरं प्रवक्ष्यामि शृणु पार्वति सादरम् ॥ २४ ॥
पारदं तोलकं मानं ताम्रपात्रे तु लेपयेत् ।
चूर्णं कुर्यान्महेशानि गन्धकं सार्द्धतोलकम् ॥ २५ ॥
समाच्छाद्य प्रयत्नेन चूर्णेन परमेश्वरि ।
सन्दहेद्बहुयत्नेन मन्दमन्देन वह्निना ॥ २६ ॥
कृष्णवर्णं रेणुयुतं दृष्ट्वा उत्थाप्य सुन्दरि ।
रत्तिप्रमाणं तद् द्रव्यं भक्षयेद्यदि सुन्दरि ॥ २७ ॥
सत्यं सत्यं सर्वकुष्ठं भक्षणान्नाशमाप्नुयात् ।
अनुपानमुष्णतोयं मत्स्यादीन्परिवर्जयेत् ॥ २८ ॥
एवं प्रयोगं देवेशि न कुर्यात् पुत्रवान् गृही ।
प्रथमे दिवसे पुत्रान्द्वितीये दिवसे धनम् ॥ २९ ॥
तृतीये दिवसे शक्तिं चतुर्थे दिवसे गृहम् ।
पञ्चमे दिवसे रोगं नाशं तु जायते ध्रुवम् ॥ ३० ॥
अत एव महेशानि आत्मस्वस्त्ययनश्चरेत ।
पूर्वोक्तविधिना मन्त्री चतुर्गुणं समाचरेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीमातृकाभेदतन्त्रे हरगौरीसंवादे नवमः पटलः ॥ ९ ॥

दशमः पटलः

श्रीदेव्युवाच—

नराकृतिं गुरुं नाथ मन्त्रं वर्णात्मकं तथा ।
ध्यानानुरूपिणं देवमेकत्वं वा कथं वद ॥ १ ॥

श्रीशिव उवाच—

गुरुवक्त्रान्महामन्त्रो लभ्यते साधकोत्तमैः ।
यद्येको जायते वीर्यस्तस्य मूर्त्तिर्भवेद् ध्रुवम् ॥ २ ॥
देवतायाः शरीरञ्च बीजादुत्पद्यते प्रिये ।
गुरोराज्ञानुसारेण चान्यमूर्त्तिस्तु जायते ॥ ३ ॥
गुर्वादिभावनाद्देवि भावसिद्धिः प्रजायते ।
अत एव महेशानि चैकत्वं परिकथ्यते ॥ ४ ॥

श्रीदेव्युवाच—

यच्चाक्षुषं महादेव तदाकारं विचिन्तयत् ।
अचाक्षुषे महादेव ध्यानं वा कीदृशं भवेत् ॥ ५ ॥

---

४. गुर्वादीति । अत्र संवादि प्रमाणमुक्तं यामले : गुरुरेकः शिवः प्रोक्तः सोऽहं देवि न संशयः । गुरुस्त्वमपि देवेशि मन्त्रोऽपि गुरुरुच्यते ॥ अतो मन्त्रे गुरौ देवे न हि भेदः प्रजायते । कदाचित् स सहस्रारे पद्मे ध्येयो गुरुः सदा ॥ कदाचिद्हृदयाम्भोजे कदाचिद्दृष्टिगोचरे ॥ इति । मुण्डमालातन्त्रे च : देवतागुरुमन्त्राणामैक्यं सम्भावयन् धिया । तदा सिद्धो भवेन्मन्त्रः प्रकटे हानिरेव च ॥ मन्त्रे वा गुरुदेवे वा न भेदं यस्तु कल्पते । तस्य तुष्टा जगद्धात्री किं न दद्याद् दिने दिने ॥ इति ।

श्रीशिव उवाच—

शब्दब्रह्ममयं देवि मम वक्त्राद्विनिर्गतम् ।
आकाररहिते देवि यथा ध्यानादिकं भवेत् ॥ ६ ॥
तथैवोच्चारणेनैव भक्तियुक्तेन चेतसा ।
सत्यं सत्यं महेशानि प्रत्यक्षं नात्र संशयः ॥ ७ ॥

श्रीदेव्युवाच—

पशुप्रदाने वाक्यं तु कीदृशं वद शङ्कर ।
येन वाक्येन देवेश देवी तुष्टा भवत्यपि ॥ ८ ॥

श्रीशिव उवाच—

मृगे महिषे चोष्ट्रे च पशुशब्दं न योजयेत् ।
छागले च तथा सिंहे व्याघ्रे च परमेश्वरि ॥ ९ ॥
पशुशब्दं योजयित्वा महादेव्यै निवेदयेत् ।
पशुभावस्थितो मन्त्री महिषो दीयते यदि ॥ १० ॥
बलिदानं प्रकर्त्तव्यं न मांसं भक्षयेन्नरः ।
सम्यक् फलं न लभते दशांशं लभते प्रिये ॥ ११ ॥
महिषादि प्रदातव्यं दिव्यवीरमते स्थितः ।
स एव सिद्धिमाप्नोति फलं सम्यक् प्रियंवदे ॥ १२ ॥
पशुदानं विना देवि पूजयेन्न कदाचन ।

---

९. छागले चेति । तथाच छागादिबलिदानफलमुक्तं मुण्डमालातन्त्रे : छागे दत्ते भवेद्वाग्मी मेषे दत्ते कविर्भवेत् । महिषे धनवृद्धिः स्यान्मृगे मोक्षफलं लभेत् ॥ पक्षिदाने समृद्धिः स्याद् गोधिकायां महाफलम् । नरे दत्ते महर्द्धिः स्यादष्टसिद्धिरनुत्तमा ॥ इति । एवं तत्रैव : राजा नरबलिं दद्यान्नान्यो हि परमेश्वरि । सिंहव्याघ्रनरान् दत्त्वा ब्राह्मणो रौरवं व्रजेत् ॥ इति वचनाद् ब्रह्मणानां नरादिबलिदाने नाधिकार इति । एवमपि निबन्धे तृतीयपटले : सिंहं व्याघ्रं नरञ्चापि स्वगात्ररुधिरं तथा । मद्यञ्चापि ददद् विप्रो ब्राह्मण्यादेव हीयते ॥ इति ।

१३. पशुदानमित्यादि । अत्र संवादि प्रमाणमुक्तं कालीतन्त्रे एकादशपटलेन :

तथा च नित्यपूजायां यदि शक्तो भवेन्नरः ॥ १३ ॥
केवलं बलिदानेन सिद्धो भवति नान्यथा ।
निर्धनः परमेशानि यदि पूजादिकश्चरेत् ॥ १४ ॥
वत्सरान्ते प्रदातव्यं बलिमेकं सुरेश्वरि ।
अन्यथा नैव सिद्धिः स्यादाजन्म पूजनादपि ॥ १५ ॥
बलिदानं महायज्ञं कलिकाले च चण्डिके ।
अश्वमेधादिकं यज्ञं कलौ नास्ति सुरेश्वरि ॥ १६ ॥
केवलं बलिदानेन चाश्वमेधफलं भवेत् ।
यज्ञावशेषं यद् द्रव्यं भोजनीयं न चान्यथा ॥ १७ ॥
यज्ञावशेषभोगेन स यज्ञी नात्र संशयः ।
न भक्षेद्यदि मोहेन न यज्ञफलभाग् भवेत् ॥ १८ ॥

ददाति बलिं यस्तु शिवायै शिवताप्तये । स पापिष्ठो नाधिकारी कुलदेव्याः समर्च्चने ॥ इति । तथा च निबन्धे तृतीयपटले : बलिदानं विना यस्तु पूजयेत् तारिणीं नरः । ना ज्ञानं न च मोक्षः स्यात् तेषां पशुधियां प्रिये ॥ इति । अत्र तारिणीत्युपलक्षणम् , यथ काली तथा च्छिन्ना यथा च्छिन्ना तथोन्मुखी । यथा दुर्गा तथा धूमा तथा महिषमर्दिनी ॥ यथा काली तथा तारा सर्वास्ताराविभेदकाः । इति तस्यैव वचनात् । महानीलतन्त्रीय-षष्ठपटलस्य "सुन्दरी च तथा च्छिन्ना कालीतारादिकाश्च याः । महाविद्याश्च याश्चान्याः सर्वास्तारावदाचरेत् ॥ इति वचनाच्च ।

१६. बलिदानमित्यादि । तत्र च स्त्रीपशुदाननिषेध उक्तो महानिर्वाणतन्त्रीयषष्ठोल्लासे : बलिदानविधौ देवि विहितः पुरुषः पशुः । स्त्रीपशुर्न च हन्तव्यस्तत्र शाम्भव-शासनात् ॥ इति । अन्यत्रापि : शक्तिमांसं न गृह्णीयादण्डजं जलजं विनेति हरतत्त्वदीधितिः ।

१७. केवलमित्यादि । एवमपि निबन्धे पञ्चमपटले : सर्वत्रिकोटितीर्थेषु स्नात्वा यत् फलमश्नुते । तत् फलं लभते भक्त्या बलिभिः पूजनान्मम ॥ इति । बृहन्नीलतन्त्रे षष्ठ पटलेऽपि : भूतहिंसा न कर्त्तव्या पशुहिंसा विशेषतः । बलिदानं विना देव्या हिंसां सर्वत्र वर्जयेत् ॥ इति ॥

त्याज्यं द्रव्यं कथं देवि महादेव्यै निवेदयेत् ।
ब्रह्मरूपं महातन्त्रं मम वक्त्राद्विनिर्गतम् ॥ १९ ॥
स पूतः सर्वपापेभ्यो यदि चैकाक्षरं श्रुतम् ।
महाभक्तियुतो भूत्वा श्रृणोति पटलं यदि ॥ २० ॥
किं तस्य ध्यानपूजायां तीर्थस्नानेन तस्य किम् ।
शब्दब्रह्ममयं ज्ञात्वा समस्तं यदि चण्डिके ॥ २१ ॥
केवलं श्रवणेनैव स सिद्धो नात्र संशयः ।
अष्टादशपुराणानां श्रवणेनैव यत् फलम् ॥ २२ ॥
चतुर्वेदेन साङ्गेन श्रवणेनैव यत् फलम् ।
अस्य तन्त्रस्य देवेशि कलां नार्हन्ति षोडशीम् ॥ २३ ॥
ब्रह्मरूपमिदं तन्त्रं सारात् सारं परात् परम् ॥ २४ ॥

इति श्रीमातृकाभेदतन्त्रे हरगौरीसंवादे दशमः पटलः

एकादशः पटलः

श्रीचण्डिकोवाच—

प्रासादं मण्डपं वापि यदि देव्यै निवेदयेत् ।
विधानं तस्य माहात्म्यं वद मे परमेश्वर ॥ १ ॥
कूपादिकं महादेव यदि देव्यै निवेदयेत ।
विधानं तस्य माहात्म्यं वद मे परमेश्वर ॥ २ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

श्रृणु देवि प्रवक्ष्यामि येन प्रासादमुत्सृजेत् ।
तस्यैव पश्चिमे भागे वेदिकां चतुरस्रकाम् ॥ ३ ॥
प्रकुर्य्याद् बहुयत्नेन वस्त्रेण वेष्टनश्चरेत ।
तदभावे महेशानि तृणेनैन च वेष्टयेत् ॥ ४ ॥
कुम्भयुग्मं स्थापयित्वा क्षौमवस्त्रेण वेष्टयेत् ।
युग्मं युग्मं क्षौमवस्त्रं कुम्भयुग्मे नियोजयेत् ॥ ५ ॥
ईशकुम्भे यजेद्देवीमाग्नेय्यामग्निदैवतम् ।
चतुःषष्ट्युपचारेण पूजयेदिष्टदेवताम् ॥ ६ ॥

2989

---

६. शक्तिविषये चतुःषष्टिरुपचारा यथा तन्त्रसारधृतयामले : आसनारोपणम् (१) सुगन्धितैलाभ्यङ्गः (२) मज्जनशालाप्रवेशनम् (३) मज्जनमणिपीठोपवेशनम् (४) दिव्यस्नानीयम् (५) उद्वर्त्तनम् (६) उष्णोदकस्नानम् (७) कनककलसस्थितसकलतीर्थाभिषेकः (८) धौतवस्त्रपरिमार्जनम् (९) अरुणदुकूलपरिधानम् (१०) अरुणदुकूलोत्तरीयम् (११) आलेपमण्डपप्रवेशनम् (१२) आलेपमणिपीठोपवेशनम् (१३) चन्दनागुरुकुंकुमकर्पूरकस्तूरीरोचनादिव्यगन्धसर्वाङ्गानुलेपनम् (१४) केशभारस्य कालागुरुधूप-

अभावे पूजयेद् देवीं तदर्द्धेन प्रयत्नतः ।
अथवा परमेशानि यथाशक्त्युपचारतः ॥७॥
पूजयेद् बहुयत्नेन ततो होमादिकञ्चरेत् ।
आगमोक्तेन विधिना कुर्यात् तत्र कुशण्डिकाम् ॥ ८ ॥
त्रिमध्वक्तेन देवेशि विल्वपत्रेण होमयेत् ।
सहस्रं होमयेन्मन्त्री शतन्यूनं न कारयेत् ॥ ९ ॥
पूर्णाहुतिं ततो दत्त्वा ततो वाक्यं समाचरेत् ।
अद्येत्यादि समुच्चार्यं सौरमासं समुच्चरेत् ॥ १० ॥
तिथिगोत्रं चामुकोऽहं धर्मार्थकाममेव वा ।
प्राप्तये परमेशानि ततो मूलं समुच्चरेत् ॥ ११ ॥
देवतायै नमः पश्चाद् दक्षिणां दापयेद् गुरौ ।
कुम्भतोयेन देवेशि स्नापयेद्यजमानकम् ॥ १२ ॥

मल्लिका मालती जातीचम्पकाशोकशतपत्रपूगकुहरीपुन्नागकल्हार-यूथीसर्वर्तुकुसुममाला-भूषणम् (१५) भूषणमण्डपप्रवेशनम् (१६) भूषणमणिपीठोपवेशनम् (१७) नवमणि-मुकुटम् (१८) चन्द्रशकलम् (१९) सीमन्तसिन्दूरम् (२०) तिलकरत्नम् (२१) काला-ञ्जनम् (२२) कर्णपालीयुगलम् (२३) नासाभरणम् (२४) अधरयावकः (२५) ग्रथनभूषणम् (२६) कनकचित्रपदकम् (२७) महापदकम् (२८) मुक्तावलिः (२९) एकावलिः (३०) देवच्छन्दकः (३१) केयूरयुगलचतुष्कम् (३२) वलयावलिः (३३) ऊर्मिकावलिः (३४) काञ्चीदाम (३५) कटिसूत्रम् (३६) शोभाख्याभरणम् (३७) पादकटकम् (३८) रत्ननूपुरम् (३९) पादाङ्गुरीयकम् (४०) एककरे पाशः (४१) अन्यकरेऽङ्कुशम् (४२) इतरकरे पुण्ड्रेक्षुचापः (४३) अपरकरे पुष्पवाणाः (४४) श्रीमन्माणिक्यपादुका (४५) स्वसमानवेशाभ्यावरणदेवताभिः सह सिंहासनारोहणम् (४६) कामेश्वरपर्यङ्कोपवेशनम् (४७) अमृताशनचषकम् (४८) आचमनीयम् (४९) कर्पूरवटिका (५०) आनन्दोल्लासविलासहासम (५१) मङ्गलारात्रिकम् (५२) श्वेतच्छ-त्रम् (५३) चामरयुगलम् (५४) दर्पणम् (५५) तालवृन्तम् (५६) गन्धः (५७) पुष्पम् (५८) धूपः (५९) दीपः (६०) नैवेद्यम् (६१) पुनराचमनीयम् (६२) ताम्बूलम् (६३) वन्दनम् (६४) इति ।

सुरास्त्वादीन्समुच्चार्य शान्तिं कुर्यात्ततो गुरुः ।
सर्वादौ गुरुदेवस्य वरणं कारयेत् सुधीः ॥ १३ ॥
सुवर्णं चम्पकाकारं कर्णयुग्मे निवेदयेत् ।
चतुष्कोणयुतं स्वर्णं ग्रीवायां परियोजयेत ॥ १४ ॥
उष्णीषञ्च ततो दद्यात्कण्ठे मालां नियोजयेत ।
ताडयुग्मं ततो बाहौ वलयं मणिबन्धके ॥ १५ ॥
अङ्गुल्यामङ्गुरी देया दिव्यवस्त्रं नियोजयेत ।
एवं हि वरणं कृत्वा कर्मयोग्यं विचिन्तयेत् ॥ १६ ॥
गुरुं वा गुरुपुत्रं वा वरयेद्यत्नतः सुधीः ।
सदस्यं न हि कर्त्तव्यं तन्त्रधारं न तत्र वै ॥ १७ ॥
ब्रह्माणं न हि कर्त्तव्यं केवलं वरयेद् गुरुम् ।
गुरोर्भृत्यो महेशानि भैरवो नात्र संशयः ॥ १८ ॥
स्वीयेन परिधानेन वाससा तोषयेत् स्वयम् ।
स्वयं होता भवेद विप्रो गुरोराज्ञानुसारतः ॥ १९ ॥
मायाबीजं समुच्चार्य आधारशक्तये नमः ।
अनेन मनुना देवि वेदिसंस्कारमाचरेत् ॥ २० ॥
भूरसीत्यादिमन्त्रेण घट युग्माभिमन्त्रितम् ।
अस्त्रान्तेनैव मूलेन उष्णीषं परियोजयेत् ॥ २१ ॥
वेदोक्तञ्चैव स्मृत्युक्तं मन्त्रं न योजयेत् सुधीः ।
एवं कूपादिदानेषु कर्त्तव्यं परमेश्वरि ॥ २२ ॥
अन्यत् सर्वं समानं हि प्रासादादिस्थले पुनः ।
कूपादियोजनं कुर्यात्यष्टिप्रोतनमाचरेत् ॥ २३ ॥

---

२१. भूरसीत्यादि ! मन्त्रस्तु : ॐ भूरसि भूमिरस्यदितिरसि विश्वाधाया विश्वस्य भुवनस्य धर्त्रीं । पृथिवीं यच्छ पृथिवीं दृꣳह:, पृथिवीं मा हिꣳसीः । शुक्लयजुर्वेद, : १३.१८ ॥

चतुर्हस्तप्रमाणञ्च मध्यभागे तु प्रोतनम् ।
मूलमन्त्रं समुच्चार्य ततो वह्निबधूं न्यसेत् ॥ २४ ॥
ततो यष्टिं समुच्चार्य पोतयामि वदेत् सुधीः ।
तत्र सन्तरणं धेनुं नैव कुर्याद्विचक्षणः ॥ २५ ॥
धेनुसन्तरणेनैव फलहानिः प्रजायते ।
स्वर्णं रूप्यं प्रवालञ्च दक्षिणां परियोजयेत ॥ २६ ॥
स्नापयित्वा कुम्भतोयैः शान्तिं कुर्यात्ततो गुरुः ॥ २७ ॥
अनेनैव विधानेन कूपाद्युत्सर्गमाचरेत् ।
वापीकूपतडागादि ह्यनेनोत्सर्गमाचरेत् ॥ २८ ॥
दीर्घिकाञ्च पुष्करिणीं ह्यनेनैव जलाशयम् ।
उत्सृज्य परया भक्त्या महादेव्यै प्रयत्नतः ॥ २९ ॥
पुरुषं सप्तमं कान्ते पितृवंशे च मातरि ।
सप्तमं पुरुषं कान्ते मातृवंशे समं प्रिये ॥ ३० ॥
कैलासे निवसेन्नित्यं देव्या वरप्रसादतः ।
स्वयं देवस्वरूपश्च जीवन्मुक्तो न संशयः ॥ ३१ ॥
अश्वमेधसहस्रेण वाजपेयशतेन च ।
यत्फलं लभते देवि तस्माल्लक्षगुणं भवेत् ॥ ३२ ॥
मेरुतुल्यं सुवर्णन्तु ब्राह्मणे वेदपारगे ।
दत्त्वा यत् फलमाप्नोति तस्माल्लक्षगुणं भवेत् ॥ ३३ ॥
पूर्णशस्येन देवेशि सप्तद्वीपां वसुन्धराम् ।
प्रदद्याद् बहुयत्नेन ब्राह्मणे वेदपारगे ॥
तस्माल्लक्षगुणं पुण्यमनेन परमेश्वरि ॥ ३४ ॥
सदक्षिणं व्रतं सर्वं दानं यद्वेदसम्मतम् ।
तस्माल्लक्षगुणं पुण्यमनेन परमेश्वरि ॥ ३५ ॥

श्रीचण्डिकोवाच—

यज्ञसूत्रधारणेन भूपूज्यो नात्र संशयः ।

इदानीं यज्ञसूत्रस्य विधानं मयि कथ्यताम् ॥ ३६ ॥
श्रीशङ्कर उवाच—
यज्ञसूत्रस्य यन्मानं तच्छृणुष्व वरानने ।
ऋग्वेदी धारयेत् सूत्रं नाभेरूर्ध्वं स्तनादधः ॥ ३७ ॥
यजुशां सूत्रमानं हि आश्चर्यं शैलजे परम् ।
बाहुमूलप्रमाणेन यज्ञसूत्रं द्विजातिभिः ।
धारणीयं प्रयत्नेन नान्यद् दैर्घ्यं कदाचन ॥ ३८ ॥
सामगस्य यज्ञसूत्रं त्रिविधं वरवर्णिनि ।
ब्रह्मरन्ध्रान्नाभिदेषपर्यन्तं यज्ञसूत्रकम् ॥ ३९ ॥
अथवापि च ग्रीवायामारोप्य नाभि संस्पृशेत् ।
तस्मात् पृष्ठान्मेरुदण्डपर्य्यन्तं यज्ञसूत्रकम् ॥ ४० ॥
अथवा परमेशानि प्रकारान्तरकं शृणु ।
ग्रीवाया दक्षिणाङ्गुष्ठपर्य्यन्तं यज्ञसूत्रकम् ॥ ४१ ॥
अथवा धारयेत्सूत्रं यत्नेन यजुषां मतम् ।
अथवा धारयेत्सूत्रं समागस्य प्रमाणतः ॥ ४२ ॥
अथर्वी धारयेद्यज्ञसूत्रं परममोहनम् ।
आज्ञाचक्रान्नाभिदेशपर्यन्तं यज्ञसूत्रकम् ॥ ४३ ॥
एतत् सङ्केतमज्ञात्वा यः कुर्य्यात् सूत्रधारणम् ।
स चण्डालसमो देवि यदि व्याससमो भवेत् ॥ ४४ ॥

इति श्रीमातृकाभेदतन्त्रे हरगौरीसंवादे एकादशः पटलः ॥ ११ ॥

---

३७. यज्ञसूत्रस्येति । यज्ञसूत्रं कस्य किंनिमित्तं स्यादित्यपेक्षायामुक्तं महानील तन्त्रे एकत्रिंशपटले : कार्पासन्तु द्विजातीनां क्षौमञ्च भूभुजां यथा । वैश्यानां शणसूत्रञ्च-शङ्करस्य मतेन च ॥ इति ।

द्वादशः पटलः

श्री शङ्कर उवाच—

अथातः संप्रवक्ष्यामि पूजाधारं सुदुर्लभम् ॥
शालग्रामे मणौ यन्त्रे प्रतिमायां घटे जले ॥ १ ॥
पुस्तिकायाञ्च गङ्गायां शिवलिङ्गे प्रसूनके ।
शालग्रामे शतगुणं मणौ तद्वत् फलं लभेत् ॥ २ ॥
यन्त्रे लक्षगुणं पुण्यं मूर्त्तौ लक्षं सुलोचने ।
घटे चैकगुणं पुण्यं जले चैकगुणं प्रिये ॥ ३ ॥
पुस्तिकायां सहस्रन्तु गङ्गायां तत्समं फलम् ।
शिवलिङ्गे ह्यनन्तं हि विना पार्थिवलिङ्गके ॥ ४ ॥

---

१. अथात इत्यादि । अत्र संवादि गुप्तसाधनतन्त्राष्टमपटलवचनमुल्लिख्यते : अथातः संप्रवक्ष्यामि पूजाधारन्तु सिद्धिदम् । यं विना परमेशानि न हि सिद्धिः प्रजायते ।। शालग्रामे मणौ यन्त्रे प्रतिमायां सुरेश्वरि । पुस्तिकायाञ्च गङ्गायां सामान्येन जले तथा ।। अथवा पुष्पयन्त्रेण पूजयेच्छिवलिङ्गके । यन्त्रभेदेन देवेशि फलं सम्यक् प्रजायते ।। शालग्रामे शतगुणं मणौ तद्वत् फलं लभेत् । यन्त्रे लक्षगुणं प्रोक्तं प्रतिमायां तथैव च ।। पुस्तिकायाञ्च गङ्गायां समानफलमीरितम् ।। इति ।

४. शिवलिङ्ग इत्यादि । अत्रापि गुप्तसाधनप्रमाणम् : शिवलिङ्गे महेशानि अनन्तफलमीरितम् । न कुर्यात् पार्थिवे लिङ्गे देवीपूजादिकाः क्रियाः ।। पार्थिवे पूजनाद् देवि सिद्धिहानिः प्रजायते । यदि दैवान्महेशानि मृत्तिकास्खलनं भवेत् ॥ तावद् वर्षसहस्राणि नरके पूयशोणिते । कुम्भीपाके महाघोरे पच्यते पितृभिः सह ।। अत एव महेशानि पार्थिवे न हि पूजयेत्। स्फटिकादीन् समानीय लिङ्गं निर्माय यत्नतः ।। तल्लिङ्गे पूजनाद् देवि सर्वसिद्धियुतो भवेन ।। इति । एवमपि पार्थिवे देवताविशेष-

पुष्पयन्त्रे महेशानि पूजनात् सर्वसिद्धिभाक् ।
शालग्रामे च पूजायां न लिखेद्यन्त्रमुत्तमम् ॥ ५ ॥
मणौ स्थिते महेशानि न लिखेद्यन्त्रमुत्तमम् ।
प्रतिमायाश्च पूजायां न लिखेद्यन्त्रमुत्तमम् ॥ ६ ॥
प्रतिमायाश्च पुरतो घटं संस्थाप्य यत्नतः ।
परिवारान्यजेत्तत्र घटे तु परमेश्वरि ॥ ७ ॥
यन्त्राधिष्ठातृदेवांश्च घटे यन्त्रे प्रपूजयेत् ।
समस्तदेवतारूपं घटन्तु परिचिन्तयेत ।
सुरद्रुमस्वरूपोऽयं घटो हि परमेश्वरि ॥ ८ ॥
जन्मस्थानं महायन्त्रं यदि कुर्यात् तु साधकः ।
तत्र मूर्त्तिं न कुर्यात् तु कदाचिदपि मोहतः ॥ ९ ॥
यदि मूर्त्तिं प्रकुर्यात् तु तत्र यन्त्रं न कारयेत् ।
यदि कुर्यात् तु मोहेन यजेद् वारद्वयं प्रिये ॥ १० ॥
द्विगुणं पूजनं तत्र द्विगुणं बलिदानकम् ।
द्विगुणं प्रजपेन्मन्त्रं द्विगुणं होमयेत्सुधीः ॥ ११ ॥
अन्यथा विफला पूजा विफलं बलिदानकम् ।
सर्वं हि विफलं यस्मात् तस्माद्यन्त्रं न कारयेत् ॥ १२ ॥
इति ते कथितं कान्ते पूजाधारं सुदुर्लभम् ॥ १३ ॥

पूजने फलविशेषमुक्तं तन्त्रान्तरतन्त्रे : कालिकां तारिणीञ्चैव त्रिपुरां भुवनेश्वरीम् । योऽर्च्चयेत् पर्थिवे लिङ्गे स याति परमां गतिम् ।। तारिण्याः कालिकायाश्च सुन्दर्य्याः परमेश्वरि । पार्थिवे पूजनाद्देवि चतुर्वर्गफलं लभेत् ॥ इति । अत्र च सामान्यविशेषन्यायेन विधिनिषेधयोरविरोधं प्रमाणयन्तोऽनूचाना वंशपरम्परया तथैव व्यवहरन्तीति

१२. अन्यथेत्यादि । यत्तु संस्थाप्य पूजयेत्तञ्च यन्त्रराजं घटोपरि । देव्यग्रे च घटं दिव्यं सुदृढं लक्षणान्वितम् ।। तत्र यन्त्रं समारोप्य पूजयेद् विभवावधि ।। इति शाम्भवीतन्त्रीयचतुर्दशपटलवचनं, तदन्नपूर्णापूजापरं प्रकरणबलात् द्विगुणपूजाभिप्रायेण वेत्यविरोधः ।

अथातः संप्रवक्ष्यामि शिवलिङ्गस्य लक्षणम् ।
पार्थिवे शिवपूजायां सर्वसिद्धियुतो भवेत् ॥ १४ ॥
पाषाणे शिवपूजायां द्विगुणं फलमीरितम् ।
स्वर्णलिङ्गे च पूजायां शत्रूणां नाशनं मतम् ॥ १५ ॥

---

१४. अथात इत्यादि । आधारभेदेन शिवपूजायाः फलभेदे अन्यत्रोक्तप्रमाणानि । कालोत्तरे—महाभुक्तिप्रदं हैमं राजतं भूतिवर्धनम् । आरकूटं तथा कांस्यं शृणु सामान्यमुक्तिदम् ॥ त्रपुसीसायसं लिङ्गं शत्रूणां नाशने हितम् । कीर्त्तिदं कांस्यजं लिङ्गं राजतं पुष्टिवर्धनम् ॥ पैत्तलं भुक्तिमुक्त्यर्थं मिश्रजं सर्वसिद्धिदम् ॥ इति । शिवनारदसंवादे : पितृणां मुक्तये लिङ्गं पूज्य रजतसम्भवम् । हैमजं सत्यलोकस्य प्राप्तये पूजयेत्पुमान् ॥ पूजयेत्ताम्रजं लिङ्गं पुष्टिकामो हि मानवः । (ताम्रादिलिङ्गन्तु कलीतरपरम्) । तथाच मत्स्यसूक्ते : ताम्रलिङ्गं कलौ नार्चेद्रैत्यस्य सीसकस्य च । रक्तचन्दनलिङ्गञ्च शङ्खकांस्यायसं तथा । तुष्टिकामस्तु सततं लिङ्गं पित्तलसम्भवम् । कीर्त्तिकामो यजेन्नित्यं लिङ्गं कांस्यसमुद्भवम् ॥ शत्रुमारणकामस्तु लिङ्गं लौहमयं सदा । सदा सीसमयं लिङ्गमायुष्कामोऽर्चयेन्नरः ॥ लक्षणसमुच्चयेऽपि : स्थिरलक्ष्मीप्रदं हैमं राजतं चैव राज्यदम् । प्रजावृद्धिकरं राङ्गं ताम्रमायुःप्रवर्द्धनम् ॥ विद्वेषकारकं कांस्यं रीतिजं शत्रुनाशनम् । रोगघ्नं सैसकं लिङ्गमायसं शत्रुनाशनम् ॥ अष्टलौहमयं लिङ्गं कुष्ठरोगक्षयावहम् । त्रिलौहसंभवंलिङ्गं विज्ञानं प्रति सिद्धिदम् ॥ लिङ्गपुराणे : श्रीप्रदं वज्रजं लिङ्गं शिलाजं सर्वसिद्धिदम् । धातुजं धनदं साक्षाद्दारुजं भोगसिद्धिदम् ॥ कालोत्तरे : गन्धपुष्पमयंलिङ्गं तथान्नादिविनिर्मितम् । कस्तूरीसम्भवं लिङ्गं धनाकांक्षी प्रपूजयेत् ॥ लिङ्गं गोरोचनोत्थञ्च रूपकामस्तु पूजयेत् । कान्तिकामस्तु सततं लिङ्गं कुंकुमसम्भवम् ॥ श्वेतागुरुसमुद्भूतं महाबुद्धिविवर्द्धनम् । धारणाशक्तिदं लिङ्ग कृष्णागुरुसमुद्भवम् । इति । गरुडपुराणे च : कस्तूरिकाया द्वौ भागौ चत्त्वारश्चन्दनस्य च । कुंकुमस्य त्रयश्चैव शशिनश्च चतुःसमम् ॥ एतद् वै गन्धलिङ्गन्तु कृत्वा संपूज्य भक्तितः । शिवसायुज्यमाप्नोति बन्धुभिः सहितो नरः ॥ इति । पद्मपुराणे च : पारदञ्च महाभूत्यै सौभाग्याय च मौक्तिकम् । चान्द्रकान्तं मृत्युजित्स्याद्धाटकं सर्वकामदम् ॥ इति । मत्स्यसूक्ते च : विशेषाच्छैलजं मुक्त्यै भुक्तये चानुसङ्गतः । पर्थिवं भुक्तये शस्तं मुक्तये चानुसङ्गतः ॥ एवं वै दारुजं ज्ञेयं चिह्नलिङ्गं तथा पुनः । स्थिरलक्ष्मीप्रदं ज्ञेयं हैमं राज्यप्रदञ्च तत् ॥ पुत्रवृद्धिकरं ताम्रं राङ्गमायुःप्रवर्द्धनम् ॥ इति ।

सर्वसिद्धीश्वरो रौप्ये फलं तस्माच्चतुर्गुणम् ।
ताम्रे पुष्टिं विजानीयात् कांस्ये च धनसञ्चयम् ॥ १६ ॥
पारदस्य च माहात्म्यं पुरैव कथितं मया ।
गङ्गायाश्च लक्षगुणं लाक्षायां रोगवान् भवेत् ॥ १७ ॥
स्फाटिके सर्वसिद्धिः स्यात्तथा मारकते प्रिये ।
लौहलिङ्गे रिपोर्नाशं कामदं भस्मलिङ्गके ॥ १८ ॥
वालुकायां काम्यसिद्धिर्गोमये रितुर्हिसनम् ।
सर्वलिङ्गस्य माहात्म्यं धर्मार्थकाममोक्षदम् ॥ १९ ॥
आधारभेदे यत्पुण्यं चाधिकं कथितं तु ते ।
अतिरिक्तफलान्येतदाधारस्य सुलोचने ॥ २० ॥
शिवस्य पूजनाद् देवि चतुर्वर्गाधिपो भवेत् ।
अष्टैश्वर्ययुतो मर्त्यः शम्भुनाथस्य पूजनात् ॥ २१ ॥
स्वयं नारायणः प्रोक्तो यदि शम्भुं प्रपूजयेत् ।
स्वर्गे मर्त्ये च पाताले ये देवाः संस्थिताः सदा ।
तेषां पूजा भवेद्देवि शम्भुनाथस्य पूजनात् ॥ २२ ॥
स्वर्णपुष्पसहस्रेण यत्फलं लभते नरः ।
तस्माल्लक्षगुणं पुण्यं भग्नैकबिल्वपत्रके ॥ २३ ॥
भग्नैकबिल्वपत्रस्य सहस्रैकेन भागतः ।
मेरुतुल्यसुवर्णेन तत्फलं न हि लभ्यते ॥ २४ ॥
शुद्धाशुद्ध विचारोऽपि नास्ति तच्छिवपूजने ।

---

२४. भग्नैकेत्यादि । अत्र संवादि प्रमाणमुक्तं योगिनीतन्त्रे : विल्वपत्रञ्च माध्यञ्च तमालामलकीदलम् । कह्लारं तुलसञ्चैव पद्मपुन्नागपुष्पकम् ॥ एतत् पर्युषितं न स्याद् यच्चान्यत् कलिकात्मकम् । नीरजस्य च विल्वस्य तुलस्या दलमेव च ॥ न दूष्येच्छिन्नभिन्नञ्च जातिपुष्पञ्च सुन्दरि ॥ इति ।

येन तेन प्रकारेण विल्वपत्रैः प्रपूजनात् ।
सर्वसिद्धियुतो भूत्वा स नरः सिद्ध एव हि ॥ २५ ॥
ब्रह्माण्डमध्ये ये देवास्तद् बाह्ये याश्च देवताः ।
ते सर्वे तृप्तिमायान्ति केवलं शिवपूजनात् ॥ २६ ॥
पुष्पं गन्धं जलं द्रव्यं लिङ्गोपरि नियोजयेत् ।
लिङ्गमध्ये महावह्निः सैव रुद्रः प्रकीर्त्तितः ॥ २७ ॥
रुद्रोपरि क्षिपेद्यत्तु तदेव भस्मतां गतः ॥ २८ ॥
साक्षाद्धोमो महेशानि शिवस्य पूजनाद्भवेत् ।
महायज्ञेश्वरो मर्त्यः शिवस्य पूजनाद्भवेत् ॥ २९ ॥
कुशाग्रमानं यत्तोयं तत्तोयेन यजेद्यदि ।
सत्यं सत्यं हि गिरिजे तज्जलं सागरोपमम् ॥ ३० ॥
पुष्पश्च मेरुसदृशं लिङ्गोपरि नियोजनात् ।
लिङ्गस्य मस्तके देवि यदन्नं परितिष्ठति ॥ ३१ ॥
तदन्नस्य च दानेन क्षितिदानफलं लभेत् ॥ ३२ ॥
एकेन तण्डुलेनैव यदि लिङ्गं प्रपूजयेत् ।
ब्रह्माण्डपात्रसंपूर्णमन्नदानफलं लभेत् ॥ ३३ ॥
एकया दूर्वया वापि योऽर्चयेच्छिवलिङ्गकम् ।
सर्वदेवस्य शीर्षे तु चार्घदानफलं लभेत् ॥ ३४ ॥
सामान्यतोयमानीय यदि स्नायान्महेश्वरम् ।
सार्द्धत्रिकोटितीर्थस्य स्नानस्य फलभाग्भवेत् ॥ ३५ ॥

---

२५. येनेत्यादि । अत्र विशेषमाह वरदातन्त्रे चतुर्थपटले : फलशून्यैर्वृक्षजातैर्विल्वपत्रैर्न चार्चयेत् ॥ इति । त्रिविक्रमसंहितायामपिःअच्छिन्नमूलं तत्पत्रं यो दद्याच्छङ्कराचने । तस्य पूजा वृथा देवि मृतो नरकमाप्नुयात् ॥ इति । लिङ्गार्चनतन्त्रे द्वादशपटलेऽपि : विल्वपत्रं महादेवि कीटादिदोषवर्ज्जितम् । कोमलं मधुरं पत्रं पत्रत्रययुतं शिवे ॥ विल्वपत्रं विना देवि न हि पूजां समाचरेत् ॥ इति । एवञ्च मूलग्रन्थेन सह पर्यालोचनया विशेषवचनानि फलभूयस्त्वशंसीनीति विज्ञायते ।

श्रीचण्डिकोवाच—

तारिणी ब्रह्मणः शक्तिस्त्रिपुरा वैष्णवी परा ।
कथं शाकम्भरी तारा त्रिपुरा शाम्भवी कथम् ॥ ३६ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

काली देहाद्यदा जाता सावित्री वेदमातृका ।
त्रिवर्गदात्री सा देवी ब्रह्मणः शक्तिरेव च ॥ ३७ ॥
गुप्तरूपा महाविद्या शैवी सैकजटा परा ।
तस्माल्लक्ष्मीर्वैष्णवी या त्रिवर्गदायिनी शिवा ॥ ३८ ॥
गुप्तरूपा महाविद्या श्रीमत्त्रिपुरसुन्दरी ।
शाम्भवी परमा माया त्रिपुरा मोक्षदायिनी ॥ ३९ ॥
एकैव हि महाविद्या नाममात्रं पृथक् पृथक् ।
तथैव पुरुषश्चैको नाममात्रविभेदकः ॥ ४० ॥

श्रीचण्डिकोवाच—

मन्त्रधारणमात्रेण तदात्मा तन्मयो भवेत् ।
कथं वा वातुलः सोऽपि कथं वा रोगवान् भवेत् ॥ ४१ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

मन्त्रच्छन्नाद् वातुलत्वं रोगो देहे न जायते ।
मन्त्रच्छन्नं प्रवक्ष्यामि शृणु देवि समाहिता ॥ ४२ ॥
अभक्तिश्चाक्षरे भ्रान्तिर्लुप्तश्छिन्नस्तथैव च ।
ह्रस्वो दीर्घश्च कथनं स्वप्ने तु चाष्टधा स्मृतः ॥ ४३ ॥

---

४३. अभक्तिरित्यादि । अस्यार्थः—अभक्तिः मन्त्रेष्वक्षरबुद्ध्यादिरूपा । तदुक्तं कुलार्णवे द्वादशोल्लासे : गुरौ मनुष्यबुद्धिन्तु मन्त्रे चाक्षरभावनाम् । प्रतिमासु शिलाबुद्धिं कुर्वाणो नरकं व्रजेत् ॥ इति । देवतान्तरमन्त्रप्रशंसया स्वमन्त्रस्याफलत्वबुद्ध्यादिरूपा च ॥ १ ॥ अक्षरे भ्रान्तिः — गुरोः शिष्यस्य वा भ्रान्त्या मन्त्रेषु वर्णवैपरीत्यं वर्णाधिक्यञ्च ॥ २ ॥ लुप्तः—मन्त्रेषु वर्णन्यूनत्वम् ॥ ३ ॥ छिन्नः—मन्त्रान्तर्गत—युक्तवर्णैक-

अभक्त्या नैव सिद्धिः स्यात्कल्पकोटिशतैरपि ।
एवंमन्त्रश्चान्यथा वा चेति भ्रान्त्या च वातुलः ॥ ४४ ॥
लुप्तवर्णे बुद्धिनाशश्छिन्ने नाशो भवेत् किल ।
ह्रस्वोच्चारे व्याधियुक्तो दीर्घजापे वसुक्षयः ॥ ४५ ॥
कथने मृत्युमाप्नोति स्वप्नेऽपि शृणु शैलजे ।
कालिकायाश्च ताराया मन्त्रोऽपि ज्वलदग्निवत् ॥ ४६ ॥
विप्ररूपेण देवेन प्रेमभावेन चेतसा ।
यदि मन्त्रं हरेद्देवि शृणु साधकलक्षणम् ॥ ४७ ॥
सर्वाङ्गे वै भवेज्ज्वाला देहमध्ये विशेषतः ।
तोये शैत्यं न जायेत तथैवौषधसेवने ॥ ४८ ॥
सदा वातुलवत्सर्वं प्रत्यक्षे स्वप्नवद्भवेत् ।
वर्षमध्ये त्रिवर्षे वा मृत्युस्तस्य न संशयः ॥ ४९ ॥

श्रीचण्डिकोवाच—

मन्त्रच्छन्नं चाष्टविधं तव वक्त्राच्छ्रुतं मया ।
यदि दैवाद्भवेद्देव तस्योपायं वदस्व मे ॥ ५० ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

बहुजापात्तथा होमात्कायक्लेशादिविस्तरात् ।
यदि भक्तिर्भवेद्देवि तस्य सिद्धिरदूरतः ॥ ५१ ॥

देशन्यूनत्वम् ॥ ४ ॥ ह्रस्वः—दीर्घस्थाने ह्रस्वप्रयोगः ॥ ५ ॥ दीर्घः—ह्रस्वस्थाने दीर्घप्रयोगः ॥ ६ ॥ यद्यप्येतद्दोषयोरक्षरभ्रान्त्यन्तर्भूतत्वेन पौनरुक्त्यं स्यात्, तथापि पृथकप्रायश्चित्तस्य वक्ष्यमाणत्वाद् अक्षरभ्रान्तिस्तदितरविषया ॥ ६ ॥ कथनम्—अन्येषु स्वीयमन्त्रप्रकाशः ॥ ७ ॥ स्वप्ने त्विति—स्वप्ने ब्राह्मणरूपिदेवेन स्वीयमन्त्रस्य प्रहरणं प्रकर्षेण हरणं तस्मिन् स्वीयमन्त्रप्रकाश इति यावत् । इति ।

५१. अभक्तिजन्यदोषशान्तिमाह : बहुजापादित्यादि (१)

गुरुणा तत्सुतेनैव साधकेन वरानने ।
अक्षरे दूषणं हित्वा पुनर्मन्त्रं प्रकाशयेत् ।। ५२ ॥
गुरुणा तत्सुतेनैव साधकेन समाहितः ।
लुप्तवर्णं समुत्थाप्य पुनर्मन्त्रं प्रकाशयेत् ।। ५३ ।।
चक्रभेदेन षट्कोणं तथैव योनिमुद्रया ।
एकोच्चारे जपेन्मन्त्रं लक्षमेकं वरानने ।
गुर्वादिना महेशानि छिन्नदोषनिकृन्तनम् ॥ ५४ ॥
गुरुणा लक्षजापेन तन्मन्त्रं श्रावयेत् त्रिधा ।
दूषणं ह्रस्वदीर्घस्य शान्तिश्चात्र न संशयः ।। ५५ ॥
गुरुणा तत्सुतेनैव साधकेनैव शैलजे ।
उक्तमार्गेण देवेशि जपेल्लक्षचतुष्टयम् ॥ ५६ ॥
तद्दशांशं हुनेत्पश्चात्तर्पणादि समाचरेत् ॥ ५७ ।।
ततोऽपि यदि नैवाभूत्साधकः स्थिरमानसः ।
चतुर्गुणं हि कर्त्तव्यं शिष्यस्य मुक्तिहेतवे ॥ ५८ ।।
यदि मृत्युर्भवेत्तस्य तथापि मुक्तिभाग् भवेत् ।
कथनस्य दोषशान्तिर्भवत्येवसन. शयः ।। ५९ ।।
स्वप्नेऽपि मन्त्रकथने श्मशाने चैव शैलजे ।
उक्तमार्गेण देवेशि जपेल्लक्षं चतुष्टयम् ॥ ६० ॥
तद्दशांशं हुनेत्पश्चात् तर्पणादि समाचरेत् ।
ततोऽपि यदि नैवाभूत्साधकः स्थिरमानसः ।। ६१ ॥

---

५२. अक्षरभ्रान्तिजन्यदोषशान्तिमाह–गुरुणेत्यादि (२)
५३. लुप्तदोषशान्तिमाह–गुरुणा तदिति (३)
५४. छिन्नादोषशान्तिमाह–चक्रभेदेनेति (४)
५५. ह्रस्वदीर्घदोषशान्तिमाह–गुरुणेति (५-६)
५६. कथनदोषशान्तिमाह–गुरुणा तदिति (७)
६०. स्वप्ने स्वीयमन्त्रप्रकाशजनितदोषशान्तिमाह–स्वप्नेऽपीति (८)

चतुर्गुणं हि कर्त्तव्यं पूर्वोक्तं पूजनश्चरेत् ।
कुजे वा शनिवारे वा प्रथमे गमनश्चरेत् ।
सप्ताहं वा यजेद्देवीं तुरीयं वादिनं यजेत् ।। ६२ ।।
श्मशानसाधनं वक्ष्ये शृणु चैकाग्रचेतसा ।
स्वर्णं रौप्यं तथा वस्त्रं दत्त्वा वरणमाचरेत् ॥ ६३ ।।
स्वर्णपीठं प्रदातव्यं चतुरङ्गुलिविस्तृतम् ।
भोगयोग्यं प्रदातव्यं मधुपर्कं यथोदितम् ॥ ६४ ॥
राजपत्नी येन तुष्टा तोषयेत् तेन वाससा ।
अलङ्कारं यथायोग्यं तत्र तत्र नियोजयेत् ॥ ६५ ॥
नैवेद्यं विविधं रम्यं नानाद्रव्यसमन्वितम् ।
सामिषान्नं गुडं छागं सुरापिष्टकपायसम् ॥ ६६ ॥
भोग्यद्रव्यं जले दद्याद्यदि भोक्ता न तिष्ठति ।
एवं पूजां समाप्यादौ शिवपूजां समाचरेत् ।। ६७ ॥
षोडशैरुपचारैश्च लिङ्गानाश्चैकविंशतिम् ।
अष्टोत्तरशतेनैव बिल्वपत्रैः सचन्दनैः ॥ ६८ ॥
प्रत्येकं पूजयेन्मत्रं गजान्तकसहस्रकम् ।
सहस्रं होमयेत् पश्चाद्बिल्वपत्रैर्वरानने ॥ ६९ ।।
एवं कृते लभेच्छान्ति दीर्घायुर्नात्र संशयः ॥ ७० ।।

इति श्रीमातृकाभेदतन्त्रे हरगौरीसंवादे द्वादशः पटलः ।। १२ ।।

---

६९. प्रत्येकमित्यादि । एकविंशतिशिवलिङ्गानि सचन्दनाष्टोत्तरशतविल्वपत्रैः प्रत्येकं पूजयित्वा शिवषडक्षर-मन्त्रमष्टोत्तरसहस्रं जपेत् । ततश्च साज्यविल्वपत्रैः सहस्रं जुहुयात् । विशेषेण कथनाद्दशांशबाधः । इति ।

७०. एवं कृत इति । अत्रापि स्वस्यासामर्थ्ये गुर्वादिनैतत् कारयितव्यमिति बोध्यम् ।

त्रयोदशः पटलः

श्रीचण्डिकोवाच—

शृणु नाथ परानन्द परापरजगत्पते ।
इदानीं श्रोतुमिच्छामि मालायाः कीदृशो जपः
का माला कस्य देवस्य तद्वदस्य समाहितः ॥ १ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

वैष्णवे तुलसीमाला गजदन्तैर्गणेश्वरे ।
कालिकाया महामन्त्रं जपेद् रुद्राक्षमालया ॥ २ ॥
तारायाश्च जपेन्मन्त्री महाशङ्खाख्यमालया ।
महाशङ्खाख्यमालायां सर्वां विद्यां जपेत् सुधीः ॥ ३ ॥

---

२. वैष्णव इत्यादि। अत्र प्रमाणम् : सुवर्णमणिभिर्मालां स्फाटिकीं शङ्खनिर्मिताम् । प्रवालैरेव वा कुर्यात् पुत्रजीवं विवर्जयेत् ॥ पद्माक्षञ्चैव रुद्राक्षं भद्राक्षञ्च विशेषतः । रक्तचन्दनमाला तु भोगदा मोक्षदा भवेत् ॥ वैष्णवे तुलसीमाला गजदन्तैर्गणेश्वरे । त्रिपुराया जपे शस्ता रुद्राक्षै रक्तचन्दनैः ॥ इति मुण्डमालातन्त्रोक्तं संवदत्यत्र । तत्रापि मणिसंख्यामाह योगिनीतन्त्रे : मणिसंख्यां महादेवि मालायाः कथयामि ते । पञ्चविंशतिभिर्मोक्षं पुष्ट्यै तु सप्तविंशतिः ॥ त्रिंशद्भिर्धनसिद्धिः स्यात् पञ्चाशन्मन्त्रसिद्धये । अष्टोत्तरशतैः सर्वसिद्धिरेव महेश्वरि ॥'''दन्तमाला जपे कार्या गले धार्या नृणां शुभा । दशनैर्यदि कर्त्तव्या संख्या दन्तस्य ते प्रिये ॥ इति ।

३. तारया इत्यादि। अत्र संवादि प्रमाणं मुण्डमालायाम् : महाशङ्खमयी माला नीलसारस्वते विधौ । इति । ताराकल्पेऽपि : अचिराद् विहिता सिद्धिर्महाशङ्खाख्यमालया । महाशङ्खमयी माला ज्ञेया तारामनौ प्रिये ॥ इति च ।

उक्तञ्च नित्यातन्त्रे प्रथमपटले : समाश्रित्य महाशङ्खमालां वीरपदं व्रजेत् । इति । अत एव महेशानि अस्थिमाला गले मम । इति च । योगिनीतन्त्रे द्वितीयपटलेऽपि : वर्णमाला शुभा प्रोक्ता सर्वमन्त्रप्रदीपनी । तस्याः प्रतिनिधिर्देवि महाशङ्खमयी शुभा ॥ महाशङ्खः करे यस्य तस्य सिद्धिरदूरतः । तदभावे वीरवन्द्ये स्फाटिकी सर्वसिद्धिदा ॥ इति ।

अकस्माद्वै महासिद्धिर्महाशङ्खाख्यमालया ।
तथैव सकला विद्या महाशङ्खे वसेत् सदा ॥ ४ ॥
स्फाटिकी सर्वदेवस्य प्रवालैः सकलां जपेत् ।
स्वर्णरौप्यसमुद्भूतां सर्वदेवेषु योजिताम् ॥ ५ ॥
कालिकायाश्च सुन्दर्या रुद्राक्षैः प्रजपेत् सदा ।
भैरव्याः प्रजपेन्मन्त्री शङ्खपद्माख्यया प्रिये ॥ ६ ॥
श्मशाने धुस्तुरैर्मालां जपेद्धूमावतीविधौ ।
इति ते कथितं कान्ते महामालाविनिर्णयम् ॥ ७ ॥
अथ ग्रन्थिं प्रवक्ष्यामि शृणु कान्ते समाहिता ।
येन माला सुसिद्धा च नृणां सर्वफलप्रदा ॥ ८ ॥

---

४. अकस्मादित्यादि : अत्र च संवादि प्रमाणमुक्तं गुप्तसाधनतन्त्रे एकादशपटले : महाशङ्खाख्यमालायां यो जपेत् साधकोत्तमः । अणिमादिविभूतीनामीश्वरो नात्र संशयः ॥......यदि भाग्यवशाद्देवि महाशङ्खश्च लभ्यते । स सिद्धः स गणः सोऽपि स च विष्णुर्न संशयः ॥ तदैव सहसा सिद्धिर्नात्र कार्या विचारणा ॥ इति ।

७. श्मशान इत्यादि : अत्र संवादि प्रमाणमुक्तं मुण्डमालातन्त्रे : श्मशानधुस्तुरैर्माला ज्ञेया धूमावतीविधौ । इति ।

८. अथ ग्रन्थिमित्यादि : ग्रन्थौ सूत्रादिनियममप्याह सनत्कुमारतन्त्रे : कार्पाससम्भवं सूत्रं धर्म्मकामार्थमोक्षदम् । तच्च विप्रेन्द्रकन्याभिर्निर्मितञ्च सुशोभनम् ॥ श्वेतं रक्तं तथा कृष्णं पट्टसूत्रमथापि च । शान्तिवश्याभिचारेषु मोक्षैश्वर्यजयेषु च ॥ शुक्लं रक्तं तथा पीतं कृष्णं वर्णेषु च क्रमात् । सर्वेषामेव वर्णानां रक्तं सर्वेप्सितिप्रदम् ॥ त्रिगुणंत्रिगुणीकृत्य ग्रथयेच्छिल्पशास्त्रतः । एकैकं मातृकावर्णं सतारं प्रजपन् सुधीः ॥ मालामादाय सूत्रेण ग्रथयेन्मध्यमध्यतः । ब्रह्मग्रन्थिं विधायेत्थं मेरुञ्च ग्रन्थिसंयुतम् ॥ ग्रथयित्वा पुरी मालां ततः संस्कारमारभेत् ॥ एकवीराकल्पे च : मातृकावर्णतो ग्रन्थिं विद्यया वाथ कारयेत् । सुवर्णादिगुणैर्वापि ग्रथयेत् साधकोत्तमः ॥ इति ॥

ग्रन्थिनियमश्च एकवीराकल्पे : ब्रह्मग्रन्थिं ततो दद्यान्नागपाशमथापि वा । इति । छन्दःसारेऽपि : त्रिरावृत्तिग्रन्थिकेन तथार्धेन विधीयते । सार्द्धद्वयावर्त्तनेन ग्रन्थिं कुर्याद्यथा दृढम् ॥ कालिकापुराणे च : ब्रह्मग्रन्थियुतं कुर्यात् प्रतिबीजं यथास्थितम् ।

मालायाश्चाधिका कान्ते ग्रन्थिश्चैका फलप्रदा ।
एकपञ्चाशिकायाश्च मालायां परमेश्वरि ॥ ९ ॥
ब्रह्मग्रन्थियुतां मालां सार्द्धद्वितयवेष्टिताम् ।
सपादवेष्टनं देवि नागपाशं मनोहरम् ॥ १० ॥
सर्वदेवस्य मालायां सर्वत्र परमेश्वरि ।
ब्रह्मग्रन्थिं विधायेत्थं नागपाशमथापि वा ॥ ११ ॥
मालायां त्वधिकां देवि चैकां ग्रन्थिं प्रदापयेत् ।
मूलेन ग्रथितं कुर्यात् प्रणवेनाथवा प्रिये ॥ १२ ॥
ग्रन्थिमध्ये च गुटिकां कुर्यादतिमनोहराम् ।
सूत्रद्वयं महेशानि मिलनं कारयेत्ततः ॥ १३ ॥
मेरुञ्च ग्रथनं कुर्यात्तदूर्ध्वे ग्रन्थिसंयुतम् ।
एवं मालां विनिर्माय गोपयेद्बहुयत्नतः ॥ १४ ॥

अथवा ग्रन्थिरहितं दृढरज्जुसमन्वितम् ॥ एवं निर्माय मालां वै शोधयेन्मुनिसत्तम ॥ इति ।

९. मालाया इत्यादि : माला कीदृशी कर्त्तव्या इत्यपेक्षायामुक्तं गुप्तसाधनतन्त्रे एकादशपटले : गोपुच्छसदृशीं कुर्यादथवा सर्परूपिणीम् । स्थूला सूक्ष्मा च पर्यन्तं क्रमेण ग्रथनञ्चरेत् ॥ मूलेन ग्रथनं कार्यं प्रणवेनाथवा प्रिये । ब्रह्मग्रन्थिं प्रयत्नेन दद्यात् साधकसत्तमः ॥ सूत्रद्वयं परेशानि मिलितं कारयेत् ततः । मेरुञ्च ग्रथनं कार्यं तदूर्ध्वे ग्रन्थिसंयुतम् ॥ समीपे गुरुदेवस्य संस्कारमाचरेत् सुधीः । स्थूलावधि जपेन्मन्त्रं सूक्ष्मभागे समापयेत् पुच्छावधि जपाद्देवि सिद्धिहानिः प्रजायते ॥ इति ।

१४. मेरुञ्चेत्यादि । अत्र संवादि प्रमाणम् एकवीराकल्पे—कवचेनाथ बध्नीयान्मालां ध्यानपरायणः । सर्वशेषं ततो मेरुं सूत्रद्वयसमन्वितम् ॥ ग्रथयेत्तारयोगेण बध्नीयात् साधकोत्तमः । इति । गौतमीये च : मुखे मुखञ्च संयोज्य पुच्छे पुच्छञ्च योजयेत् । गोपुच्छसदृशी माला यद्वा सर्पाकृतिर्भवेत् ॥ मुखपुच्छनियमश्च छन्दःसारे : रुद्राक्षस्योन्नतं प्रोक्तं मुखं पुच्छन्तु निम्नगम् । कमलाक्षस्य सूक्ष्मांशं सबिन्दुद्वितयं मुखम् ॥ सबिन्दुकस्य स्थूलांशं पुच्छं श्लक्ष्णमिति स्थितम् । एवं ज्ञात्वा मुखं पुच्छं रुद्राक्षाम्भोरुहाक्षयोः ॥ तत्सजातीयमेकाक्षं मेरुत्वेनाग्रतो न्यसेत् । एकैकं मणिमादाय ब्रह्मग्रन्थिं प्रकल्पयेत् ॥ एकैकं मातृकावर्णं ग्रथनादौ तु संजपेत् ॥ इति ।

कम्पनं धूननं शब्दं नैव तत्र प्रकाशयेत् ।
करभ्रष्टं तथा छिन्नं महाविघ्नस्य कारणम् ॥ १५ ॥
कम्पने सिद्धिहानिः स्याद्धूननं बहुदुःखदम् ।
शब्दे जाते भवेद्रोगः करभ्रष्टाद्विनाशकृत् ॥ १६ ॥
छिन्नसूत्रे भवेन्मृत्युस्तस्माद्यत्नपरो भवेत् ।
एवं ज्ञात्वा महेशानि शान्तिस्वस्त्ययनं चरेत् ॥ १७ ॥
कम्पने यो जपेन्मत्रं यदि सिद्धिं प्रयच्छति ।
यत्नेन गुरुमानीय द्वाविंशदुपचारतः ॥ १८ ॥
कुम्भस्थापनकं कृत्वा पूजयेदिष्टदेवताम् ।
ततो हुनेद्बिल्वपत्रैरष्टोत्तरशताहुतिम् ॥ १९ ॥
त्रिमध्वक्तेन विधिना धूननेऽपि च सुन्दरि ।
सशब्दे जपने चण्डि ह्येवं कुर्याद्विचक्षणः ॥ २० ॥
करभ्रष्टे तथा छिन्ने पुरश्चरणमाचरेत् ।
जपाद्यन्ते यजेद्देवीं षोडशैरुपचारकैः ॥ २१ ॥

---

१५. कम्पनमित्यादि : अत्र संवादि प्रमाणन्तु मालाशोधनमधिकृत्योक्तं योगिनीहृदये : होमकर्म ततः कुर्याद्देवताभावसिद्धये । अष्टोत्तरशतं हुत्वा सम्पाताज्यं विनिक्षिपेत् ।। होमकर्मण्यशक्तश्चेद् द्विगुणं जपमाचरेत् । नान्यमन्त्रं जपेन्मन्त्री कम्पयेन्न विधूनयेत् ।। कम्पनात् सिद्धिहानिः स्याद् धूननं बहुदुःखदम् । शब्दे जाते भवेद्रोगः करभ्रष्टा विनाशकृत् ।। छिन्ने सूत्रे भवेन्मृत्युस्तस्माद् यत्नपरो भवेत् । जपान्ते कर्णदेशे वा उच्चदेशेऽथवा न्यसेत् ।। इति । कम्पनं जपकर्त्तुः शरीरस्य, धूननं मालाया इति केचिद् व्याचक्षते ।

२१. करभ्रष्ट इत्यादि : अत्र—जीर्णे सूत्रे पुनः सूत्रं ग्रथयित्वा शतं जपेत् । प्रमादात् पतिता हस्ताच्छतमष्टोत्तरं जपेत् । जपेन्निषिद्धसंसर्गे क्षालयित्वा यथोदितम् । इति इति वैशम्पायनसंहितोक्तप्रमाणम् । छिन्ने सूत्रे पुनः सूत्रं ग्रथयित्वा शतं जपेत् । इति कुब्जिकातन्त्रोक्तप्रमाणञ्चोपजीव्य यदुक्तं तन्त्रसारकृता 'छिन्नेऽपि अष्टोत्तरशतजपः कार्यः, करभ्रष्टच्छिन्नयोस्तुल्यत्वादिति', तत्तु ग्रन्थमेतमनालोच्यैवेति सुधीभिश्चिन्तनीयम् ।

प्रत्यहं प्रजपेन्मन्त्रं प्रत्यहं बलिदानकम् ।
पञ्चाङ्गस्य प्रमाणेन सर्वकर्म समापयेत् ॥ २२ ॥
दरिद्रः परमेशानि यदि विघ्नपरायणः ।
आद्यन्ते महतीं पूजां दिक्सहस्रं जपेन्मनुम् ॥ २३ ॥
सहस्रैकं हुनेत् पश्चात् सर्वविघ्नस्य शान्तये ।
कुम्भतोयैः स्नापयित्वा पुनर्मालां प्रदापयेत् ॥ २४ ॥
अनेनैव विधानेन विघ्नजालैर्न लिप्यते ॥ २५ ॥

इति श्रीमातृकाभेदतन्त्रे हरगौरीसंवादे त्रयोदशः पटलः ॥ १३॥

पुरश्चरणमिति ।—पुरश्चरविधिश्चोक्तस्तन्त्रसारे : "कुलार्णवे'''एवं जपं पुरा कृत्वा गन्धाक्षतकुशोदकैः । जपं समर्पयेद्देव्या वामहस्ते विचक्षणः ॥ जपान्ते प्रत्यहं मन्त्री होमयेत् तद्दशांशतः । तर्पणञ्चाभिषेकञ्च तत्तद्दशांशतो मुने ॥ प्रत्यहं भोजयेद् विप्रान् न्यूनाधिकप्रशान्तये ॥ तथा होमाद्यशक्तौ च योगिनीहृदये : होमकर्मण्यशक्तानां विप्राणां द्विगुणो जपः" । इत्यादिना । गन्धर्वतन्त्रेऽष्टाविंशतिपटले च'''जपसंख्यादशांशतः । यथोक्तविहिते कुण्डे जुहुयात्संस्कृतेऽनले ॥ अथवा प्रत्यहं जप्त्वा जुहुयात्तद्दशांशतः । तथा होमदशांशन्तु जले सम्पूज्य देवताम् ॥ तर्पयामीति मन्त्रान्ते प्रोक्ताभिर्मूर्द्धि तर्पयेत् । जपो होमस्तर्पणञ्च पूजा ब्राह्मणभोजनम् ॥ पूर्वपूर्वदशांशेन कुर्यात् पञ्चाङ्गसंयुतम् । स्वाभिषेकाघमर्षौ च सूर्यार्घ्यं जलपानकम् । प्राणायामं ततः कुर्यात् पूर्वपूर्वदशांशतः । दशाङ्गोपासनं भक्त्या पुरश्चरणमुच्यते ॥ तत् पुरश्चरणं नाम मन्त्रसिद्ध्यर्थमात्मनः । यथोक्तं नियमं कृत्वा स्वकल्पोक्तजपस्य च ॥ करणं विजयान्तं तत् प्रोक्तं देशिकसत्तमैः । तदन्ते महतीं पूजां कुर्याद् ब्राह्मणभोजनम् ॥ गुरुं सन्तोषयेदेवं मन्त्रः सिद्ध्यन्ति मन्त्रिणः । होमकर्मण्यशक्तानां विप्राणां द्विगुणो जपः ॥ इति ।

२३. दिक्सहस्रमिति : दशसहस्रमित्यर्थः ।

२४. सहस्रैकमिति : अत्रापि होमाद्यशक्तौ होमसंख्याद्विगुणजपादिकं कर्त्तव्यमिति बोध्यम् ।

चतुर्दशः पटलः

श्रीचण्डिकोवाच—

मन्त्रधारणमात्रेण तत्क्षणे तन्मयो भवेत् ।
जीवात्मा कुण्डलीमध्ये प्रदीपकलिका यथा ॥ १ ॥
निजेष्टदेवतारूपा देहसंस्था च कुण्डली ।
भुज्यते सैव देहस्था का चिन्ता साधकस्य च ।
तन्मे ब्रूहि महादेव यद्यहं तव वल्लभा ॥ २ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

भोगस्तु त्रिविधो देवि दिव्यवीरपशुक्रमात् ।
निर्लिप्तो दिव्यभावस्थः कुण्डली भुज्यते यदि ॥ ३ ॥
अजिह्वान्ता कुण्डलिनी वीरस्य वीरवन्दिते ।
महादेव्याः प्रीतये च प्रसादं भुज्यते पशुः ॥ ४ ॥
द्विजातेर्दिव्यभावश्च सदा निर्वाणदायकः ।
विप्रो वीरश्च निर्वाणी भवत्येव न संशयः ॥ ५ ॥
सायुज्यादि महामोक्षं नियुक्तं क्षत्रियादिषु ।
पशुना भक्तियुक्तेन प्रसादं भुज्यते यदि ॥ ६ ॥

---

३. भोगस्त्वित्यादि : रुद्रयामले षष्ठपटले भावत्रयमुक्तमनुलोमक्रमेण, यथा—आदौ भावं पशोः कृत्वा पश्चात् कुर्यादवश्यकम् । वीरभावं महाभावं सर्वभावोत्तमोत्तमम् ॥ तत्पश्चादतिसौन्दर्यं दिव्यभावं महाफलम् । कुर्याद्भावत्रयं दिव्यं भावसाधनमुत्तमम् ॥ इति । अत्र च भावस्य प्रातिलोम्येन कथनेऽपि क्रमशब्दोपादानं भोगस्य क्रमापकर्षज्ञापनार्थम् । तथाच दिव्यभावे सर्वोत्कर्षेण भोगः, ततः क्रमेण तस्य ह्रास इति सुधीभिर्विवेच्यम् ॥

स्वर्गभोगी भवत्येव मरणे नाधिकारिता ।
जन्मान्तरमवाप्नोति महादेव्याः प्रसादतः ।। ७ ।।
दिव्यवीरमते दृष्टिर्जायते नात्र संशयः ।
दिव्यवीरप्रसादेन निर्वाणी नात्र संशयः ।। ८ ।।
प्रसादभोगी यो देवि स पशुर्नात्र संशयः ।
मरणे नाधिकारोऽस्ति पशुभावस्थितस्य च ।। ९ ।।
नैव मुक्तिर्भवेत्तस्य जन्म चाप्नोति निश्चितम् ।। १० ।।

श्रीचण्डिकोवाच—

वद मे परमेशान दिव्यवीरस्य लक्षणम् ।
यत्कृते दिव्यवीरस्य महामुक्तिर्भविष्यति ॥ ११ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

साक्षाद् ब्रह्ममयी देवी चाभिशप्ता च वारुणी ।
शापमोचनमात्रेण ब्रह्मरूपा सुधा परा ॥ २१ ॥
निवेदनान्महादेव्यै तत्तद्देवी भवेत् किल ।
मूलाधारात्कुण्डलिनीमाजिह्वान्तां विभावयेत् ॥ १३ ॥

---

८. दिव्यवीरेत्याति । दिव्यस्य वीरस्य च लक्षणमुक्तं कामाख्यातन्त्रे चतुर्थपटले : दिव्यः सर्वमनोहारी मितवादी स्थिरासनः । गभीरः श्लिष्टवक्ता च शतावधानकः सुखी ।। गुरुपादाम्बुजे भीरुः सर्वत्र भयवर्ज्जितः । सर्वदर्शी सर्ववक्ता सर्वदुष्टनिवारकः ।। सर्वगुणान्वितो दिव्यः सोऽहं किं बहुवाक्यतः ।। इति । निर्भयो भयदो वीरो । गुरुभक्तिपरायणः । वाचालो बलवाञ्छुद्धः पञ्चतत्वे सदा रतिः ।। महोत्साहो महाबुद्धिर्महासाहसिकोऽपि च । महाशयः सदा देवि साधूनां पालने रतः ।। तमोमयः सदा वीरो विनयेन महोत्सुकः । एवं बहुगुणैर्युक्तो वीरो रुद्रः स्वयं प्रिये ।। इति च ।

९. प्रसादेत्यादि । अत्र संवादि प्रमाणमुक्तं कामाख्यातन्त्रे चतुर्थपटले : य उक्तः पशुभावो हि कलौ कस्तस्य पालकः । पञ्चतत्वं न गृह्णाति तत्र निन्दां करोति न ।। शिवेन गदितं यत्तु तत्सत्यमिति भावयन् ।...यदि चंक्रमणे शक्तः खडगधारे सदा नरः पश्चाचारं सदा कुर्यात् किन्तु सिद्धिर्न जायते ।। इत्यादि ।

तन्मुखे दानमात्रेण ज्ञानवान् साधको भवेत् ।
यथैव कुण्डली देवी देहमध्ये व्यवस्थिता ॥ १४ ॥
तथैव वारुणीं ध्यायेत् कलाङ्गे स्वेष्टदेवताम् ।
कुण्डल्या समभावेन शक्तिवक्त्रे प्रदापयेत् ॥ १५ ॥
आत्मोच्छिष्टं महापूतं तन्मुखात् परमामृतम् ।
अवश्यमेव गृह्णीयात् तादात्म्येन वरानने ॥ १६ ॥
उत्सृष्टादिविचारोऽपि कदाचिन्नास्ति ब्रह्मणि ।
गङ्गातोयं परं ब्रह्म प्रसादं कस्य तद्वद ॥ १७ ॥
गङ्गासागरतोयं वा प्रसादं कस्य वा भवेत् ।
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि तज्जले स्नानमात्रतः ॥ १८ ॥
मुक्तिभागी भवेन्मर्त्यः स्नानावगाहनात् किल ।
पादादिमस्तकान्तं वैं स्नानकाले प्रमज्जति ॥ १९ ॥
पादस्पर्शो न दोषाय परंब्रह्मणि शैलजे ।
परमात्मनि लीने च तथैव परमेश्वरि ॥ २० ॥
इति ते कथितं देवि दिव्यवीरस्य लक्षणम् ।
वीरतन्त्रे च कथितं माहात्म्यं प्राणवल्लभे ॥ २१ ॥
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि साधिकायाश्च लक्षणम् ।

---

१५. शक्तिवक्त्रे इति । अत्र विशेषस्तु निरुत्तरतन्त्रे पञ्चमपटले : निजशक्तिं विना देवि शक्त्युच्छिष्टं पिबेद् यदि । रौरवे नरके घोरे यावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ एकासने वसेद् यस्तु भुञ्जीत चैकभाजने । परस्परमुखस्पर्शे स याति नरकं ध्रुवम् ॥ एकासनस्थो यो वीरो दिव्यो वा कुलसुन्दरि ॥ सुधां पीत्वा वीरचक्रे रौरवं नरकं व्रजेत् ॥ महासिद्धीश्वरो वापि भुङ्क्ते पीत्वा परस्परम् । सिद्धिहानिं पुरस्कृत्य स याति नरकं ध्रुवम् ॥ विना शक्तिं पिबेद् द्रव्यं वीरो गुरुपरायणः । तथापि नरके घोरे पतत्येव न संशयः । शक्त्यभावे कुलेशानि तद् द्रव्यं जलतः क्षिपेत् । गुर्वभावे च तद् द्रव्यं जलतो विनिवेदयेत् । इति ॥

दिव्यशक्तिर्वीरशक्तिर्गुरुशक्तिस्तथा परा ॥ २२ ॥
कुलशक्तिः कामिनी च नवशक्तिः कुमारिका ।
श्रीगुरुं पूजयेद्भक्त्या स्वदेहदानपूर्वकम् ॥ २३ ॥

अन्यथा तु स्वदेहस्य निग्रहो जायते ध्रुवम् ।
सप्तजन्मनि सा देवी पुक्कसी पतिवर्ज्जिता ॥ २४ ॥

शिवं मत्वा स्वकान्तञ्च पूजासाधनमाचरेत् ।
कदाचिन्न यजेच्चान्यं पुरुषं परमेश्वरि ॥ २५ ॥

अन्यस्य यजनाच्चण्डि सर्वनाशो भवेद् ध्रुवम् ।
कान्तस्यायुर्विहीनत्वं विपत्तिश्च पदे पदे ॥ २६ ॥

धननाशो भवेन्नित्यं देव्याः क्रोधश्च जायते ।
अवश्यं पूजयेन्नित्यं गुरुदेवं सनातनम् ॥ २७ ॥

भद्राभद्रविचारञ्च या करोति गुरुस्थले ।
तस्या मन्त्रं क्रोधयुक्तं विपत्तिश्च पदे पदे ॥ २८ ॥

वरं जनमुखान्निन्दा वरं प्राणान् परित्यजेत् ।
तथापि पूजयेद्देवं साक्षान्निर्वाणदायकम् ॥ २९ ॥
सदा भयञ्च कापट्यं वर्जयेद् गुरुपूजने ॥ ३० ॥

श्रीगुरोस्तेजसं भक्त्या यदि धारणमाचरेत् ।
सत्यं सत्यं पुनः सत्यं काशी सा नात्र संशयः ॥ ३१ ॥

अभक्त्या परमेशानि यदि धारणमाचरेत् ।
जपपूजादिकं तस्याः सन्दहेत् तेन तेजसा ॥ ३२ ॥

श्चण्डिकोवाच--

सपत्नीकं यजेद्देवं गुरुं निर्वाणदायकम् ।
तस्य सङ्गं परित्यज्य कथमात्मनियोजनम् ॥ ३३ ॥

श्रीशङ्कर उवाच—

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि गुरोराज्ञानुसारतः ।
धारयेत्तेजसं भक्त्या स्वयं लिप्साविवर्जिता ॥ ३४ ॥

गुरुपत्न्याश्चात्मजश्च श्रीगुरोरात्मजो यतः ।
गुरुपत्नी गुरुः साक्षाद् गुरुपुत्रो न संशयः ॥ ३५ ॥

एकस्य पूजनात् कान्त उभयोः पूजनं भवेत् ।
गुरुपुत्रो गणेशश्च गुरुपुत्रः षडाननः ॥ ३६ ॥

एकं गुरुसुतं कान्ते पूजने या सदा रता ।
अन्यं गुरुसुतं कान्ते पूजयेन्न कदाचन ॥ ३७ ॥

वीरं वा दिव्यमूर्त्तिं वा कदाचिन्न हि पूजयेत् ।
एकस्य पूजनाद्देवि महासिद्धीश्वरो भवेत् ॥ ३८ ॥

उभयोस्त्रीणि चत्वारि या नारी पूजनञ्चरेत् ।
तस्याः समस्तं विफलं ध्यानादि-जप-पूजनम् ॥ ३९ ॥

यदि भाग्यवशाद्देवि एकं गुरुसुतं लभेत् ।
मनोज्ञं शास्त्रवेत्तारं निग्रहानुग्रहे रतम् ॥ ४० ॥

सुन्दरं यौवनोन्मत्तं गुरुतुल्यं जितेन्द्रियम् ।
प्राणान्तेऽपि च कर्त्तव्यं पूजनं मोक्षदायकम् ॥ ४१ ॥
नो यजेद्यदि मोहेन सैव पापमयी भवेत् ॥ ४२ ॥

इति श्रीमातृकाभेदतन्त्रे हरगौरीसंवादे चतुर्द्दशः पटलः ॥ १४ ॥

अथ श्रीमद्गुरुपादुकास्तोत्रम्

ब्रह्मरन्ध्रसरसीरुहोदरे नित्यलग्नमवदातमद्भुतम् ।
कुण्डलीविवरकाण्डमण्डितं द्वादशार्णसरसीरुहं भजे ॥ १ ॥

तस्य कन्दलितकर्णिकापुटे क्लृप्तरेखमकथादिरेखया ।
कोणलक्षितहलक्षमण्डलीभावलक्ष्ममबलालयं भजे ॥ २ ॥

तत्पुटे पटुतडित्कडारिमस्पर्द्धमानमणिपाटलप्रभम् ।
चिन्तयामि हृदि चिन्मयं वपुर्बिन्दुनादमणिपीठमण्डलम् ॥ ३ ॥

ऊर्ध्वमस्य हुतभुक्शिखासखं तद्विलासपरिबृंहणास्पदम् ।
विश्वघस्मरमहोत्सवोत्कटं व्यामृषामि युगमादिहंसयोः ॥ ४ ॥

तत्र नाथचरणारविन्दयोः कुङ्कुमासवझरीमरन्दयोः ।
द्वन्द्वमिन्दुकरकन्दशीतलं मानसं स्मरति मङ्गलास्पदम् ॥ ५ ॥

निषक्तमणिपादुकानियमिताघकोलाहलं
स्फुरत्किशलयारुणं नखसमुल्लसच्चन्द्रकम् ।
परामृतसरोवरोदितसरोजसद्रोचिषं
भजामि शिरसि स्थितं गुरुपदारविन्दद्वयम् ॥ ६ ॥

पादुकापञ्चकस्तोत्रं पञ्चवक्त्राद् विनिर्गतम् ।
षडाम्नायदलोपेतं प्रपञ्चे चातिदुर्लभम् ॥ ७ ॥

इति श्रीमातृकाभेदतन्त्रे सर्वतन्त्रोत्तमोत्तमे हरगौरीसंवादे श्रीशिववक्त्राद्
विनिर्गतं श्रीमद्गुरुपादुकास्तोत्रं समाप्तम् ।

---

१. स्तोत्रमिदं कुलमूलावतारकल्पसूत्रटीकायामिति प्राणतोषण्यामुक्तम् । तत्रादौ श्लोकोऽयमधिको वर्त्तते:—आदि कादि किल थादितारकं वर्णमण्डलमखण्डसिद्धिदम् । अन्तरुल्लसितहक्षलाक्षरं लक्षयन्ति पशवः कथं शिवे ।

मातृकाभेदतन्त्रस्य मातृकानुसारिणी
श्लोकानुक्रमणी

श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः	श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः
		अन्यस्य यजनाच्चण्डि	७४
अकस्माद् वै महासिद्धि	६७	अपरे परमेशानि	७
अग्राह्यं तव निर्माल्य	१४	अभक्तिश्चाक्षरे भ्रान्तिः	६२
अंगुल्यामंगुरी देया	५४	अभक्त्या नैव सिद्धिः स्यात्	६३
अज्ञानतिमिरान्धस्य	३४	अभक्त्या परमेशानि	७४
अत एव महेशानि	१५	अभावे पूजयेद् देवीं	५३
अत एव महेशानि	४७	अलक्तकयुतं वापि	१९
अत एव हि देवेशि	१३	अलङ्कारं यथायोग्यं	२८
अतिस्नेहेन देवेशि	२८	अलङ्कारं यथाशक्ति	४३
अथ ग्रन्थिं द्रवक्ष्यामि	६७	अलङ्कारविचित्रैश्च	४५
अथवा धारयेत् सूत्रं	५६	अवश्यं पञ्चतत्त्वेन	२८
अथवा परमेशानि	५६	अवश्यं लभते शान्तिं	३०
अथवा परमेशानि	२२	अशीतितोलकं मानं	३
अथवा परमेशानि	२०	अश्वमेधसहस्रेण	५५
अथवापि च ग्रीवाया	५६	अष्टोत्तरशतं मूल–	३६
अथर्वी धारयेद् यज्ञ	५६	अस्य पुष्पस्य माहात्म्यं	७
अथातः संप्रवक्ष्यामि	३२	आजिह्वान्ता कुण्डलिनी	७१
अथातः संप्रवक्ष्यामि	५९	आत्मोच्छिष्टं महापूतं	७३
अथातः संप्रवक्ष्यामि	५७	आदावृष्यादिसूत्रेण	२९
अनेनैव विधानेन	५५	आधारभेदे यत् पुण्यं	६०
अनेनैव विधानेन	७०	आनीय पारदं देवि	२१
अन्यत् सर्वं समानं हि	५४	आनीय बहुयत्नेन	३
अन्यथा तु स्वदेहस्य	७४	आम्रपुष्पं तद्द्विगुणं	४
अन्यथा विफला पूजा	५८	आलिङ्गाग्रमधोनालं	१०

श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः	श्लोकाः	पृष्ठाङ्का
आवाहनं ततो मुद्रां	२९	एतन्मध्ये महाज्ञानं	१५
इति ते कथितं कान्त	१०	एतन्मध्ये महेशानि	६
इति ते कथितं कान्ते	९	एतन्मन्त्रं महेशानि	२३
इति ते कथितं कान्ते	१८	एतत् संकेतमज्ञात्वा	५६
इति ते कथितं कान्ते	५८	एतत् सुगुप्तभेदं हि	२७
इति ते कथितं देवि	७३	एवं कृते ब्रह्मरूपः	९
इदं कवचमज्ञात्वा	३६	एवं कृते महासिद्धि	२८
इदं स्तोत्रं महेशानि	३४	एवं कृते महेशानि	३१
इदानीं सुन्दरीं देवीं	३२	एवं कृते लभेच्छान्तिं	६५
इदानीं स्त्रीगुरोः स्तोत्रं	३३	एवं कृते वह्नियोगे	२२
इमं मन्त्रं महेशानि	४३	एवं कृत्वा महेशानि	४४
ईशकुम्भे यजेद् देवी-	५२	एवं क्रमेण देवेशि	४०
उत्सृष्टादिविचारोऽपि	७३	एवं ध्यात्वा महेशानि	३७
उभयोस्तुल्यशुक्रेण	६	एवं प्रयोगं देवेशि	४७
उभयोस्त्रीणि चत्वारि	७५	एवं हि वरयेद् देवि	४५
उष्णीषञ्च ततो दद्यात्	५४	ऐँ बीजं पातु पूर्वे तु	३५
उद्यातां पदमुच्चार्य्य	४	ऐँ बीजं मे मुखं पातु	३५
ऊर्म्मौ दद्यात् पीतवस्त्रं	४४	कथने मृत्युमाप्नोति	६३
एकं गुरुसुतं कान्ते	७५	कथयस्व कृपानाथ	४२
एकमा दूर्व्वया वापि	६१	कथं वा जायते पुत्रः	५
एकस्य पूजनात् कान्ते	७५	कम्पनं धूननं शब्दं	६९
एकेन तण्डुलेनैव	६१	कम्पने यो जपेन्मन्त्रं	६९
एकैव हि महाविद्या	६२	कम्पने सिद्धिहानिः स्याद्	६९
एतच्छ्रुत्वा ततो देवि	७	करभ्रष्टे तथा च्छिन्ने	६९
एतत्तत्वं प्रयत्नेन	२७	करीषकेण देवेशि	४७
एतत्तु गुटिकां कृत्वा	४	कारणं दुग्धरूपं वा	३
एतदन्यतरं कुम्भं	४६	कारणं देवदेवेशि	१७
एतद्विघ्नादिकं नाथ	४२	कारणेन महामोक्षं	१४

श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः	श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः
कारणेन विना देवि	१७	गङ्गास्पर्शनमात्रेण	१७
कारणे निवसेद् देवि	१७	गङ्गास्पर्शे तथा देवि	१७
कारागारगते देवि	२८	गङ्गास्पर्शेन देवेश	१७
कालिकायाश्च सुन्दर्या	६७	गन्धहीनं भवेन्मद्यं	४
कालीदेहाद् यदा जाता	६२	गलिते परमेशानि	७
कालीबीजयुगं देवि	२७	गानेन तुम्बुरुः साक्षात्	२४
किं तस्य ध्यानपूजायां	५१	गुञ्जाप्रमाणं तद् द्रव्यं	३
किञ्चिदुष्णं प्रकर्त्तव्यं	४४	गुञ्जाप्रमाणं तद् द्रव्यं	२३
किञ्चिद्रोगादिसम्भूते	७	गुप्तभावार्थयद्वाक्यं	१५
किमाधारे यजेच्छम्भुं	३७	गुप्तरूपा महाविद्या	६२
कम्भयुगं स्थापयित्वा	५२	गुप्तरूपा महाविद्या	६२
कुम्भस्थापनकं कृत्वा	४९	गुरवे दक्षिणां दद्याद्	२४
कुलशक्तिः कामिनी च	७४	गुरुणा तत्सुतेनैव	६४
कुशाग्रमान यत्तोयं	६१	गुरुणा तत्सुतेनैव	६४
कूपादिकं महादेव	५२	गुरुणा तत्सुतेनैव	६४
कूर्च्चबीजं समुच्चार्य्य	३६	गुरुणा लक्षजापेन	६४
कृष्णवर्णं रेणुयुतं	४७	गुरुपत्न्याश्चात्मजश्च	७५
केनोपायेन देवेश	१	गुरुमन्त्रं जपित्वा तु	३५
केवलं बलिदानेन	५०	गुरुवक्त्रान्महामन्त्रो	४८
केवलं बलिदानेन	५०	गुरुं वा गुरुपुत्रं वा	५४
केवलं श्रवणेनैव	५१	गुर्वादिभावनाद् देवि	४८
कैलासशिखरे रम्ये	१	घृतनारीरसेनैव	२२
कैलासे निवसेन्नित्यं	५५	घृतयुक्तं तथा दीपं	२०
क्लीँ बीजं मे शिरः पातु	३५	चक्रभेदेन षट्कोणं	६४
क्षत्रियस्य त्रयं देवि	१०	चतुरंगु लिविस्तारं	१९
गङ्गा तु कारणं वारि	१७	चतुरशीतिलक्षेषु	१५
गङ्गायां ज्ञानतो मोक्षं	१६	चतुरस्रादिकं देवि	१०
गङ्गासागरतोयं वा	७३	चतुर्गुणं हि कर्त्तव्यं	६४

श्लोकाः	पृष्ठाङ्का	श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः
चतुर्वेदेन साङ्गेन	५१	तथैव तुलसी देवी	१५
चतुर्हस्तप्रमाणञ्च	५५	तथैव मद्यपानेन	११
चन्द्रसूर्य्याग्निरूपा च	३४	तथैव वारुणीं ध्यायेत्	७३
चामुण्डाया महामन्त्रं	२७	तथैवोच्चारणेनैव	४९
चीनतन्त्रानुसारेण	१	तदन्नस्य च दानेन	६१
छिन्नसूत्रे भवेन्मृत्यु-	६९	तदा चानेन मनुना	९
जन्मस्थानं महायन्त्रं	५८	तदूर्द्ध्वे परमेशानि	४६
जीवस्य भोजनं देवि	८	तदेवौषधयोगेन	४३
टङ्कनमानयेद् धीमान्	३	तद्दशांशं हुनेत् पश्चात्	६४
ततः परस्मिन् दिवसे	४३	तद्दशांशं हुनेत् पश्चात्	६४
ततः परस्मिन् दिवसे	४३	तन्मुखे दानमात्रेण	७३
ततः परस्मिन् दिवसे	४५	तर्पणं च ततः कृत्वा	२९
ततः परीक्षा कर्त्तव्या	२३	तस्माद् भोगं सदा कार्य्यं	८
ततः परीक्षा कर्त्तव्या	३	तस्मादुत्तोल्य तं लिङ्गं	३९
ततो निर्माय तं लिङ्गं	४४	तस्मादेव स्तनद्वन्द्वं	५
ततोऽपि यदि नैवाभूत्	६४	तस्य शक्तेर्मनुं पश्चात्	३३
ततश्च वत्समानीय	४६	ताडद्वयं वाहुयुग्मे	४५
ततश्च हेलकीमन्त्र-	४७	ताम्बूलञ्च तथा मत्स्यं	४३
ततश्चाष्टाक्षरं मन्त्र-	३३	तारायाश्च जपेन्मन्त्री	६६
ततस्तु दक्षिणा कार्य्या	४६	तारिणी ब्रह्मगः शक्ति-	६२
ततस्तु पूजयेद् देवीं	३७	तिथिगोत्रञ्चामुकोऽहं	५३
तत्क्षणाच्छिवरूपोऽसौ	११	तिथिनक्षत्रयोगेन	२६
तत्क्षणे हि विजानीयात्	३०	तृतीये दिवसे शक्ति	४७
तत्पत्रेण भवेत् पुष्पं	६	तोडलोक्तेन विधिना	४३
तत्र यद् यत् कृतं सर्व्वं-	२६	तोये तोयं यथा लीनं	११
तत्रैव प्रजपेन्मन्त्रं	३	त्याज्यं द्रव्यं कथं देवि	५१
तथा च श्रीगुरोर्ध्यानं	३२	त्र्यम्बकेण स्थापयित्वा	३९
तथा सामुद्रकेणैव	१	त्रिकोणं पादजातस्य	१०

श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः	श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः
त्रिपुरा त्रिविधा देवि	३२	नराकृतिं गुरुं नाथ	४८
त्रिपुरापूजनं नाथ	१	नानाव्याधिगते वापि	२५
त्रिमध्वक्तेन देवेशि	५३	नानाव्याधिगते वापि	३१
त्रिमध्वक्तेन विधिना	६९	नाभिपद्मन्तु यद्रूपं	५
त्रिसन्ध्यं यः पठेद् देवि	३६	निजेष्टदेवतारूपा	७१
दक्षिणाविहीना यज्ञाः	४६	निर्माणयोग्यं तत्रैव	४४
दरिद्रः परमेशानि	७०	निर्वाणविषये देवि	१६
दिव्यवीरमते दृष्टि-	७२	निवेदनान्महादेव्यै	७२
दीर्घिकाञ्च पुष्करिणीं	५५	निशाकरे तथा नाथ	२५
देयं शिष्याय शान्ताय	३६	नैव मुक्तिर्भवेत् तस्य	७२
देवतायाः शरीरञ्च	४८	नैवेद्यं विविधं रम्यं	६५
देयतायै नमः पश्चाद्	५३	नो यजेद् यदि मोहेन	७५
देवानाममृतं ब्रह्म	१२	पञ्चवक्त्रेण देवेशि	३०
दृष्टिमात्रेण जप्तव्यं	२६	पञ्चाक्षरं पञ्चवक्त्रं	३७
द्रवीभूते च ताम्रे च	२३	पञ्चामृतेन देवेशं	१९
द्वात्रिंशदंगुलीमानं	४६	पतिपूजां विना पूजां	३७
द्वादशं पार्थिवं लिङ्ग-	४२	पशुदानं विना देवि	४९
द्वादशाहं यजेद् धीमान्	२१	पशुप्रदाने वाक्यं तु	४९
द्विगुणं पूजनं तत्र	५८	पशुशब्दं योजयित्वा	४९
द्विजातेर्दिव्यभावश्च	७१	पादस्पर्शो न दोषाय	७३
धननाशो भवेन्नित्यं	७४	पापयुक्तो हि चाण्डालो	१५
धुस्तूरञ्च समानीय	२२	पारदं तोलकं मानं	४६
धेनुसन्तरणेनैव	५५	पारदं भस्मनिर्माणं	१९
ध्यानमस्याः प्रवक्ष्यामि	३०	पारदं शिवबीजं हि	४२
ध्यानमेतच्चण्डिकायाः	३०	पारदस्य च माहात्म्यं	६०
ध्यायेच्च सुन्दरीं देवीं	३७	पारदस्य शतांशैकं	४१
नमस्ते देवदेवेशि	३४	पारदस्य शतांशैकं	४१
नमोऽन्तेन तु देवेशि	२९	पारदे भस्मनिर्माणे	१९

श्लोकाः	पृष्ठाङ्का	श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः
पारदे वाथ गङ्गायां	३८	प्रणवादिनमोऽन्तेन	२९
पारदे शिवनिर्माणे	४२	प्रणवेन महेशानि	३१
पाषाणे शिवपूजायां	५९	प्रतिग्रासे परेशानि	९
पुनश्च लेपयेद् धीमान्	२२	प्रतिमायाश्च पुरतो	५८
पुनस्तोलकमानं हि	४६	प्रत्यहं परमेशानि	२८
पुरुषं सप्तमं कान्ते	५५	प्रत्यहं परमेशानि	२१
पुरुषस्य तु यच्छुक्रं	६	प्रत्यहं परमेशानि	२३
पुरुषस्य यथायोग्यं	४२	प्रत्यहं प्रजपेन्मन्त्रं	७०
पुष्पञ्च मेरुसदृशं	६१	प्रत्येकं पूजयेन्मन्त्रं	६५
पुष्पयन्त्रे महेशानि	५८	प्रभाते शुक्लवर्णाभां	३७
पुष्पं गन्धं जलं द्रव्यं	६१	प्रसादभोगी यो देवि	७२
पुस्तिकायां सहस्रन्तु	५७	प्रस्तरेण समालोड्य	४४
पुस्तिकायाञ्च गङ्गायां	५७	प्राणायामं ततः कृत्वा	२९
पूजनाद्धारणाद् देवि	४०	प्राणायामं ततः कृत्वा	३०
पूजयामि तथा चोर्ध्वे	३५	प्रातःकाले पठेद् यस्तु	३४
पूजयेच्चण्डिकां देवीं	२८	प्रातरुत्थाय मन्त्रज्ञः	३२
पूजयेत् पार्थिवे लिङ्गे	३८	प्रासादं मण्डपं वापि	५२
पूजयेद् बहुयत्नेन	५३	बलिदानं प्रकर्त्तव्यं	४९
पूजाकाले पठेद् यस्तु	३६	बलिदानं महायज्ञं	५०
पूजान्ते प्रजपेत् पश्चात्	४३	बहु किं कथ्यते देवि	३१
पूर्णब्रह्ममयी देवि	१६	बहु किं कथ्यते देवि	१३
पूर्णलिङ्गं महेशान	४१	बहुजापात् तथा होमात्	६३
पूर्णलिङ्गं महेशानि	४१	बाह्यकुण्डं बाह्यहोमे	१०
पूर्णशस्येन देवेशि	५५	बाह्यदेशे चाष्टपत्रं	५
पूर्णाहुतिं ततो दत्त्वा	५३	बाह्यहोमे काम्यसिद्धि-	१०
प्रकुर्याद्बहुयत्नेन	५२	बिन्दुवेदान्तपर्यन्त-	३
प्रजपेत् परमेशानि	२३	बुद्बुदा यत्र तिष्ठन्ति	७
प्रणवञ्च समुद्धृत्य	२९	ब्रह्मग्रन्थियुतां मालां	६८

श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः	श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः
ब्रह्मरूपमिदं तन्त्रं	५१	मन्त्रत्रयं सदा पाठ्यं	१२
ब्रह्मविष्णुशिवत्वादि	३४	मन्त्रधारणमात्रेण	६२
ब्रह्मविष्णुस्वरूपा च	३४	मन्त्रधारणमात्रेण	७१
ब्रह्माणं न हि कर्त्तव्यं	५४	मन्त्रेण शोधितं द्रव्यं	९
ब्रह्माण्डमध्ये ये देवा-	६१	मया सार्द्धं महेशानि	७
ब्राह्मणस्य महामोक्षं	११	मरणं नैव पश्यामि	२४
भग्नैकविल्वपत्रस्य	६०	महापातकयुक्तोऽपि	१५
भद्राभद्रविचारश्च	७४	महाबलो महावीर्य्यो	२४
भर्त्तरि विद्यमाने तु	२२	महामन्त्रं श्रुतं नाथ	३२
भवबन्धनपारस्य	३४	महामोक्षं ब्राह्मणस्य	१०
भस्मप्रकारं देवेशि	४५	महाशङ्खाख्यमालायां	१८
भीतियुक्ता ह्यहं नाथ	५	महाशङ्खे वसेन्नित्यं	१७
भुज्यते कुण्डली देवी	९	महिषादि प्रदातव्यं	४९
भूतबीजं समुच्चार्य	३३	मायाबीजं समुच्चार्य	५४
भूरसीत्यादिमन्त्रेण	५४	मालायाश्चाधिका कान्ते	६८
भूर्जे विलिख्य गुटिकां	३६	मालायां त्वधिकां देवि	६८
भोगस्तु त्रिविधो देवि	७१	माहात्म्य तस्य पाठस्य	३०
भोगेन लभते योगं	८	मुक्तिधाराजलेनैव	२२
भोग्यद्रव्यं जले दद्याद्	६५	मुक्तिभागी भवेन्मर्त्यः	७३
भोजनेच्छा भवेत्तस्मात्	८	मुक्तिमार्गमिदं देवि	१३
मकार चांगुलीः पातु	३५	मूलमन्त्रं समुच्चार्य	९
मणिपूरं महापद्मं	५	मूलाधाराच्च तां देवी-	८
मणिपूरस्य बाह्ये तु	९	मूलाधारे तु या शक्ति-	८
मणौ स्थिते महेशानि	५८	मृगे महिषे चोष्ट्रे च	४९
मद्यपाने महापुण्यं	११	मृते भर्त्तरि देवेशि	२२
मध्यनालं सुषुम्णान्तं	५	मृत्तिकातोलकं ग्राह्य-	३९
मन्त्रच्छन्नं चाष्टविधं	६३	मेरुश्च ग्रथनं कुर्यात्	६८
मन्त्रच्छन्नाद् वातुलत्वं	६२	मेरुतुल्यं सुवर्णन्तु	५५

श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः	श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः
यच्चाक्षुषं महादेव	४८	रोगेभ्यो घोररूपेभ्यः	२८
यजुषां सूत्रमाणं हि	५६	रौप्यञ्च स्वर्णलिङ्गञ्च	३९
यज्ञसूत्रधारणेन	५५	ललाटे चुम्बने चाग्नि-	३०
यज्ञसूत्रस्य यन्मानं	५६	लिङ्गप्रमाणं देवेश	३९
यज्ञावशेषभोगेन	५०	लुप्तवर्णे बुद्धिनाश-	६३
यथा ज्योतिर्मयं लिङ्गं	४१	वक्त्रयसमायुक्तं	५
यथैव मालिकामध्ये	१६	वत्सरान्ते प्रदातव्यं	५०
यदि भाग्यवशाद्देवि	७५	वद ईशान सर्वज्ञ	२५
यदि मूर्त्तिं प्रकुर्यात् तु	५८	वद ईशान सर्वज्ञ	५
यदि मृत्युर्भवेत् तस्य	६४	वद मे परमेशान	७२
यन्त्रनिर्माणयोग्यं हि	२८	वरयेत् कर्मकर्त्तारं	१९
यन्त्राधिष्टातृदेवांश्च	५८	वरं जनमुखान्निन्दा	७४
यन्त्रे लक्षगुणं पुण्यं	५७	वराहवत्समानीय	४६
यन्नोक्तं सर्वतन्त्रेषु	१	वर्त्तुलं बाहुजातस्य	१०
यस्य भक्तिर्महाशङ्के	१८	वस्त्रयुक्तेन सूत्रेण	३
या चण्डी मधुकैटभादि-	३०	वस्त्रयुग्मं पट्टसूत्र-	४५
या चाद्या परमा विद्या	२५	वह्निस्थिते महेशानि	४७
यीः कारं पादयुगलं	३५	वाग्बीजञ्च महामायां	३३
येन होमप्रसादेन	१०	वाग्भवेनेन्दुसदृशां	३७
यो यजेत् पारदं लिङ्गं	४१	वामनेत्रे चुम्बने तु	२६
रकारं पृष्ठदेशञ्च	३५	वारत्रयं पठेद्देवि	३१
राजदण्डे च देवेश	२५	वाराणसी कामरूपं	१८
राजपत्नी येन तुष्टा	६५	वालुकानिर्मिते लिङ्गे	३८
रात्रौ तु पञ्चतत्त्वेन	२७	वालुकायां काम्यसिद्धि-	६०
राहुः शिवः समाख्यात-	२६	विधानं देवदेवेश	२१
राहुश्चाण्डालो विख्यातः	२५	विपरीतं महामन्त्रं	३१
रुद्रोपरि क्षिपेद् यत्तु	६१	विप्ररूपेण देवेन	६३
रेफं शिवं दकारञ्च	४१	विवर्णं जायते द्रव्यं	२२

श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः	श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः
विवादे जपमाप्नोति	२८	शृणु चार्वङ्गि सुभगे	२५
विवादे जयमाप्नोति	३६	शृणु चार्वङ्गि सुभगे	२५
विवाहरहिता कन्या	२२	शृणु देवि प्रवक्ष्यामि	१
विवाहितायाः कन्यायाः	२३	शृणु देवि प्रवक्ष्यामि	१५
विवाहितायाः कन्यायाः	२३	शृणु देवि प्रवक्ष्यामि	३४
वीरं वा दिव्यमूर्त्ति वा	७५	शृणु देवि प्रवक्ष्यामि	५२
वेदमाताजपेनैव	१२	शृणु देवि प्रवक्ष्यामि	७३
वेदोक्तञ्चैव स्मृत्युक्तं	५४	शृणु देवि प्रवक्ष्यामि	७५
वैष्णवे तुलसीमाला	६६	शृणु नाथ परानन्द	९
व्योमबीजं शिवान्तञ्च	४३	शृणु नाथ परानन्द	४१
शक्तेर्यथा विधेयं स्याद्	२८	शृणु नाथ परानन्द	६६
शक्तेर्ललाटके नेत्रे	२६	शृणु मन्त्रं प्रवक्ष्यामि	३०
शङ्खनिधिं पद्मनिधिं	२९	श्रीगुरोरानन्दनाथान्ते	३३
शत्रुभिर्दीयते यत्तु	९	श्रीगुरोस्तेजसं भक्त्या	७४
शब्दब्रह्ममयं देवि	४९	श्रीनाथवामभागस्था	३४
शम्भुनाथेन देवेशि	२६	श्रीपादुकां समुच्चार्य्य	३३
शर्करासंयुतं कृत्वा	२०	श्रीँ पातु चाग्निकोणे च	३५
शिवं मत्वा स्वकान्तञ्च	७४	श्मशानसाधनं वक्ष्ये	६५
शिवं वह्निसमारूढं	४	श्मशाने धुस्तुरैर्मालां	६७
शिलादौ परमेशानि	४०	षडक्षरं महामन्त्रं	२०
शिलायन्त्रे तुलस्यादौ	१८	षडक्षरं महामन्त्रं	४६
शिवशक्तिसमायोगः	२६	षोडशेनोपचारेण	१९
शिवशक्तिसमायोगात्	२६	षोडशेनोपचारेण	३०
शिवस्य पूजनाद् देवि	६०	षोडशैरुपचारैस्तु	६५
शुद्धाशुद्धविचारोऽपि	६१	सत्यं सत्यं सर्वकुष्ठं	४७
शृणु चार्वङ्गि सुभगे	५	सत्ये चैकन्तु त्रेतायां	२
शृणु चार्वङ्गि सुभगे	७	सदक्षिणं व्रतं सर्वं	५५
शृणु चार्वङ्गि सुभगे	२७	सदा भयञ्च कापठ्यं	७४

श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः	श्लोकाः	पृष्ठाङ्का
सदा वातुलवत् सर्वं	६३	साक्षाद्धोमो महेशानि	६१
सन्ध्यायाः कीदृशं ध्यानं	३७	साक्षाद् ब्रह्ममयी माला	१७
सपत्नीकं यजेद् देवं	७४	साक्षात् ब्रह्ममयी देवी	७२
सपुष्पसंयुते वस्त्रे	४४	साङ्गे जाते तु माहात्म्ये	३०
स पूतः सर्वपापेभ्यो	५१	सामगस्य यज्ञसूत्रं	५६
सप्तक्रोशं वह्निमध्ये	२३	सामान्यतोयमानीय	६१
सप्तशतीमहास्तोत्रस्य	३१	सामिषान्नं प्रदातव्यं	२८
सप्ताहं पूजयेद् देवि	२७	सायाह्ने शक्तिरूपाञ्च	३७
स ब्रह्मवेत्ता स धनी	४२	सायुज्यादि महामोक्षं	११
समस्तमङ्गलं नाम	३६	सायुज्यादि महामोक्षं	७१
समाच्छाद्य प्रयत्नेन	४७	सावर्णिः सूर्यत्यादि	३१
समाप्तं कवचं देवि	३६	साष्टसहस्रं देवेशि	२१
समाप्ते तु विलोमेन	३०	सार्द्धेन तोलकं ताम्रं	३
सर्वजातिषु निर्वाणं	१५	सुन्दरं यौवनोन्मत्तं	७५
सर्वत्राहं श्रुता नाथ	८	सुप्रभां विजयां सर्व-	२९
सर्वदेवस्य मालायां	६८	सुरास्त्वादीन् समुच्चार्य	५४
सर्वप्रकाशकं मन्त्र-	४७	सुवर्णं चम्पकाकारं	५४
सर्वयज्ञाधिपो विप्रः	११	सुवर्णं चम्पकाकारं	४४
सर्वसिद्धीश्वरो रौप्ये	६०	सुवर्णमौक्तिकयुतं	४५
सर्वाङ्गे वै भवेज्ज्वाला	६३	सूक्ष्मसूत्रे यथा वह्नि-	११
सहस्रसंख्यया देवि	४५	स्तुतिश्च कवचं नाथ	३३
सहस्रारे भावयंस्तान्	३६	स्तोत्रं समाप्तं देवेशि	३४
सहस्रारे महापद्म	३४	स्त्रियः स्वभावचपला	४२
सहस्रावृत्तिपाठेन	३०	स्त्रीगुरोः कवचस्यास्य	३४
सहस्रैकं हुनेत् पश्चात्	७०	स्थिरमायां महामायां	३१
संयुक्तं कुरुते यत्र	११	स्नापयित्वा कुम्भतोयैः	५५
संस्कारेण विना देवि	३९	स्फाटिकी सर्वदेवस्य	६७
संस्थाप्य पारदं देवि	२२	स्फाटिके सर्वसिद्धिः स्यात्	६०

श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः	श्लोकाः	पृष्ठाङ्काः
स्वर्गभोगी भवत्येव	७२	हकारं मे दक्षभुजं	३५
स्वर्णपीठं प्रदातव्यं	६५	हविरारोपमात्रेण	१३
स्वर्णपुष्पसहस्रेण	६०	हस्तद्वये महेशानि	४४
स्वर्णासनेन संस्थाप्य	४५	होमकर्माद्यशक्तश्चेद्	२१
स्वप्नेऽपि मन्त्रकथने	६४	होमयेत् परमेशानि	४३
स्वयं नारायणः प्रोक्तो	६०	होमयेद्बिल्वपत्रेण	४६
स्वयम्भु कीदृशं नाथ	२२	होमस्य द्रव्यं देवेशि	४६
स्वीयेन परिधानेन	५४		

मातृकाभेदतन्त्रस्थ विशेषशब्दानां सूची

	पृः		पृः
अणिमादिविभूति	४२	घृतकुमारिका	२२
अश्वमेध	५५	घृतनारी	२२
अष्टसिद्धि	९, १८	चण्डी	२८, ३०
आज्ञाचक	५६	चतुःषष्ट्युपचार	५२
आम्रपुष्प	४	चामुण्डा	२७
करीषके	४४, ४७	चीनतन्त्र	१
कामबीजं	३१	जया	२९
कारण	३, १४, १५, १७	जीवन्यास	२९
कालीतन्त्र	२	ज्ञानहोम	१०
कालीबीज	२७	झिण्टीपत्र	४४
कुण्डपुष्प	२२	टङ्कन	३
कुण्डगोल	२२	तारिणी	६२
कुण्डलिनी	८	तुम्बुरु	२४
कुण्डलीमुख	९	तोडल	१९, ३८, ४३
कुबेर	२१	त्रिपुरा	१, ३२, ३७
कुलाचार	११	धनदा	२०
कूर्चबीज	३६, २७	धुस्तूर	२२
कृष्णाख्यतुलसी	२२	नन्दिनी	२९
गजान्तकसहस्रकम्	२३, ६५	नाभिपद्म	५, ९
गुञ्जा	३, २३	नाल	५, ९
गुप्तसाधनतन्त्र	३२	नित्यातन्त्र	३२
गुरुपंक्ति	२९	निर्ऋति	३६
गोलपुष्प	२३	पद्मनिधि	२९
ग्रहण	२५	परिवार	२९

	पृः		पृः
पशु	१८, २७, ७१	महातन्त्र	५१
पशुभाव	४९	महापद्म	३४
पशुसङ्कटे	९	महामाया	४, ३३
पुष्प	६	महामोक्ष	१०
पुस्तिका	५७	महाविद्या	६२
पञ्चतत्व	२७, २८, २९, ३०	महाशङ्ख	१६, १७, १८
पञ्चाशद्वर्ग	१७	माया	२९, ३१
प्रभा	२९	मायाबीज	२९, ५४
प्राणमन्त्र	३६	मुक्ति	१०
बाला	३२	मूत्राधार	८, १०
बाह्यकुण्ड	१०	यज्ञसूत्र	५५, ५६
बाह्यपूजा	८	रुद्र	६१
बाह्यहोम	१०	वज्र	२३
बिन्दुवेदान्त	३	वाग्बीज	३३
बिन्दुस्थान	५, ७	वाग्भवबीज	३१, ३३
बिन्दुरूपिणी	३७	वाग्भवा	३७
बुद्बुद	७	वामकेश्वरयामल	३२
ब्राह्मयादि	२९	वायुबीज	४३
भावसिद्धि	४८	विजयी	२०
भूतबीज	३३	विजया	२९
भैरव	१	विशुद्धा	२९
भैरवी	३२	विश्वेश्वर	४७
मणिपूर	५, ९	वृन्दा	१७
मदनात्मिका	३७	वेदाद्य	३१
मन्त्र	४, ३३	वेदमाता	१२
मन्त्रच्छन्न	६२, ६३	व्योमबीज	४३
मलयज	१९	शङ्खनिधि	२९
महाङ्कुश	११	शाकम्भरी	६२

	पृः
शाम्भवी	६२
शालग्राम	५७
शिवान्त	४३
षडङ्ग	२९
षडङ्गधूप	२०
षडङ्गन्यास	३१
सप्तक्रोशः	२३
सम्बल	२
सहस्रार	३६
सर्वकालोद्भव	२२, २३
सर्वतन्त्र	१
सर्वप्रकाशकमन्त्र	४७
सर्वबन्धनवात्मकमन्त्र	३, २१, ४३
सर्वसिद्धिदा	२९
सायुज्य	१०, ११
सारूप्य	१०
सालोक्य	१०
सुन्दरी	३२
सुप्रभा	२९
सुषुम्णा	५
सौत्रामणी	११
स्वपुष्प	२२
स्वयम्भु	२२, ४४
स्वयम्भुपुष्प	३१
हेलकीमन्त्र	४७

18X12